

M. T. E.

Varron

De Lingua

Pomponii

Festo

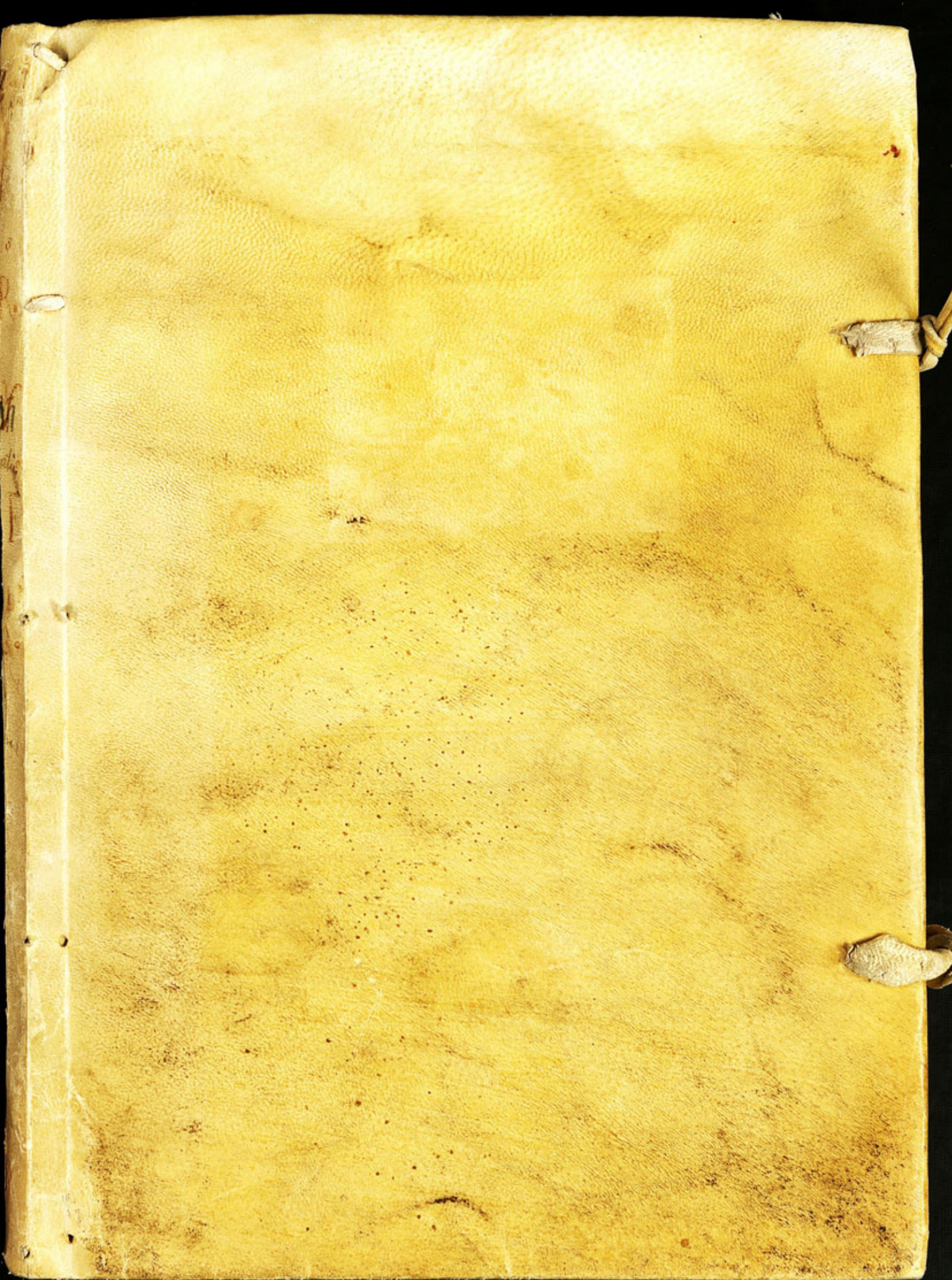
De Reo

De Reo

Linguae

I

00043

143

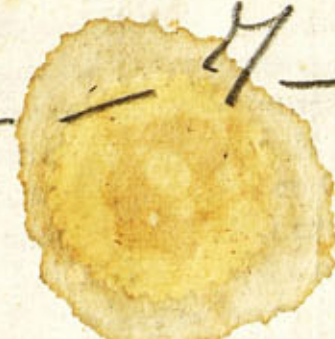

618336097 (1)

618336243 (2)

143

2 - 12 - 7 - 11 -

Num. 28. cap. 8. num. 3.

De rebus & de rebus

Falken 4 Aug.

M. Terentii Varronis .De Lingua Latina

Vemadmodum uocabula essent iposita rebus in lingua latina sex libris exponere institui de his. Tris ante hunc feci quos Septimio misi. In quibus est de disciplina quam uocant etimologiam. Que contra ea dicerentur uolumine primo: que pro ea secundo: que de ea: tertio. In his ad te scribam a quibus rebus uocabula imposita sint in lingua latina. & ea que sunt in consuetudine apud postas: Cui unius cuiusque uerbi nature sint due a qua re & in qua re uocabulum sit impositum. Itaque a qua re sit pertinacia cum sequitur ostendit esse a pendo. in qua re sit impositum dicitur cum demonstratur: in quo non debet pertendi: & pertendit pertinaciam esse: Quod in quo oporteat manere si in eo persistet pertinacia sit: priorem illam partem: ubi: cur: & unde sint illa uerba scrutantur. greci uocant etimologiam. Illam alteram de quibus duabus rebus in his libris promiscue dicam: sed ex illis de posteriore. Que ideo sunt obscura: quod neque omnis impositio uerborum extat: quod uetustas quaedam deleuit: nec que extat sine modo omnis imposita: nec que recte est: Imposita cuncta manent: Multa enim uerba litteris commutatis sunt interpellata. neque omnis origo est nostre lingue Euenaculis uerbis. Et multa uerba aliud nunc ostendunt: aliud ante significabant ut hostis. Nam tum eo uerbo dicebant peregrinum: qui suis legibus uteretur: nunc dicunt eum quem tum dicebant perduellem. In quo genere uerborum tua causa erit illustrius: unde uideri possit origo. Inde repetam. Ita fieri oportere apparet quod recto casu

P. 10

perinatia

P. 10

ro quare uerborum obscuritas sit etimologia.

mutationes uocabulorum manentibus rebus

hostis peregrinus perduellem

perduellem

Impos

pos

quem dicimus impos: obscurius ē esse a potentia: quā
 cū dicimus impotentem: & eo obscurius sit si dicas.
 postq̄ impos: uidetur enim pos significare potius
 potestatem q̄ potentem: Vetustas pauca nō de pra-
 uat multa tollit. Quem puerum uidisti formosum
 hunc uides deformem in senectā. Tertium seculum
 non uidet eum hominem quē uidit primum. Quare
 illa que iam maioribus nostris ademit obliuio: fugiat
 secuta sodalitas Muti & Bruti & retrahere nequit:
 non si non potuero indagare eo ero tardior: sed ue-
 lotior: ideo Siqui uero: non mediocres enim tenebre
 in silua: ubi hec captanda: neq; eo quo puenire uo-
 lumus semite: trite: neq; non in tramitibus quedam
 obiecta que euntē retinere possent. Quorū uerborū
 nouorum & ueterum discordia ī cōsuetudine omni
 quot modis litterarum conmutatio sit facta q̄ ai ad-
 uerterit: scrutari facilius origines patietur uerborū.
 Reperiet enim esse conmutata: ut in superioribus
 libris ostendi: maxime ppter bis quaternas causas.
 Litterarum .n. fit ademptiōe aut additiōe: & ppter
 earum adtractionem aut cōmutationem Itē sillabarū
 productionm Que quoniā in superioribus libris qui
 cuiusmodi essent: exemplis satis demonstraui: hic
 cōmonendum esse modo nō putauī. Nunc singulorū
 uerborū origines expediam: Quorum quatuor ex-
 plicandi gradus. Primus in quo etiā populus uenit
 Quis enim uidet: unde aurifodine etiā Viocurrus
 Secundus: a quo gramatica descendit antiqua: que
 ostendit quēadmodum quodq; poeta finxerit uerbū
 quod confinxerit: quod declinarit: hic Paruirudētū
 sibilus. hic Inceruiceruiretū pecus hic Clamydeclu-
 petabrachium. Tertius gradus quo philosophie

Aut quatuor gradus expli-
 canbor

ADRIANVS
 BIBLIOPOLVS
 ADRIANVS

ascendens peruenit: atq; ea que in consuetudine co-
 muni essent aperire cepit: ut a quo dictum ēē opidū
 Vicus: uia: Quartus ubi est aditus & initia regis:
 quo si non perueniam scientiam ad opinionem auca-
 pabor: quod etiam nonnunq̄ in salute nostra fecit
 cum egrotamus medicus: Quod si summum gradum
 non attigero: tamē secūdum preteribo? Quod non
 solum ad Aristophanis lucernam: sed etiam ad Cle-
 antis lucubraui: nolui preterire eos qui poetarū modo
 uerba ut significant: expediunt. Non enim uidebam
 consentaneum me in eo uerbo quod finxisset Enni
 causam negligere: quod ante rex latinus finxisset:
 cum poeticis multis uerbis magis delecter quā utar
 Antiquis magis utar quam dilecter: An non potio
 mea uerba. Illa que hereditate a Romulo rege uene-
 runt: Quāq; a poeta Liuius relicta: Igitur quoniam
 in hec sunt tripartita uerba: que sunt: aut a natura:
 aut aliena: aut ob obliuia de nostris dicam cur sint:
 de alienis unde sint: de obliuiis relinquam: Quorum
 partem quo ita iuenerim: ita opiner scribam. In hoc
 libro dicam de uocabulis locorum & que ī his sunt:
 In secundo de tempoz: & que in his fiunt: In tertio
 de utraq; re a poetis comprehensa: Pithagoras Sa-
 mius ait omnium rerum initia esse bina: ut finitum
 & infinitum: Bonum & malum: Vitam & mortem:
 Noctem & diem: Quare item due. status & motus:
 quod stat: aut agitur corpus: ubi agitur locus: Dū
 agitur: tempus. quod est in agitu: Actio: Qua-
 dripartio magis sic apparebit: corpus est ut cursor.
 Locus: stadiū quo currit: Tempus: hora qua currit.
 Actio cursio. Quare fit ut omnia fere sint quadri-
 parta & ea eterna: quod neq; unq̄ tempus: q̄n fuerit

Antiqs Selectam no ueris

Diuisio Tripartita
 nostra
 aliena
 obliuia.

De locoz uocabulis .li. 1.
 & tempoz .li. 2.

pnipia pithagorea

locus ubi corpus agitur

Tempus in agitu

Actio qd ē in agitu

locus stadiū

Tempus hora

Actio cursio

pnapia qmior
locus
corpus
Temp
1870

De locis et origine eoz

na duo loca celu. terra

motus: eius animi Interuallum tempus: neq; motus
motus: ubi non locus: & corpus: quod alterum est:
quod moueret. Alterum ubi: neq; ubi his: agitur:
non actio ibi. Igitur initiorum quadriga Locus &
Corpus Tempus & Actio. Quare quod quatuor ge
nera. prima rerum: totidem uerborum: horum enim
de quis locis: & his rebus que in his uidentur in hoc
libro summam ponam. Sepe enim ad limitem ar
boris radices sub uicini prodierunt segetem. Quare
non cum de locis dicam si ab agro ad agrosu hom
minem & agriculam peruenero aberraro. Multa
sotietas uerborum: nec uinalia sine uino expediri:
nec Curia calabra sine calatione potest aperiri Inci
piam de locis sub ipsius loci origine

Locus est ubi quid locatum esse potest: ut nunc
dicunt collocatum: ueteres id dicere solitos
apparet: apud Plautum Filiam habeo grandem cassa
dote atq; in locabili: neq; eam queo locare cuiq; a
pud Ennium O terra trita ubi liberi Fanu in cuius
muro locaui. Vbi quiq; consistit. Locus ab eo
dicit locare: quod ad usq; id Emit: quod in aliquo co
sistit precium: inde locarium quod datur instabulo
& taberna: ubi consistant loca. nam scdm antiquam
diuisionem. Principia duo Terra & Celum: Deinde
particulatim utriusq; multa. Celi dicuntur loca supra
& ea deorum. Terre loca infera & ea hominum: ut
Asia. Sic celu dicit mdis duob; terra. Na & Asia
que non europa: in qua etiam Syria & Asia dicitur
prioris pars Asia: i qua est Ionia ac prouincia nra
Cicilia. Sic celum & pars eius summum: ubi stelle &
id quod Pacuuius cum demonstrat dicit. Hoc uide
circum supraq; quod complexu continet terram:

24 rami

24

24

24

locus

loc. as.

Celu

Terra

cui subiungit: id quod nostri celum memorant: A
qua biparta diuisione Lucretius suorum unius &
uiginti librorum inuicem fecit hoc. Etheris & terre
genitabile querere temp9 Celum dictu Scribit Eli9
quod est celatum: aut a contrario nomine celatum
q; apertum est. Non male: quod posterior multo po
tius a celo: q; celum a celando. Sed non minus illud
alterum de celando potuit dici: quod interdum celat
q; q; noctu non celatur omnino. Eo magis puto a
chao cauum & hinc celum: quonia ut dixi hoc circū
supraq; quod complexu continet terram cauum ce
lum. Itaq; dicit Andromacha Noctiq; caua celi sig
nitenentibus conficis bigis & Agamemno in alti
sono celi clipeo: Cauum enim clipeum & Ennius
Iter ad nationem celi ingentes fornices. Quare ut
a cauo cauea & caule & conuallis cauata uallis. Et
cauate cautione ut cauum sit ortum unde omnia
apud hesiodum a chao cauo celum e terra dicta ab eo
ut Elius scribit quod teritur. Itaq; terra in auguru
libris scripta cum r uno. Ab eo colonis locus con
munis quippe opidum reliquitur. Territorium qd
maxime teritur hinc Linteum quod teritur corpore
hic in messe Termentarium Tritura quod cum fru
mentum teritur & Triuolum quod terit: hinc fines
agrorum Termini: quod ee partes propter limitare
iter maxime teruntur. Itaq; hoc cum his i latio aliqd
locis dicit: ut apud Accinu no Terminus sed Ter
men hoc greci Eua nder eni qui
uenit in palatium e grecia arcas. Via quidem iter q
ea uehendo teritur: Actus Iterum ait. Iter quod ab
agendo teritur Etiam Ambitus est quod circum
eundo teritur. Nam Ambitus circuitus ab eo quod

Celum

Cauu a chao

Cauca
caule

Conuallis
cauata uallis

Terra

Tenu

Territorium

linceu

Termentariu

Tritura

Triuolum

Termini

Termen

Via

iter

Actus

Ambitus

duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circuitū eē describūt. Igit̄ Terra Tera ab eo poete appellarunt summa terre que sola teri possunt Sola terre. Terra ut putant eadem & humus. Ideo Ennig in terra cadētis dicere cubitis pinsibant humum & qđ terra sit humus: ideo humatus: mortuus & terra sit obrutus. Ab eo qđ Romanus combustus est in sepulcrum eius abiecta gleba non ē. aut si os exceptū est mortui: ad familiam expurgandam: donec in purgando homo est opertus: ut pontifices dicunt: quod in humatus sit familia funesta manet & dicitur humilior: que ad humum ut fabini & lucani: aut declinato ab hominibus: ut Apulia & latium utrūq; ut Etruria & Tuscia: qua regnum fuit latini uniuersū ager dictus latium: particulatim oppidis cognōiatq; ut a prenest: prenestinus ab aricia arecinus: ut nri augures publice dixerunt. Agroz sunt genera qnq; Romanus Gabinus Peregrinus Hosticus Incertus Romanus dictus unde roma ab Roma. Gabinus ab oppido gabiis. Peregrinus ager pacatus qui ex ara romanū & gabinus: quod uno modo in his seruatur auspicia. Dictus peregrinus a pergendo id est progrediendo: eo qđ n. ex agro romano p̄mū p̄gredebāt quo circa gabinus: quo siue peregrinū: sed quos auspicia habent singularia ab reliquo discretus: Hosticus dictus ab hostib; Incertus is ager qđ de his quatuor qui sit ignoratur. Ager dictus est in quam terram quid agebant fructus causa: id greci dicunt ut Ager quod agi poterat. sic qua agi. Actus eius finis minimus constitutus in latitudinem: pedes quatuor: fortasse an ab eo quatuor: quod ea quadrupes agitur. In longitudinem pedes c. & .xx. In quadratum

Agroz genera

romanus
gabinus
peregrinus
hosticus
incertus

Ager

sola
humus
humatus

Inhumatus
humilior
noia looz
latium gnatr

actus

Iugerum
Centuria

Vie
Villic
Semita
conscius
Iualius
Campus

Colles

Saltus

Nemora

Fundus

Vineta

Vinee

Vitis

Vinu

Vindemia

Seges

Semen

Sementes

Fruges

fructus

spice

Culmi

Area

Ara

Ardor

actus & latum & longum esset. c. xx. Multa antiqui duodenario numero finierunt. ut. xii. decuriis actum Iugerum dictum uictum duobus actibus quadratis. Centuria prima centum iugeribus dicta: post duplicata retinuit nomē: ut tribus actibus multiplicata idem tenent nomen: ut quo agebant actus: sic qua uehebant. Vie dicte qđ fructus conuehebant: uille qua ibant ab itu iter appellarūt qua auguste semita ut semiitus dictū. Ager cultus ab eo qđ ibi cū terra semina calescebant: ab eo quod inconsitus incultus qđ primū ex agro plano fructus capiebant: campus dictus. postea qđ proxima superiora loca colere ceperunt a colendo Colles appellarunt: quos agros non colebāt propter siluas. aut id genus ubi pecus possit pasci & possidebant ab usu suo Saltus nominarunt: hec eē greci nostri Nemora. Ager quod uidebatur pecudum ac pecunie esse fundamentum Fundus dictus. aut qđ fundat quot annis multa Vineta ac Vinee a uite multa: uitis a uino id a ui hinc uide mia qđ est uini demia aut uitis demia. Seges a satu. i. semine: Semen quod non plane id qđ inde hinc Semina naria Sementes. Item alia que segetes ferūt: Fruges a fruendo: fructus ab spe spice ubi & Culmi uel qđ in summo campi nascuntur & summum culmen. Vbi frumenta secta terantur & arescāt: Area ppter hoz similitudinem loca in urbe pura Area: a quo potest etiam Ara deum esse: qđ pura: nisi potius ab ardore ad quem ut sit: fit Ara: a quo ipsa area non abest: qđ qui arefacit ardor ē solis. Ager Restibilis qui restituitur ac reseritur quot annis: contra qui itermittit a nouando Noualis ager: Aruus & arationes ab arando: ab Eo quod Aratri Vomer Sustulit Sulcus:

Ager restibilis

noualis
aruus
arationes
Sulcus.

porca

Quo ea terra iacta id est projecta Porca Prata dca
 ab eo quod sine ope parata Quod in agris quot annis
 rursus facienda eade ut rursus capias fructus appel
 lata Rura diuidit in eos cu scribit Sulpitius Plebei
 rura largitur ad aream Predia dicta item ut Predes
 a prestado: q ea pignore data publice mancupes fide
 prestent. Vbi nunc est Roma septem montium de
 missior infimus humillimus q In mudo Infima Hu
 mus Humor hinc. Itaq; ideo Lucilius Terra abiit in
 nymbos imbresq; Pacuuiq; Terra exhalat aurā atq;
 auroram humidam humectam. hinc ager uliginosus
 humidissimq; hinc Vdus Vuidus hinc sudor quauis
 deorsum in terra umbra. Vnde Summipote puteus
 nisi potiq; q eoles dicebat: ut Sic Potura
 a potu: non ut nūc a puteis oppidum Puteoli
 quod sint circa eum locū aque frigide & calide mīte:
 nisi a putore potius q putidus sit odoribus sepe ex
 sulphure & alumine: extra oppida a puteis Puticuli
 q ibi in puteis obruebantur homines: nisi potius ut
 Elius scribit Puticule: q putelcebant ibi cadauera
 proiecta. qui locus publicus ultra exquilias. Itaq; eū
 Afraniq; puticulos intogata appellat: q inde suspici
 unt perpetuo lumē: Lacus lacuna magna ubi aqua
 contineri potest: Palus paululum aque in altitudinē
 & palam latius diffuse Stagnū a greco q nomen hē
 primam hinc ad uillas rutundas stagna: q rutūdum
 facillima continet. Anguli maxime laborant: fluiq;
 q fluat. Item flumen a quo lege prediorū urbanoꝝ
 scribitur. Stillicidia fluvia que ut ita fluant cadantq;
 Inter hec hoc interest q Stillicidium: eo q stillatim
 cadat: flumen q fluit continuo: Amnis id flumen
 q circuit aliquid. Nam ab ambitu Amnis ab hoc q

prata
rura

predia

humus
humor
qd mī exhalat
humidam
humectam
uliginosus
vdus
vuidus
sudor

puticuli

puticule

lacus lacuna
palus
stagnū

fluuius
flumen
stillicidia

Amnis

amiternini

oppidū iteramne

Tiberis

Volturnus

circum alterunū habitant Amiternini appellati ab
 eo qui populū candidatus circum it ambit & faciat
 Indagabili ex ābitu causam dicit. Itaq; tiberis amnis
 q ambit martiū campū & urbē. Oppidū iteramne
 dictum q iteramnes est cōstitutum. Item antemne
 q ante amnem qui influit In tiberim: quod in bello
 malē acceptum cōse nuit. Tiberis quod caput extra
 latium si inde nomen quoq; effluit in linguam nrām
 nihil latinum: ut quod oritur ex samnio. Volturnus
 nihil ad latinam linguam: ad quod proximū oppidū
 ab eo secūdam mare Volturnum: ad nos iam latinū
 uocabulum: ut tiberinus: non & colonia enim nōstra
 uolturnus & deus tiberinus. Sed de tiberis: nomite
 anceps est historia. Nam & suum etruria: & latium
 suum esse credit quod fuerunt. qui a Tiberi uicino
 Regulo uehientum dixerint appellatum Primo
 Tebrim. Sunt qui tiberim priscum nomen latinum
 Albulā uocitatū litteris tradiderunt. posteq; prop̄
 Tiberinum regem latinoꝝ mutatū: q ibi interierit.
 Nam hoc eius ut tradunt sepulchrum. Vt omnis na
 tura in celum & in terram diuisa est sic celi regio
 nibus Terra in Asiam & Europam. Asia enī iacet
 ad meridiem & austrum Europa ad septentriones &
 aquilonem Asia dicta a nymp̄ha a qua & Iapeto
 trahitur prometheus: Auropa ab Europa a genoris
 filia: quam ex phenice Mallius scribit taurum ex
 portasse: quorum egregiam imaginē ex ere Pytha
 goras tarenti fecit. Europe loca multe incolunt na
 tiones: ea fere nominata: aut translatio nomine:
 aut ab hominibꝝ. Sūt & nomina ab tot montibus
 quos postea urbs muris comprehendit. Equis capi

Historia nauis Tiberis

Diuisio Terre in
Asiam & europam
Asia
europa

puteus

putor

Capitolium

Tarpeius mons

Saturnus mons

Saturnia

fanum Saturni
summa porta
pandana
postica

Velabrum

facellum

Velatura

Merces

Vectura

ratici quadrantis

Argeos

regiones Urbis

Suburbana

exquilina

collina

palatina

tolinum dictum qd hic cum fundamenta foderentur
edis Iouis caput humanum dicitur iuentum. hic mons
ante Tarpeius dictus a uirgine uestali tarpeia: que
ibi a fabinis necata armis: & sepulta eius nominis
monumentum relictum: qd etiam nunc eius rupes
tarpeium appellatur saxum. hunc antea montem
Saturnum appellatum prodiderunt & ab eo late Sa
turnam terram: ut etiam Ennius appellat antiquum
oppidum in hac fuisse saturnia scribitur. eius uesti
gia etiam nunc manent tria Quod Saturni fanum
in faucibus qd saturnia porta: quam Iunio scribit ibi
quam nunc uocant pandanam. Quot post edem Sa
turni in edificiorum legibus parietes postici muri
sunt scripti. Auentinum aliquot de causis dicit. Ne
uius ab auibus qd eo se ab tiberi ferrent aues. Alii a
rege auentino albano qd ibi sit sepultus. Alii auentinum
ab a uentu hominum quod commune latinorum ibi
diane templum sit constitutum. Ego maxime puto
ab aduectu. Nam olim paludibus mons erat ab reliquis
disclusus. Itaque eo ex urbe qui aduehebatur ratibus
quadrantem soluebant. Cuius uestigia qd ea qua tunc dicitur
Velabrum & unde ascendebant ad Romam nota uia
locus facellum. Labrum uelabrum Velabrum a ue
hendo: uelaturam facere etiam nunc dicuntur qui id
mercede faciunt. Merces dicitur a merendo & ere. hic
Vecturae quas soluebant ii qui ratibus transibant. quadrans
ab eo Lucilio scripsit quadrantis ratici. Reliqua ur
bis loca olim discreta cum argeorum sacraria in septem &
.xx. partes urbis sint disposita: Argeos decem putant a
principibus: qd cum hercule argiuo uenere roma. & in sa
turnia subsederunt. e qua prima est scripta regio suburbana
secunda exquilina: tertia collina: quarta palatina. In

Auentinum

suburbane regionis parte princeps est celius mons a celio
Vibeno tusco duce nobili: qd cum sua manu de romulo
uenisse auxilio contra latinum regem. hic post celii obitum
qd nimis munita loca tenerent neque sine suspitione essent
deducti dicitur in planum ab eis dictus uicinus tusco & ideo
ibi uortunum stare qd is de e trurie princeps. de cilianis
qua suspitione liberi essent traductos uoluit in eum locum
qd uocat celio qd cum celio iunctum. Carine sed inter eas
que locum ceronienses appellatum apparet: qd p me reli
gionis quartum sacrarium scriptum sic est ceroniensis quadri
ceps cura mineruium qua in celio monte est in tabernola
est. Ceroniensis a carinarum iuncta dictus: Carine postea
Ceronia: qd hic oritur caput sacre uie abstrenie sa
cello que pertinet in arce: qua sacra quotquot mensibus
feruntur in arce & per quam augures ex arce profecti solent
inaugurare: huius sacre uie pars huius sola uulgo nota: que
est a foro eunti primario cliuio. Eiusdem regionis attributa
Subura qd sub muro terreo carmax. In eo est argeorum
facellum sextum: subura Iunio scribit ab eo qd fuerit sub
antiqum urbe: cuius testimonium potest esse: qd subest & loco qd tres mu
ros uocat. sed ego a pago potius succusano dictam puto
succusam. nunc scribitur etiam lra. c. n. b. pago succusano
qd succurrit carinis. scilicet regionis exquilinae. alii has scri
psit ab ex cubiis regis dictas: alii ab eo qd ex culte a
rege Tullo essent. huic origini magis concinunt lucus
uicini qd ibi Lucus sacralis & Iunium. Querquetu
lanum facellum & Lucus Martis & Iunonis lu
cine: quorum angusti fines non mirum: iam diu enim
late auaricia nunc est exquilie duo montes habitus. qd pars
cespes mons suo antiquo nomine etiam nunc in sa
cris appellatur. In sacris argeorum scriptum est sic.
Oppius mons princeps exquilinum Lucum sacralem

exquo
cespes mons

Celius mons

Vicus Tusco

Celivulus

Ceroniensis ceroniensis

Ceroniensis
Carine ceronia

Subura

Argeorum facellum sextum

Succusanus

Lucus
Lucus sacralis
querquetulanum
facellum lucus
martis lucus
Iunonis
Oppius Mons
Lucus sacralis

Septius mons
Cespius mons

Tertie regionis colles q.
Viminalis
Quirinalis

Collis salutaris
Collis Mutialis
Collis Laciaris

Quarte regionis
palatium
palatium
Aborigines

Germalum
Vellus
Vellensis
Germalum

sinistra que sub merum est. Oppius mos Terticepsos
lutum exquilinum descior uia Intubernola e. Oppio
mons quadricepsos lucu exquilinum uiam dexteri
orem In figulinis est. Septius mons Quinticepsos
lucum poetilium. Exquilinus est cespius mos septi
ceps. apud Edem Iunonis lucine ubi editumus habe
re solet. Tertie regionis colles quinq; ad deoz fanis
appellati. E qs nobiles duo colles Viminalis a Ioue
Vimino. q; ibi are sunt: q; ibi uiminia nata fuerunt
Collis quirinalis quirini fanum est: qui a quiribus
qui cum Tacio curibus uenerunt Romam. q; ibi
habuerunt castra: quod uocabulum coniuictarum
regionum nomina oblitterauit: dictos enim colles
plures apparet ex argeorum sacrificiis in quibus sic
scriptum est. Collis quirinalis terticepsos edem qui
rino. Collis salutaris quarticeps aduersum est pilo
noris edem salutis. Collis Mutialis quinticeps apud
edem dei fidii in delubro ubi editumus habere solet
Collis Laciaris sexticeps In iuico In stelario sum
mo apud Turaculum eo edificium solum est. horum
deorum are a quibus cognomina habent in eius re
gionibus partibus sunt. Quarte regionis Palatium
quod palantes cum Euandro uenerunt: qui etiam
palatini & ab origines ex agro rheatino qui appel
latur palatium ibi confederunt. Sed hoc alii a pala
tia uxore latini putarunt. Eundem hunc locum a
pecore dictu putat quida. Itaq; Neuius balatiu app
lat. huic Germalia & Vellias iuxerunt q; i hac regi
one sacriportus est & in ea sic scriptu Germalense
quinticeps apud edem romuli & Vellenses septiceps
in Vellia apud Edem deum penatium. Germalum a
germanis Romulo & Remo Quod ad sicu Rumi

romulus
rhemus
Ficus rumi
nalis

nalem. & ii ibi inuenti: quo aqua Iberna Tiberis eos
detulerat in aluendo expositos. Velle unde eent plu
res accepta uas inquis q; ibi pastores palatini ex
quibus ante tonsuram inuentam uellere lanam sint
Soliti ex quo uellera dicuntur. Ager Romanus pri
mum diuisus in partes tris: a quo Tribus appellata
Taciensium. Ramnium. Lucerum nominate ut ait
Ennius Tacienses a tacio. Ramnenses a Romulo.
Luceres ut ait Iunius a Lucumone. Sed omnia hec
uocabula tusca ut Volumnus qui tragedias tuscas
scripsit dicebat: ab hoc quoq; quatuor partes urbis
tribus dicte ab locis Suburbana. Palatia Exquilina
Collina. quinta q; sub roma Romilia. Sic relique tri
bus ab his: ut i tribuum libris scripsi. Quod ad loca
queq; iis adiuncta fuerunt diximus. nunc de his que
in locis esse solent. Inmortalia & mortalia expediam
Ita ut prius quod ad deos pertinet dicere Principes
dei. Celum & terra. hii dei idem qui egypti Serapis &
Ihs: & si Arpocrates digito significat ut idem pncipes
in latio Saturnus & Ops. Terra enim & celum ut
Samothracum initia docent. sunt dei magni & ii
quos dixi multis nominibus. Nam neq; quas Samo
thracia ante portas statuit duas Virilis spes. Ene as
Dei magni neq; ut Vulgus putat ii Samothraces
dii qui. Castor & Pollux. Sed ii mas & femina & hii
quos augurum libri scriptos habent sic Diui potes
Sunt pro illo qui samotraces. hec duo celum & terra
q; anima & corpus humidum & frigidum. Oua pari
re solet genus pennis: condecoratum non animas: ut
ait Ennius & post inde uenit diuinitus pullis insi
nuans se. Ipsa anima siue ut Zenon Citus animalium
semē ignis is q; anima. ac mens qui calor e celo: q; hic

Ager romanus
Tacienses
Ramnenses
Luceres

hic mapu dicit
de ijs q; locis ad
iuncta sunt
pmo de immor
talib; q; ad deos
ptinent

Ennius
sona parire

Velle.

ante tonsuram inuentam uellere lanam sint
Soliti ex quo uellera dicuntur

Volumnus tragicus
Tribus quor partes ur
bis dicte
Suburbana
palatina
Exquilina
collina

Celum Terra dii pncipes
Serapis. & ihs idem
Saturnus & ops idem
hii dii magni celum & terra
Samothracia dius iunctis
ante portas statuit ho
rum
Castor pollux
anima & corpus humidum & frigidum
celum & terra

Zenon ignea auis
mens q; calor e celo

Anima q̄ sit ignis

innumerabiles ac im̄rotales ignes. Itaq̄ Epicarmo de mēte humana dicit. Istic est de sole sumpt̄ ignis. Idem solem Isq̄ totus mentis ē: ut humores frigide sunt humi: ut supra ostendi: quibus iuncti celum & terra omnia ex se genuerunt. q̄ per hos natura frigori imiscet calorem atq̄ humor̄ aritudinē. Recte igitur Pacuius q̄ ait: animam ether adiungat. & Ennius esse corpus terrā que deperit. Ipsam capere neq̄ dispēdi faceret hilum anime & corporis discessus q̄ nati si sepius inde exitium: ut cum in unum in eunt initia inde omne corpus: ubi nimius ardor aut humor aut iterit aut si manet sterile: cui testis estas & hiems: q̄ in altero aer ardet & spica aret. & in altera natura ad nascendū cū imbre & frigore luctare nō uult. & totius uere expectat. Igitur causa nascēdi duplex: Ignis & aqua. Ideo ea ī nuptiis ī limine adhibentur. q̄ coniungit. hic & mas ignis. q̄ ibi semen a qua femina: q̄ fetus ab eius humore & eius iunctiōe sumit uenus. hinc comicus huic uictrix Ven̄. uides ne hec non quod uincere uelit uenus sed q̄ uincire ipsa. uictoria ab eo q̄ superati uincūtur. utriq̄ testis poesis: q̄ & uictoria & uenus dicitur celigena. Tell̄ enim q̄ prima uincta celo uictoria ex eo & ideo hec cum corona & palma q̄ corona uinculum capitis & ip̄a a uinctura dicitur. Viere est uincire a quo est in Sota Enniī Ibant mala uiere ueneriā corolā palmā q̄ ex utraq̄ parte natura uincta habet paria folia. Poete de celo q̄ semen igneum cecidisse dicunt in mare ac natam espumis uenerem coniūctione ignis & humoris quā haberēt uī significātes ueneris a q̄ ui natis dicta uita & illud a Lucilio Vis ē uita uides nos facere omnia cogit. Quare quod celum p̄cipiū

ignis & aqua in limine in nuptiis adhibentur

Tellus cū corona & palma fingebat

Venus

Epicarmo
humores
ex celo & terra
cū genuerunt

Causa nascēdi
duplex

Venus uictrix
celigena
Victoria

Tellus uictoria
a celo

Viere
Corolā u. p̄na
frons

uictoria
ueneris

uictoria

ab latu est dictus Saturnus: & q̄ ignis saturnalib̄ cerei superioribus mittuntur. Terra ops q̄ hic omne opus: & hac opus ad uiuendum & ideo dicitur ops mater q̄ terra mater. hec enim terris gentis omnis peperit & resumit denuo: que dat cibaria: ut ait Ennius: que q̄ gerit fruges Ceres. Antiquis enī q̄ nūc & idem: hi dei celū & terra Iuppiter & Iuno. q̄ ut ait Ennius. Istic est is Iuppiter quē dico: quē greci uocant aerem: qui uentus est. & nubes Imber. postea: atq̄ ex imbre frigus uent̄. post fit aer denuo. hec propter Iuppiter sunt ista que dico tibi q̄ a mortalis atq̄ arbores herbasq̄ omnis iuuat: q̄ hic omēs & sub hoc eūdem appellās dicit: Diuūq̄ hominumq̄ Pater Rex. Pater q̄ patefaciat semen. nam tum est conceptum: & inde cum exit quod oritur: hoc idem magis ostendit antiquum Iouis nomen. Nam olim diouis & diespiter dictus: id est dies pater: a quo dei dicti: qui inde & dies & diuus: unde sub dio diuo: dius fidius. Itaq̄ inde eius perforatum tectum ut uideat diuum id est celum. quidam negant sub tecto p̄ hūc deierare oportere. Elius diḡ fidiḡ dicebat diouis filiḡ ut greci dioscoron castorem. & putabant hunc esse sanctum: ab Sabina lingua: & Herculem a greca. Id hic diespiter dicitur infimus: qui est conuinctus terre ubi omnia oriuntur: ui aboriuntur: quorum q̄ finis ortus. Ortus dicitur. q̄ Iouis Iuno coniūx & is celū hec terra: que eadem tellus. & ea dicta q̄ una cum Ioue iuuat Iuno: & regina q̄ huius a terrestria. Sol uel quod ita sabini uel solum ita lucet ut ex eo deo dies sit. Luna uel Sola lucet noctu. Itaq̄ ea dicta nocticula In palatio. nam ibi noctu luce t templum. Hanc ut solē apollinē quidā dianā uocat. Apollinis

Elius de
Ioue

Sol

Luna
nocticula

Saturnus.
ops terra mater

Iuppiter & Iuno. idē dei

Iuppiter q̄ iuuat oīs mo

Diouis
Diespiter

Dies Iuo. Iuno diu
Diuus fidius

Diuus. celū

Dioscoron
Diespiter
ortus

Iuno regina q̄re d
Sol

Apollinē solē
Dianā

Apello

Epicarmus
Proserpina

Juno Lucina

Vulcanus

Limpha
Nympha
Iuturna

Neptunus

Salvia
Venelia

uocabulum grecum: alterum: alterum latinū. & hinc
 q̄ luna ī altitudinem & latitudine simul diuiana ap
 pellata. Hinc Epicarmus Ennii proserpinam quoq̄
 appellat q̄ solet esse sub terris proserpina dicta: q̄
 hec ut serpens modo in dexteram modo in smisterā
 partem late mouetur. Serpere & proserpere idem
 dicebāt: ut Plautus qui scribit quasi p̄serpēs bestia
 que ideo uidetur a latinis Iuno lucina dicta: uel q̄
 e terra ut phisici dicunt: & lucet. Vel q̄ ab luce ei
 qua quis conceptus est usq̄ ad eam qua partus quis
 in lucem una uiuat: donec mensibus actis produxit
 in lucem: ficta a Iuuando & luce Iuno lucina: a quo
 parientes eam inuocant. Luna enim nascentium dux
 q̄ menses huius: hoc uidisse antiquas apparet: q̄ mu
 lieres potissimum supercilia sua attribuerunt ei de
 hic enī maxime debuit collocari Iuno Lucina: ubi
 ab diis lux datur oculis. Ignis a nascendo: q̄ hīc nal
 citur & omne q̄ nascitur ignis scindit: Ideo calet: ut
 qui denascitur eum amittit: ac frigescit. ab ignis iā
 maiore ut ac uiolētia Vulcanus dictus. ab eo q̄ ignis
 p̄ splēdorē fulget. fulgor & fulmē & fulgur: q̄ fulmie
 ictum cōtrariis diis Ab aque lapsu Lubrico Limpha
 Nympha Iuturna que iuuaret. Itaq̄ multi egroti
 propter id nomen hinc aquam petere solent a fon
 tibus & fulminibus ac ceteris aquis dei: ut Tiberin
 a tiberi: & ab Lacu uelini ueliniā: & Nymphae comi
 tie ad lacū cuntiliēsem a cōmotu: q̄ ibi insula ī aqua
 cōmouetur. Neptunus q̄ marē & terras obnubit: ut
 nubes celū a nuptu id est ab operitiōe: ut antiq̄ a quo
 nuptie: nuptus dicitur. Salvia neptuni a salo Venelia a
 ueniēdo ac uēto illo quē Plautus dicit qd̄ ibi dixit q̄
 scdo uento uēctus est: trāquillo mari uentum gaudet

serpere
proserpere

Luna

ignis anastensis

Fulgor
fulmē
fulgur

Bellona

Duellona

honos

Concordia

Feronia
Minerua
Houensiles

Alites

Volucres

Vpupa

Cuculus

Coruus

Hirundo

Vlula

Bubo

Bellona a bello: nunc que duellona a duello. Mars
 ab eo q̄ maribus in bello p̄est aut q̄ a sabinis acceptus
 ibi est manens: Quirinus a quiribus: Virtus ut uiri
 uis a uirilitate: Honos ab honesto honere: Itaq̄ ho
 nestus dicitur: quod honeratus & dictū hono est ut
 honos qui sustinet rem publicam: Castoris nomen
 grecū & pollucis a grecis: in latinis litteris ueteri
 bus: nomē qd̄ ē iscribitur: ut pollideuces polluces:
 non ut nunc pollux: Concordia a corde cōgruente.
 Feronia Minerua Nouēsidēs a sabinis paulo aliter
 ab eisdem dicimus: h̄ Herculem uestam: salutem: for
 tunam: funtem fidem: ea re sabinorum linguam olēt
 que Tatii regis uoto sunt rome dedicate. Nam ut
 Annales dicunt uouit opi flore ut: Dioue Saturno
 ue Soli lune uulcano & sumano. Itemq̄ Larunde
 Termino Quirino Vortūno laribus: diane: lucineq̄
 E quis non nulla nomina In utraq̄ lingua habent
 radices: ut arbores que in confinio nate In utroq̄
 agro serpunt. Potest enim esse Saturnus hic alia de
 causa dictus: atq̄ in sabinis & sic diane: de quibus
 supra dictum est. Quod ad inmortales attinet. De
 inceps quod ad mortalis attinet uideamus. De his a
 nimalia in tribus locis q̄ sunt in aere in aqua in ter
 ra: a prima parte ad infimam descendam: primū
 nomē nominem: Alites alii uolucres a uolatu deinde
 generatim. De his plereq̄ a suis uocibus: ut hec V
 pupa. Cuculus: Coruus Hirundo Vlula Bubo. Item
 hec Pavo Anser Gallina Colūba. Sunt que aliis de
 causis appellate: ut Noctua q̄ noctu cāit ac uigilat.
 Lusciola q̄ luctuose canere existiat: atq̄ eē ex attica
 progne ī luctu facta auis. Sic Calerieg & Motacil
 la: altera q̄ ī capite h̄t plumā elatā: altera q̄ semper

Mars

Quirinus

Virtus

Castor

pollux

pollideuces polluces

Hercule Vestam

Dioue salutem

Saturno fortuna

Soli funtem

Vulcano fidem

sumano opi

Larunde flore

Termino lune

Quirino Diane

Vortūno Iustine

laribus

In aere

In aqua

In terra

Pavo

Anser

Gallina

Colūba

Noctua

Lusciola

Motacilla

q̄ semp̄ caudam mouet

Merula
Graculi
Ficedula
milia

Murena . Cistibium &
& Tynnus

Melandria
Vreon

Afellus
Vmbra
Furdus
Lupus pistris
Caticula
Torpedo

Peliperus
Hippopotama
Cocodrillus

Rana
Mergus

Testudo
Loligo
Volligo
lyra
fiber

mouet caudam: Merula q̄ mera id est sola uolitat.
Contra ab eo graculi q̄ gregatim: ut quidam greci
gregē gregerie: Ficedula & milia: Rie a cibo q̄ al-
tere fico: Altere milio fiant pingues. Aquatiliū uo-
cabula animalium: partim sunt uernacula: partim pe-
regrina: foris: Murena q̄ Mirena grece Cistibium
& Tynnus. cuius item partes grecis uocabulis oēs:
ut Melandria atq̄: Vreon. Vocabula pisciū pleraq̄
trans late a terrestribus Ex aliqua parte similibus re-
bus: ut Anguilla: lingula: Cafudis: Alia a coloribus
ut hec Afellus: Vmbra: Furdus. Alia a ūi quadam ut
hec: Lupus: Canicula: Torpedo. Item in conchiliis
aliqua ex grecis: ut peloris: ostree echinnus. Verna-
cula ad similitudinē: Vt Si reme Pectūculi: Vngues.
sunt etiam animalia in aqua: que interdum in terram
exeant. Alia a grecis uocabulis: ut Poliperus: Hippo-
Patam9: Crocodill9. Alia a latinis: ut Rana Mer-
gus: a quo greci ea que In aqua & terra possunt
uiuere uocant Amphibia: e quis Rana: a sua dicta
uoce: Anas a natando: Mergus q̄ mergendo in a-
quam captet escam. Item alie ī hoc genere a grecis
ut Querquedula Cerceris: Halcedo: q̄ ea Halcyōe.
Latina: ut Testudo: q̄ testa tectum hoc animal. Lol-
ligo q̄ subuolat littera commutata: primo uolligo:
ut egypti in flumine quadrupes: sic in latio noiati
lyra & fiber: lyraq̄ succidere dicitur arborum radi-
ces in ripa: atq̄ eas dissoluere ab lyra. Fiber ab extre-
ma: ora flumis dextra & sinistra maxie q̄ solet uideri
& atiq̄ fibz dicebāt extremū: unde ī Sagis fimbrie
& ī Iecore extremū fibra: fiber dict9. Que sunt hoīm
propria primum: dein de pecore: Tertio de feris scri-
bā: Incipiā ab honore publico: Consul nomiāt9 qui

Aquiliū uia
lūi uoia

Angilla
Lingula
Cafudis
peloris
ostree
echinnus
Vernacula
Sireme
pedūculi
Vnges
Amphibia
Anas
Querquedula
halcedo
halcyone

Fimbria
hic inquit
Iūo de hanc
p̄is noib9.

consuleret populum & senatū: Nisi illinc potiq̄ unde
Accius ait in Bruto qui recte consulat: consul fiat.
Pretor dictus qui preiret iure: & exercitu: a quo id
Lucilius: ergo pretorum est abtē preire: Censor ad
cuius cētionem id est arbitrium censeretur populus
Edilis qui edes sacras & puatas procuraret: Quest-
tores a querendo: qui conquirent publicas pecūias
& maleficia: que triumuiui capitales nunc cōquirūt
ab his postea qui questionū iudicia exercēt Questo-
res dicti: Tribuni militum q̄ terni tribus tribubus:
Ramium: Lucerū: Ticiēsū: olim ad exercitum mit-
tebantur. Tribuni plebei q̄ ex tribunis militū: p̄mū
Tribuni plebei facti: q̄ plebē defederēt in secessione
crustumerina: Dictator q̄ a consule dicebatur: cuius
dicto audientes omnes essent. Magister equitum qd̄
summa potestas huius in equites & accensos: ut est
summi populi dictator: a quo is quoq̄ magister p̄p̄i
appellatus. Reliqui q̄ minores q̄ hi magistri dicti
magistratus: ut ab albo Albus Sacerdotes uniuersi
a sacris dicti. Pontifices ut a Sceuola: qui pontifex
maximus dicebatur: dicebat a posse & facere: pon-
tifices: ego a ponte arbitror. Nam ab his Sublitius ē
factus primum & restitutus sepe: cū ideo sacra & ius
& cis tibrim non mediocri ritu fiunt. Curiones dicti
a curiis qui fiunt: ut in his sacra fiant. flamines q̄ in
latio capite uelato erant semper ac caput cinctum
habebant filo flamines dicti: horum singuli cogno-
mina habent ab eo deo cui sacra faciunt Sed partim
sunt aperta: partim oscura: Aperta ut Martialis:
Volcanalis: Obscura: dialis: & furinalis: cum dialis a
Ioue sit: diouis ē: furinalis a furida c9 etiā ī fastis ferie
furinales sunt. Sic flamē falacer a Diuo p̄e Falacre

Consul

pretor

Censor

Edilis

Questores

Triuuiui

Tribuni

Dictator

magister equitū

magistratus

Sacer

pontifices

Curiones

Flamines

filoflamines dicti

nō flaminū p̄mū deo

Martialis marty

Volcanal vulcani

Dialis a ioue

furinat

Sali
 Luperi
 Aruales
 Fratres
 Tici
 Feciales
 Fedus. fidus em? Sic
 Pretor
 Imperator
 Legati
 Exercitus
 Legio
 Cohors
 manipulus
 Centuria
 Milites
 Hastati
 Pili
 Princeps
 Triarii

Sali a saltando quod facere in comiciis in sacris
 quot annis & solent & debent. Luperi & lupcalibus
 in luperali sacra faciunt. Fratres aruales dicti sunt
 qui sacra publica faciunt: propterea ut fruges ferant
 arua: a ferendo & aruis fratres aruales dicti sunt. quia
 fratres dixerunt. Fratres est grecum uocabulum patris
 hominum: ut Apolini. etiam nunc Sodales Titii dicti
 ab Titiiis auibus quas in auguriis certis obseruare
 solent. Feciales & fidei publice inter populos perant
 nam per hos fiebat ut iustum conciperet bellum &
 indefinitum: & ut federe fides pacis constitueret. ex his
 mittebantur anteque conciperentur qui res repeterent
 & per hos etiam nunc fit fedus: & Fidus scribit Ennius
 dictum in re militari. Pretor dictus qui preiret exer
 citui: Imperator ab imperio populi: qui eos qui id
 attentasset oppressi hostis: Legati qui lecti publice
 quorum opera consilio que uterent. peregre magistra
 tus qui uel nuntii senatus aut populi essent. Exercitus
 & exercitando fit melior: Legio & leguntur milites
 in delectu: Cohors & ut in uilla ex pluribus tectis
 coniungitur ac quidam fit unum: sic his ex manipulis
 copulatur: Cohors que in uilla: quod circa eum locum
 pecus coheretur. Tam & si Cohortes in uilla Iscra
 tes dicit esse grece cohorton apud poetas dicta: Mani
 pulos exercitus minimas manus que unum sequuntur
 signum: Centurie que sub uno centurione sunt: quoque
 centenarius iustus numerus: Milites & trium milium
 primo legio fiebat. ac singule tribus Ticiensium Ranesium
 lucerum milia singula militum mittebant. Hastati dicti
 qui primi hastis pugnabant. Pili qui pilis: princeps
 qui a principio gladiis: & post commutata re militari
 minus illustra sunt: Pili Triarii quoque dicti & in

subsidium

Auxilium

presidium

Obsidium

Duplicarii

Turma

Decuriones

Tibicines

litigines

claficos

pauper

diues

opulentus

Inops

Copiosus

potumios

Medicus

Sutor

acie tercio ordine extremis subsidio deponerentur &
 hi subsidebant ab eo Subsidium dictum: a quo Plautus
 Agite nunc subsidite omnes quasi solent triarii. Auxi
 lium appellatum ab auctu cum accesserant & ad iumentum
 esset alienigena. Presidium est dictum quia extra castra
 presidebant in loco aliquo quo tutior regio essent.
 obsidium dictum ab ossidendo quo minus hostis egre
 di posset in die. Item ab absidendo cum ideo facerent quo
 facilius diminuerent hostis. Duplicarii: dicti quibus
 ob uirtutem duplicia cibaria ut darentur institutum. Tur
 ma Turma est in uabuit & terdeni equites ex tribus
 tribubus Taticensium. Ramnium et laucerum fiebant.
 Itaque primi singularum decuriarum Decuriones di
 cti qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni
 Quos hi primo ad ministros ipsius adoptabant op
 tiones uocari cepti quos nunc propter ambitiones tribu
 ni faciunt Tibicines a tuba et canendo similiter. Liti
 gines & Claficos a classe que item cornu uocant ut cum
 classes comitiis ad comitatum uocant. Que a fortuna
 uocabula in his quedam minus a parte ut pauper Di
 ues. Miser. Beatus sic alia Pauper a paulo lare. Me
 dicus amicus cui cum opus est minus nullo est. Diues
 a diuo que ut deo nihil indigere uidetur. Opulentus ab
 ope cui & opime ab eadem Inops que eius indiget ab eo
 dem fonte copie & copiosus. Pecuniosus a pecunia
 magna. Pecunia a pecu a pastoribus. n. horum uocabu
 lorum crigos. Ab artificibus maxima causa. ab arte Ars
 id est ab arte medicina uel sit Medicus dictus a sutrina
 Sutor non a medico ac suendo que omnino ultima. Huic
 rei Earum rerum radices ut in proximo libro aperie
 tur Quare quod ab arte Artifex dicitur. nec multa
 in eo obscura relinquam. Similis causa que abscentia uo

que a fortuna uocabula

ab arte

Artifex

prestigator
monitor
nomenclator
pugil
vindemiator
vestigator
venator

pecus
pes
pedicam
pedissequi
peculatore

Vegeti uergitulus
Iuuenius
Capra carpa
porcus

ca^e aliqua ut Prestigator monitor nomenclator. Sic etiam que a spatio quodam dicuntur Cursor. Natator Pugil etiam in hoc genere que sunt uocabula pleraq; aperta ut legulus: alter ab oleis .alter ab uuis: hec si minus aperta. Vindemiator: Vestigator: &. Venator. tñ idem q; uindemiator u^t q; uinū legere dicitur uel quod de uite id demit Vestigator a uestigiis ferarum: quasi indagator Venator auenatu. Quod sequitur uerbū aduentū & Inuētū: hec de hoibus: hoc qđ sequitur de pecore. Pecus ab eo qđ per pascebāt a quo Pecora uniuersa: qđ in pecore pecunia tum cōsistebat pastoribus et standi fundamētum pes. A quo dicitur in edificiis Area Pes magnus: & qui fundamētū instituit pedem posuit a pede: Pecudes appellarunt. ut ab eodē pedicam & pedissequū & Peculatorem: Oues aliudue quid. Id enim peculū primū: hic peculatum publicum: primo. ut cū pecore dicere ē multa: & id esse coactū impubicum: si erat aduersum ex qua fructus maior hic est qđ grecis illis usus Bus bos quod Taurus: Item ouis: qđ ois ita enim antiqui dicebant: non ut nūc Probaton possent in latino quoq; ut in grecia a suis uocibus hec eadē ficta Armenta qđ boues ideo maxime parabant ut inde elegerint ad arādū. Inde Aramēta dca: postea tertia littera extincta Vitulus qđ grece antiquitus Itulus aut qđ pleriq; uegeti uegittulus. Iuuenius iuuare qui iam ad agrum colendū posset. Capra Carpa: a quo scriptū: omi: carpe Capre: Ircus qđ sabini fircus: quod illic fedus in latto rure. Edus qđ in urbe ut i multis A addito a edus. Porcus qđ sabini dicunt a primo porco. Poride porc9 nisi a grecis qđ athenis in libris sacrorū scriptum est & porce porco. Aries qui eā dicebāt. Ares

legulus

De pecore

Arca
pecudes
peculū
peculātū

bus . bos
Taurus
ois
Armenta

Vitulus
itulus

Ircus . fircus
fedus
edus

Aries Ares

Aruga
Aruginus

Canis

panthera
leo

leena

pinus
Iuglans

ueteres nostri Aruga. hinc aruginus. hec sunt quorum in sacrificiis exta in olla non in uero coquantur. quas et Acius scribit & in pontificiis libris uidemus in hostis eam dicunt arugem que cornua habeat qm̄ is cui oui mari testiculi dempti. & ideo ut natura Veruex declinatum. pecori ouilo qđ agnatus Agnus. Catulus a sagaci sensu & acuto. hinc Canis nisi qđ tuba et cornu quod signum cum dēte canere dicuntur. qđ hic item & Noctuculo in custodia & i uenādo signū uoce dat Canis dicitur. Ferarū uocabula item partim peregrina ut Panthera Leo utraq; greca a quo etiā in rete quedam panther & leena & mulercula pāteris Tigris qui ē ut leo qui uiuus capi adhuc non potuit uocabulū e lingua armenta. Nam ibi & sagipta et quod uehemētissimum flumen dicitur tigris. Vrsi lucana origo uel unde illi nostri ab ipisius uoce. Camelus suo nomine syraco in latium uenit. ut alexandria Camelopardalis nuper adducta. qđ erat figura ut camel9 maculis ut panthera. Aprī ab eo qđ in locis asperis: nisi a grecis qđ hi apros. Caprea a similitudine quadam capre. Cerui qđ magna cornua gerunt Cerui mutata g. in c. ut in multis quasi gerui. Lepus qđ siculis quidam greci dicunt leporem A roma qđ orti siculi ut annales nostri ueteres dicūt. Fortasse hinc illuc tulerūt & hic reliquerūt: id nomen Volpes ut Elius dicebat qđ uolat pedibus. Proxima animalia sunt ea que uiuere dicuntur neq; habere animā ut Virgulta Virgultum dicitur uiridi: Idā u quidam humoris: que si ex aruit moritur Vitis qđ ea uini origo. Malum qđ greci edes dicunt Malon. Pinus Iugilans qđ cū hec nux antē Quam purgatur simul

Venuex ouilo
Agnus qđ agnatus
Catulus

Noctuculus
Ferarū uocabula

Tigris

Vrsi
Camelus

Aprī
Caprea
Cerui
leporis Lepus

Volpes

De plantis
Virgulta Virgultū
Vitis
Malū
nux

De horroz plantis

- Ocymū Menta
- Ruta
- Raphanū
- Serpiliū
- Liliū
- Malua
- Sysimbriū
- Asparagi
- Scapi

De fructib⁹

- Fruges frumentū
- Molla

De his q manu facta sunt

Vitru vestitu instrumenti

Horreū

hec optima & maxima ab ioue & glande iugulans ē appellata. Eadem nux q̄ (ut nox aerem) hui⁹ succus facit corpus atrū. Que in hortis nascuntur. Alia peregrinis uocabulis ut grecis Ocymū Mēta Ruta quā nūc appellāt. Item Caulis lupacium. Radix sic enim antiqui greci quā nūc Raphanum. Item hec grecis uocabulis. Serpiliū Rosa una littera cōmutata. Item ex his grecis latina Coriandron Malachen Cyminon. Item Liliū ab lilio & malua a malache & Sysimbriū a sysibrio. uernacula lactuca a lacte q̄ olus id habet lac. Brassica ut passica: q̄ ex eius scapo minutatim presiccat. Asparagi q̄ ex asperis uirgultis leguntur: & ipsi scapi asperi sunt. nō leues: nisi grecum illic enim quoq; dicitur. Cucumeres dicuntur a curuore ut curumeres dicti. Fructus a ferendo rese e equas fundus & ee que in fundo ferunt ut fruamur. hinc declinate fruges & frumētū. sic e terra etiam frumentū qd̄ extat loco quo solent addi: & Mola id est ex sale & fare mollito. Vne ab uore. Que manu facta sunt dicam: de uictu: de uestitu de instrumēto. & si qd̄ aliud uidebit his actū. De uictu antiquissima Puls appellata: uel q̄ ita greci uel ab eo uti scribit Appollodorus q̄ ita sonet cū aqua feruētī inspicitur. Panis q̄ primo figuras faciebant ut mulieres. In lanificio panus postea q̄ ei figuras facere instituerunt. Alias a pane & faciēdo panificiū ceptū dicit. hinc panarium ubi id seruabant sicut granarium ubi granum frumenti condebant. Vnde id dictū nisi ab eo. Quod greci a quo a grecis quoq; granum dictū. In quo eadem condū ē Horreū ab horriendo. Triticum q̄ tritūm est spicis. Far a faciēdo q̄ in pistrino fit. Milū a greco nam

- Caulis lupacium
- Rosa
- Coriandron malachon
- Cyminon
- Lactuca
- brassica
- cucumeres curumeres
- Vne
- plus
- panis
- panificiū
- panarium
- granarium
- granū
- tritūm
- Far
- Milū

libū Testuaciu Matralibus

id Melin. libum q̄ ut libaretur prius quā eēt cottū. Testuaciu qd̄ in testu calido coquebatur. ut etiam nūc Matralibus id faciūt matrone. Circuli q̄ mixta farina & caseo & aqua circuitū equabiliter fūdebāt. hoc quidā qui magis incondite faciebāt uocabāt Lixulas & semilixulas uocabulo sabino. Idq; frequētig a sabinis: a globo farine dilatato. Item in oleo cottidicti a globo globuli. Crustulū a crusta pultis ea q̄ ut coreum exuritur crusta dicta. Cetera fere opa a uocabulis grecis sumpta: ut triō & placēta qd̄ debebāt cū pulte ab eo pulmentū ut plautus hinc Pulmentarium dictum hoc primum debuit pastoribus. Caseus a cocto lacte ut coxeg dictus de n̄ postea q̄ desierunt esse contenti his que suapte natura ferebat sine igne in quo erāt poma in quo minus cruda esse poterant decoquebāt in olla. Ab olla Olera dicta quorū a gñe cruda olera equis ad quo quēdū q̄ cetera rure ruapa un̄ rapa olea ab elea. olea grandis orchitis q̄ ea antiquitus Archemora. hinc ad pecudis carnem peruentum est. Suilla sic ab illis generibus cognominata hinc primo assam. Secūdo elissam. Tercio e Iure uti cepisse natura docet: dictum Assum q̄ id ab igni assudescit. Vuidū est qd̄ humidum: & ideo ubi id nō est: succus abest. & ideo sudando assus distilat calorē: ut crudū nimiū habet humoris: sic excoctū parum habet succi. Elixium est e liquore aque deditum & ex iure q̄ iocundū magis condiciōe succi. Succida a subg edēdis. Nā id pecus primū occidere ceperunt domini & ut serua rent salire: Tergus suis ab eo q̄ eo tegitur. Perna a pede. Sueris a nomine eius. Offula dicta ab offani mia. suere i sicia suere. Inficia ab eo q̄ in secta. Caro

- Caseus
- Ventū est ad ignem
- ad carnes peditū
- Sus pmo ossus
- Tergus suis
- perna
- Caro

- Circuli
- lixulas semilixulas
- globuli
- Crustulū
- Triō
- placēta
- pulmentū
- pulmentarium
- olla
- ollon
- rapa
- olea
- Suilla
- Assa
- elixia
- Jus
- Vuidū
- elixū
- Jus
- Succida
- Sueris
- offula
- Inficia

Caro
Murtatū Murta

Falscum
fundolū

Farcimina
Fartū

longauo

Agumentū

Magnetū

purpura
penai

Stamen
Velamentū
Subtegmen
Trama

Tunica
Toga

ut in carmine galiorū est q̄ in estis dī: nūc p̄fectū
Murtatū a murta q̄ ea large factū ītestinū crassun
dū crassundus. lucanicam dicunt q̄ milites a lucanis
didicerunt: ut q̄d faleriis Faliscum uentrē fundolum
a fondo q̄ ut Relique partes sed ex una parte sola
apertum: ab hoc grecos puto appellasse ab eadē for
tuna Farcimina extis appellata: a quo in eo quod
tenuissimum ītestinum fartum. Nila ab ilo dicta
īdest minimo q̄ ait Enius neq; dispendii facit hīlū
q̄d in hoc farcimine sūmo quidem seminet ab eo q̄
in capite Apesabo dicta. Tertiū fartum ē longauo
q̄ longius q̄ duo hila. Agumentum q̄ ex immolata
hostia defectum in iecore. In ponendo agēdi causa.
Magnetū a magnis q̄d ad religionē magnis perti
net. Itaq; p̄pter hoc montana fana cōstituta locis
certis: q̄ id imponeretur. Maete ab eo q̄ greci

Item greci sigilatim ut ouium lanagrecum ut
Polibius & Calimachus scribunt. Purpura apurpure
maritime colore. Penicum q̄ a penis primū dicitur
allatum. Stamen a stando q̄d eo stat omne intela.
Velamentum. Subtegmen q̄d subit stamini Trama
q̄ tranat frigus id genus uestimēti. Densū a denti
bus pectinis quibus feritur filum q̄d minimū ē. hīlū
id. n. minimum est in uestimēto. Pānus grecus ubi
ea facit pannellium dictum a pāno et uoluendo filo.
Tunica a tuendo corpore Tunica ut induca. Toga
a tegendo. Cintus & Cingulum a cingēdo alterum
uiris alterū mulieribus attributū. Arma ab arcēdo
q̄ his arcemus hostem. Parma q̄ e medio in omis
partes par. Conum q̄ cogitur in cacumen uersus:
Asta q̄ stans solet ferri. Iaculum q̄ ut iaciatur fit.
Tragula a traiciendo. Scutū a sectura ut sectutū

Crassundū
lucania

hila

Apesabo

Maete
Delamis

Densū
filū
panus
panellū
cintū
Cingulū

Arma
parma
Conū
Asta
Iaculū
Tragula
Scutū

Sectutū

sectutum q̄ amine confectū fit tabellis. Umbo
nes aut a greco uel quod Ambones. Gladius. c. in
g. cōmutato a clade: q̄ fit ab hostium clade gladiū
similiter ab homine. Pilum q̄ hostē feriret ut perilū
Lorica q̄ e loris de coreo crudo pectoralia faciebāt
postea succiderunt galli e ferro sub id uocabulū ex
annulis ferream tunicam. Balteum q̄ cingulum
e corio habebant bullatum balteum dictum. Ocrea
q̄ opponebatur ob crus. Galea a galero q̄ multi
usi antiqui. Tube a tubis quos nunc ita appellant
tubicines sacrorū īdest Sacri tubicines tubi uocant.
Cornua q̄ ea que iā sunt ex ere tūc fiebāt ex bubulo
cornu. Vallū uel q̄ ea uaricari nō posset uel q̄ singla
ubi extrema uacilla furtillata hnt figurā littere. V.
Cerui a similitudine cornuū cerui. Item reliqua
fere ab similitudine ut Vinee: Testudo: Aries. mēsa
escariam Cillibam appellabant ea erat quadrata ut
etiam nūc in castris est a cibo Cibilla dicta: postea
rotunda facta: et q̄d a nobis Media & a grecis
Mesa: mesa dici potest nisi etiā q̄ ponebant pleraq;
in cibo mesa. Trulla a similitudine truae que q̄ magna
& hec pusilla ut troula hinc greci trullā. Truae que
culina in lauatinam aquā fundunt. Trua q̄ trauola
ea aqua: ab eodem ē appellatum truleū simile enim
figura: nisi q̄ latius concipit aquā. & q̄ Manubriū
canū nō ē nisi uinaria trula accessit. maciolo a matula
dictus: & dictus q̄ posteaq; largius a figura matule
discessit: & ab aqua Aqualis dictus. Vas aquarium
uocant futim q̄ in trichuio ablatam aquā infonde
bant quo postea accessit: magnus cū greco nomie
& cum latio nomine greca figura. Barbatos Pelus
pedius a pedum lauatiōe. Candelabrum a candela

Tube

Tubi

Tubicines

Tubianes

Cerui

Umbo
Gladius

pilū
Lorica

Balteū

Ocrea

Galea

Cornua

Vallū

Varior. ms

Vinee. Testudo. Aries

Cillibam

Cibilla

Mesa

Trulla Truae

Truola

Manubriū

Maciolo matula

Aqualis

Futim

Barbatos pelus

Candelabri

funiculi
lucerna
lichnon
Catini
Catnon
pusillas patellas

ex his enim funiculi ardentis fingebant. Lucerna post Inuenta que dicta a luce aut id quod uocant greci lichnon. Vasa imesa scaria ubi pulte aut uirulenti quid ponebant. Acapiendo catinum nominauerunt. nisi quod siculi dicunt Catno ubi assa ponebant. Magidan autem aut langula alterum a magnitudine alterum ab latitudine finxerunt. Patenas a patulo dixerunt ut pusillas quod his libaret cenam patellas. Tripla & Canistra quod putant esse latina & sunt greca. Triplion .n. & Canastro de greca Reliqua quod apta sint unum sint reliquo. Mesa uinaria rotunda nominabant. Cilicium tum ut etiam in castris id uidetur declinatum a greco Ciliceo a poculo cilice id est calice a quo illa capit & minores capule a capiendo quod ansate ut prehendi possint id est capi harum figura in uasis sacris ligneas ac fictiles antiquas etiam nunc uidemus. Preterea in poculis erant Patere ita dicte ab eo quod latini ita dicunt hisce etiam nunc in publico conuiuio antiquitatis retinende causa cum magistri fiunt potio circumfertur & In sacrificando deis hoc poculo magistratus dat deo uinum. Pocula a potacione unde potatio & etiam postea hec possunt a potio quod potos potio grece origo potionis. Aqua quod equa summa. Fons unde fundit e terra Aqua uiua ut fistula aque fusus aque que Vas uinarii grandius Sinu a sinu: quod sinum maiorem cautionem quam pocula habent. Item dicta Flepeste etiam nunc In diebus sacris sabinis uasa uinaria in mensa deorum sunt posita: apud antiquos scriptores grecos in ueni appellari poculi genus depesca. Quare uel inde radices in agrum sabinum & romanum sunt profecte quod uinum dabat ut minutatim funderent a guttis Guttum appellarunt quod sumebant minutatim

De uasis quod ponebant in mensa

Magidan langulam patenas

Tripla Canistra

Cilicium

Ciliceo

Cilice

Calyx

Capule

patere

pocula

potio

Aqua

Fons

Depesca

Guttum

Simpulum

Guttum

Simplum

Inburo

Arum

Vera

Subsipere

Arca

Armariu

Armamentarium

Speculu

Vellus

A. Sumendo simpulum nominauerunt. In huiusce locum In conuiuio egregia successit Epichisis & ciatu In sacrificiis remansit Guttur & Simplum Altera uinaria mesa erat. Lapidea quadrata oblonga una columnella uocabatur Cartibulum: hec in edibus ad compluuium apud multos me puero ponebat & in ea & cum ea enea uasa agerendo. Cartibum unde Cartibulum post dictum. Preterea erat tertium genus mese & quadrate: uasorum uocatur. Vrnarium quod urnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. ab eo etiam nunc ante balneum locus ubi poni solebat Vrnarium uocatur. Vrne dicte quod orinant in aqua haurienda ut. Orinator Orinare est mergi in aquam. Inburo fictum ab urbe quod ita flexum ut redeat Sursum uersus in aratro quod est aruum. Calix a caldo quod in ea calda puls apponebatur & calidum eo bibebant. Vas ubi cibum coquebant ab eo Cocubum appellarunt. Vera a uersando. a sedendo Sedes Sedile Sonum Selle Siliquastrum. Deinde ab his subsellium ut Subsipere quod non plane sapit. sic quod non plane erat sella Subsellium ubi in eiusmodi duo Bissellium dictum. Arca quod arcebanter fures ab ea clausa: Armariu & Armamentarium ab eadem origine sed declinata aliter. Mundus mliebris dictus a muditia ornatus quasi ab ore natus. hic enim maxime sumitur quod eam deceat. Itaque ob id paratur speculum. Calamistrum quod his calefactis in cinere capillus ornatur qui ea ministrabat. A cinere Cineratus est appellatus. Discerniculum quo discernitur capillus. pecten quod per eum explicatur capillus. Speculum a speciendo eo quod ibi aspectant. Vestis a uelis uel ab eo quod Vellus lanatonsa uniuerse ouis

Epichisis
Ciatu

Cartibulum

Vrnarium

Vrne

orinator

orinare

Calix

Cocubum

Sedes. sedile. sonum. sella

Siliquastrum

Subsellium

Bissellium

Mundus

Speculu

Calamistrum

Cineratus

Discerniculum

pectem

Vestis

id dictum q̄ uelabant: Lana ex Lana facta q̄ capil-
 lum contineret dictum. a rete Reticulum. Rete
 a ratiudine. Item testa Fasciola qua capillum in
 capite colligarent. Dictum capital a capite quod sa-
 cerdotule in capite etiam nunc solent habere. Si-
 crica a ritu q̄ Romano ritu sacrificium femine cū
 faciūt. Capita uelant. Mitra & reliqua fere in ca-
 pite postea addita cum uocabulis grecis prius de
 idutu aut amictui que subtāgā. Capitium ab eo q̄
 capit pect̄ id est ut antiq̄ dicebāt Indutui cōpre-
 hendit alterum q̄ subtus a quo Succula: alterum q̄
 supra a quo. Supparus nisi q̄ id dicūt osce: alterius
 generis. Item duo unum qd̄ foris ac palam Palla.
 alterum quod intus a quo. Intusium id quod plautus
 dicit Intusiatam patagiātā Caltulam ac Crocotulā
 Multa post lururia attulit quorum uocabula appa-
 rent esse greca ut Albston Amictui: dictum quod
 ablectum est. Si circum lectum a quo etiam q̄ ue-
 stes se inuoluūt. Curū lectui appellant & q̄ Aictui
 habet purpuram circum uocant Curūtextū An-
 tiquissimi Amictui Ricinium id quod eo utebant̄
 duplici ab eo qd̄ dimidiam partem retrorsum iace-
 bant ab reicendo. Riciniū dictū: hinc q̄ facta duo
 simplicia paria. Parilia primo dicta. Reclusū prop-
 ter leuitatem Parapechia parapechia Clamides: sic
 multa greca Lana quod de lana. Multa duarū etiā
 togarum instar: ut antiquissimum mulierū riciniū
 sic hoc duplex uirorū. Instrumēta rustica que serē
 di aut colendi fructus causa facta. Sarculum a serē
 do ac sarcendo. Ligo q̄ eo propter latitudinem q̄
 sub terra facilius legitur. Pala a pagendo. g. l. qd̄

Lana
 reticulū rete
 Testa
 Capital
 Sicrica
 Mura
 Capitium
 Succula
 Supparus
 palla
 Intusium
 Albston
 Curū
 riciniū
 parilia
 reclusū
 parapechia
 clamides
 riciniū

Lusitana pigriata
 Caltulach
 Crocotulā
 Turia

De Instrumentis rusticis

Sarculū
 Ligo
 Pala

fuit Rutrum rintum a ruendo. Aratrum q̄ arauit
 terram eius ferrum: Vomer q̄ uomit eo plus terrā.
 Dens q̄ eo mordeēt terra supra id Regula que stat.
 Stiuā a stando & in ea transuersa regula. Manicula
 q̄ manu bubulci tēnetur qui quasi est temo inter bo-
 ues. Bura a bubus Alii hoc a curuo curuum appel-
 lant sub iugo medio. Conum q̄ bura extrema addi-
 ta oppelatur: uocatur. Conum a cauo Iugum & Iu-
 mentum a iūctū. Iripices regula cum pluribus denti-
 bus: quam item ut plaustrū boues trahunt ut eru-
 ant que in terra sunt. Sirpices postea que detrita
 a quibusdam dicti rastelli ut Iripices ferre leues. Ita
 qua homo i pratis per feni secta eo festucas abradit
 quo ab rasu rastelli dicti. Rastri quibus dētalib9 pe-
 nit9 eradūt terrā atq̄ eruūt a quo Ruturbatri dicti
 Falces a farre littera commutata hec in campania
 Secule a secando aquadam similitudine harum alie
 ut quod apertum unde falces fenarie & adoree &
 quod apertum unde Lumarie falces & Sirpicule. Lu-
 marie sunt quibus secant. Lumecta cum in agris
 serpunt spine quas q̄ a terra agricole soluūt id est
 luunt. Lumecta: falces Sirpicule uocate a sirpando
 id est ab aligando sic supra doliā quassa cū alliga-
 ta his dicta utunt̄ in uinea alligādo fascēs. Incisos
 fustes faculas has phancilas. Chermone sic dicunt
 fascēs. Pilū q̄ eo far pisūt a quo id sit dictū. Pistrinū
 R. S. inter se sepe locū commutāt. In post in urbe lu-
 cilli pistrina & pistrinx. Trapetes mole olearie uocāt:
 Trapeta a terēdo nisi grecū ē Ac Mole a molendo
 harum enim motu eo coniecta moluntur. Vallum
 a uolatu q̄ cū id iactāt uolant in leua. Ventilabrū

rutrum rintum
 Aratrum
 Vomer
 Dens
 Stiuā Manicula
 Temo
 Bura curuum
 Conum
 Iugum Iumentum
 Iripices
 Sirpices rastelli
 Sene
 Rastri
 Ruturbatri
 Falces
 Secule fenarie fa-
 adoree
 Lumarie
 Sirpicule
 Lumario
 Sirpicule
 Faculas phancilas
 chermone sic
 pilū pistrinū
 pistrinx
 Trapetes Mole.
 Vallū
 Ventilabrū

quod uentilatur in aere, frumentum, quibus conportat fructus ac necessarie res de iis *Fiscina* a ferendo dicta. *Corbes* ab eo quod eo spicas aliudue quod corruebant hinc minores corbule dicte. De is que iumenta dicunt. *Tragula* ab eo quod trahitur per terram. *Sirpea* que uirgis sirpat idest coligando implicatur in qua stercus aliudue quid uehitur. *Vehiculum* in quo faba aliudue quid uehitur: quod est ex uiminibus & eo uehitur uehiculum dictum est. ab aliis dictum *Arera* que etiam in duodecim tabulis appellatur: quod ex tabulis uehiculum erat factum: ut arca *Arera* dictum. *Plaustrum* ab eo quod non in his que supra dixi sed ex omni parte palam est: que in eo uehunt quod perlucet: ut lapides: asses: tignum: edificia nominata: aperte ut multa ab edibus & faciendo maxime edificium. & *Oppidum* ab ope dictum: quod munitio opis causa: ubi sint: & quod opus est ad uitam gerendam: ubi habeant tuta: *Oppida* quod operi munitio: *Menia* quod munitio essent. quod exaggerabant *Aggeres* dicti: & quod agger contineret. *Murum* quod munitio causa portabatur munus: quod sepebant oppidum e quo munere murus: eius summa *Pinne* ab his quas insigniti milites habere in galeis solent: & in gladiis toribus samnites. *Turres* a toruis quod ee prospiciunt ante alios: qua uiam relinquiebant in muro qua in oppidum portarent portas. *Oppida* condebant in latio etrusco ritu multi idest iunctis bubus tauro & uaca Interiore aratro circum agebant sulcum hoc faciebant religiosam causa die auspiciato ut fossa & muro esset munita *Terra* unde exculperant *Fossam* uocabant & introrsum factum murum. postea quod fiebat orbis *Urbis*

Fiscina

Corbes

Tragula

Sirpea

Vehiculum

Arera

plaustrum

edificium

oppidum

Menia

Aggeres

Munus

pinne

Turres

portas

fossam

Urbis

principum quod erat post murum *Pomerium* dictum eiusque auspicia urbana finiuntur. *Cippi pomerii* stant & circum are quedam & circum romam. Quare & oppida que prius erant circumducta aratro ab orbe & urbo urbs est. Ideo colonie nostre omnes in litteris antiquis scribuntur *Urbes* quod item condite ut roma: & ideo colonie urbes & conduntur quod intra pomerium ponuntur. *Oppidum* quod primum conditum in latio stirpis romane *Lauinium*. Nam ibi dii penates nostri: hoc a latini filia que coniuncta enee *lauinia* appellata. hinc post triginta annos oppidum alterum conditur *Alba*. id ab sue alba nominatum: hec e nauis enee cum fuisset *lauinium* triginta parit porcos: ex hoc prodigio post *lauinium* conditum annis triginta hec urbs facta propter colorem suis & loci naturam *Alba longa* dicta. hic mater *Romuli* *Rhea*: ex hac *Romulus*. hinc *Roma*. In oppido *Vici* a uia quod dextra parte uie sunt edificia. *Fundule* a fundo quod exitum non habet ac peruinum non est. *Angiportum* & id angustum ab angenda & portu: Quo conferrent suas controuersias. Et que uenderet uellent que que ferrent *Forum* appellarunt: ubi quod generatim additum ab eo cognomen ut *boarium forum*: *forum olitorium* hoc erat antiquum *macellum*: ubi olerum copia. Ea loca etiam nunc *lacedemonii* uocant *macellum*. Sed *iones* ostia ortorum *Macellotas* ortorum & castelli *macelli*. Secundum *tiberim* *Ad Iunium forum* piscarium uocant Ideo ait *plautus* apud *piscarium*. ubi uarie res *Ad Corneta* *forum cuppidinis* a *cupedeo* quod multi *forum cuppidinis* a *cupuditate* hec omnia postquam contacta in unum locum que ad uictum pertinebant &

pomerium
Cippus

Urbs

Lauinium

Alba

Rhea *Roma*

Fundule
Angiportum

Boarium *forum olitorium*

macellum

Macellotas

piscarium forum
plautus

Cuppidinis forum

Macellum

Historia curia laevis

edificatus locus appellatum Macellum ut quidam scribunt quod ibi fuerint ortus: alii quod ibi domus fuerit Cui cognomen fuit Macellus: que ibi publice diruta e qua edificatum hoc quod uocetur ab eo macellum In foro lacum. Curtium a curtio dictum constat: de eo triceps historia. Nam & porcius nona idem perdidit quod piso nec Cornelius stilo secutus. a porcilio delatum in eo loco debisse terram & ex. S. Con. ad auruspices relatum esse responsum deum manium stulionem postulare id est ciuem fortissimum eodem mitti Tum quedam curtium uirum fortem armatum ascendisse in equum: & a concordia uersum cum equo eum precipitatum: eo facto locum cohibisse atque eius corpus diuinitus umasset reliquis se genti sue monumentum. Piso in anno analibus scribit Sabino bello quod fuit romulo & tacio uirum fortissimum. Metum curtium Sabinum cum romulo cum ex superiore parte impressionem fecisset Curcius in locum palustrem qui tum fuit in foro antequam clare sint facte secessisse atque ad suos in capitolium recepisse ab eo lacum Inuenisse nomen. Cornelius & Luctatius scribunt eum locum esse fulguratum & ex senatus. Con. septum esse idque factum esse a curcio consule cui Marcus genutius fuit collega. Curtium appellatum Arx ab arcendo quod is locus mutissimus urbis a quo facillime possit hostis prohiberi. Carcer a coercendo quod exire prohibet in hoc pars que sub terra Tullianum ideo quod additum a fulio rege quod siraculis ubi de ea custodiunt uocantur latomie & de latomia translatum: quod hic quoque in eo loco lapicidie fuerunt. In eo laurentum ab eo quod ibi sepultus est Tacius rex qui a laurentibus interfectus est ab silua laurea

Curia laevis

Stulione

Ars

Carcer

Latomie

Lapicidie

Laurentium

Tacius rex

quod ea ibi excisa & edificatus uicus ut inter sacram uiam: & macellum editum. Corneta quae abscisse loco corni relinquerunt nomen: ut Esculetum ab osculo dictum. Et Fagutal a fago. unde etiam iouis fagutalis quod ibi sacellum. Armilustrum ab ambitu lustrum locus idem circus maximus dictus quod circum spectaculis edificatus: ibi ludi fiunt. & quod ibi circum metas fert pompa & equi currunt. Itaque dictum in Cornicula milites aduentu quem circumeunt ludentes. Quid cessamus ludos facere. Circus noster adest. In circo primo unde mittuntur equi nunc dicuntur carceres Neuius oppidum appellat. Carceres dicti quod coercentur equi: ne inde exeant antequam magistratus signum misit. Quod a muris partem pinnis turribus qui carceres olim fuerunt scripsit poeta: dictator ubi currum insidit peruehitur usque ad oppidum. Intimus circus ad murum uocatum ut porcius aiebat ab urceis quod is locus esset inter figulos alii esse dicunt a murto declinatum quod ibi id fuerit: cuius uestigium manet quod ibi est sacellum et iam nunc murtete ueneris. Item sui de causa circus flaminus dicitur qui edificatus est circum flaminium campum: & quod ibi quoque ludis tauricis equi circum metas currunt. Comitium ab eo quod coibat eo comitiis curiatis & lutum esse uel cauisse Curie diorum generum nam & ubi curarent sacerdotes res diuinas: ut curie ueteres: & ubi senatus humanas & curia hostilia quod primus edificauit hostilius rex ante hanc rostra cuius id uocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra: sub dextra e comicio locus substructus ubi nationum subsisterent legati qui ad senatum essent missi. Is greco Stasis appellatus a parte & mixta: senaculum super greco

Corneta

Esculetum

Fagutal

Armilustrum

Circus maximus

pompa

Circus

Carceres

Admuni

Flaminus

Comitium

Curie

hostilius rex primus qui edificauit hic hostilia

Rostra

greco Stasis

Senaculum

greco Stasis

Senaculum

Sennali
Laucole

Timores
Equimeliu

stadium ubi edis concordie & basilica Opimia: sen-
naculum uocatū: ubi senatus aut ubi seniores consi-
sterent dictum ut apud grecos Lautole a lauandi q̄
ibi ad ianum geminum aque calide fuerunt. Ab his
palus fuit in minori uelabro: a quo q̄ ibi uehebantur
lintribus uelabrū ut illud maius de quo supra dictū
est. Eq̄ meliū q̄ equa melii domo publico q̄ regnū
occupare uoluit. Is loco ad Busta Gallica q̄ roma
recuperata gallorum ossa qui possiderunt urbē ibi
cateruata ac consita locus qui uocatur Doliola
ad cloacam maximam ubi non licet despuere: a doli-
olis sub terra: Eorum due tradite historie: q̄ alii i-
esse aiūt ossa cadauerum: Alii Nume Pompilii re-
ligiosa quedam post mortem eius in fossa. Argiletū
sunt qui scripserunt ab argola: seu q̄ is huc uenit.
ibi q̄ sepultus sit: Alii ab argilla q̄ ibi id genus terre
Cliuus publicus ab edilibus lebei publicis qui eum
publice edificarūt: simili de causa Publius & Costo-
nius q̄ ab his uiris dicuntur edificati. Cliuus proxi-
mus ad florales usus uersus Capitolium uetus: q̄ ibi
satellū Iouis Iunonis Minerue et id antiquis quā
edis que in capitolio facta: Exequiliis uicus africanus
q̄ ibi obsides ex africa bello punico dicū t̄ custoditi.
Vicinus cyprius a cypro q̄ ibi sabini ciues additi con-
sederunt qui a bono omine id appellarunt. Nam ci-
prum sabine bonum proprie hunc Vicinus Sceleratus
dictus a Tullia Tarquini superbi uxore q̄ ibi cū ia-
ceret pater occiosus supra eū ut miteret carpentum
mulio iussit. Et qm̄ uicus constat ex domibus
nūc eorū uocabula uideamus: Domus grecū & ideo
est edibus sacris ante cellam ubi sedes dei sunt: greci
dicunt. Edis ab aditu q̄ plano pede adibant. Itaq̄

Velabrū min

Doliola

Argiletū

Cliuus

Exequiliis
Vicinus africanus

Vicinus cyprius

Vicinus Sceleratus

Domus

Edis

ex edibz afferri inductiuo funere: prece etiam eos
dicit qui e tabernis efferūt: & omēs in censu nule-
las inde dicamus edes. Canū edium dictum qui locus
te ctu intra parietes relinquebatur patulus: qui etiā
ad cornumen omnium usum. In hoc locus si nullus
relictus erat sub diuo qui esset dicebatur. Testudo
a testudinis similitudie: ut ē in pretorio & castris. Si
relictum erat in medio ut lucem caperet deorsū quo
impluebat Impluinū dictum. Susū qua compluebat
Conpluinū utrumq̄ a pluuia. Tuscanicum dictū a
tuscis: posteaq̄ illorum canum edium simulare ceperūt.
Atrium appellatum ab atriatibus tuscis illinc. n. ex
emplum sumptum circum canū edium erat unius
cuiusq̄ rei utilitatis cā parietibus dispecta ubi quid
conditum eē uolebāt: a celando cellam appellarunt
Poenarium ubi poenus ubi cubabant Cubiculum
ubi cenabant Cenaculum uocitabant. ut etiam nūc
Lanuii apud eadem iunonis & in cetero latio ac ph-
aleris & cordube dn̄: postea q̄ in superiore parte
cenitare ceperunt superioris domus uniuersa cenan-
cula dicta post q̄ ubi cenabant plura facere ceperūt.
ut in castris ab hyeme Iberna Ibernū domū uo-
carunt. Ligionem porcius designat cū de enio scri-
bens dicit cū coluisse Tulire loca. Sequitur porta
Neuia q̄ in nemoribus neuis et. n. loca ubi ea
sic dicta colui. Deinde porta Rauduscula q̄ erata fuit
es Raudus dictum ex ea in ueteribus in mancupiis
scriptū Raudusculo libram ferito hūc lauernalis ab
ara lauerne q̄ ibi araeius preterea intra muros ui-
deo portas dici In palatio. Mutionis a mugitu q̄ es
Pecus in bucitatum antiquū opidum exigebant
alteram Romanulam que est dicta a roma que

Canis

Testudo

Impluinū
Conpluinū
Tuscanicum
Atrium

Cella

Poenarium
Cubiculum
Cenaculum
phaleris cordube

Iberna Ibernū

Ligione
porte foant
Neuia
Rauduscula
Mutionis
Raudus Romanula
lauernal

Tannalis

habet gradus in noualia ad Volupte facelluū. Ter-
tia ē Ianualis dicta ab Iano & ideo ibi positū Iani
signum & ius institutum a pompilio ut scribit in
annalibus pīso: ut sit aperta semper nisi cum bellum
sit. nūq̄ traditum est memorie pompilio rege fuis-
se apertam & post Manilio consule bello Cartagi-
nensi primo confecto & eodē āno apertam sub len-
tulis origines quas auerti he Lectica q̄ legebant
unde iam facerent stramenta: atq; herbam ut etiā
nūc fit in castris. Lecticas ne essēt interris sublimis
in his ponebant. nisi ab eo quod greci antiqui dice-
bant lectron lectum potius q̄ lecticam Inuoluebāt.
q̄ fere stramenta erant e segete Segestriam appel-
lant. ut etiā nūc in castris nisi a grecis. nam ubi le-
ctus mortui fertur dicebant Feretrum nostri greci
feretron. Postq̄ transierūt ad culcitra q̄ in ea sa-
gus aut tomētum aliudue quid calcabāt ab in cul-
cādo culcitra dicta hac quicquid insternebāt a ster-
nendo Stragulum appellabāt Pulinar uel a pluri-
bus uel a pollulis declinarunt. quibus operiebātur
operimenta & palla opercula dixerunt: in his mul-
ta peregrina ut Stigū rbeno galli quid gauma-
cūma eius sagū & amphimalion greca: con latinū
tore q̄ ante torum & torus a toruo q̄ is in promtu
ab hac similitudie Torus i mulieris capite ornat9
Quia simplici scansione scandebant in lectū non
altum scabellū. In altiore Scamnum duplicata scā-
sio gradus dicitur. q̄ geritur in inferiore superiore
greca sunt peristromata & peripetasmata: Sic alia
aliquid item conuii causa: Ibi multa pecunie.
signata uocabula sunt eris: & argenti: hec. As
ab ere. Dupondus a duobus ponderibus: quod unū

Scamnum
Amphimalion
Tore
Torus
Scabellū
Scamnum
peristromata
peripetasmata

Lectica

Lectron
lectū
Segestria
feretrum
feretron

Culcitra
Stragulum
pulinar
operimenta
palla
opercula
Stigū

Dopeunii
signata
As.
Dupondus

pondus assipondium dicebatur. Id ideo q̄ As erat
libra: pondus deinde ab numero Reliquū dictū. absq;
ad centussis: ut As singulari numero: ab tribus assi-
b9 Treffis & sic pportio est usque ad nomissis. In
denario numero hoc mutat: q̄ primū ē ab decē assi-
bus decussis. Secūdam a duobus decussibus bicesis
q̄ dici solum a duobus bicesis. reliqua conueniunt:
q̄ est ut tricesis pportione usq; ad centussis: quo
maius eris uocabulum non est. Nam ducēti in ppor-
tione que dicūtur non magis asses q̄ denarii: alie-
ue res significantur. Eris minima pars Sextula q̄
sexta pars uncie. Semuncia q̄ dimidia pars uncie
sic ualet dimidium ut in Selibra & semodio. Vncia
ab uno Sextans ab eo q̄ sexta ps assis: sicut Qua-
drās q̄ quarta: et Triens tertia pars. semis q̄ semis
id est dimidiū assis ut supra dictū ē. Septunx a septē
& uncia conclusum. Reliqua obscuriora q̄ a dimi-
nutione: & ea que diminunt ita sunt: ut extremas sil-
labas habeant: ut a decem una dempta uncia deunx.
Dextans dēpto sex tātē Dodrans dempto quadrā-
te Bes ut olim des dēpto triente. In argento nū-
mi Id ab siculis: Denarii q̄ denarii q̄ denos eris ua-
lebant. Quinarii q̄ quinos: Sestertius q̄ semis ter-
tius: Dupundium enim & semis Antiquus Sesterti-
us est. & ueteris consuetudinis: ut retro Ere dice-
rēt. Ita ut semis tertius quartus semis pnuantiarēt.
ab semis tertius ductus. Nummi denarii Decuma li-
bella q̄ librā pūdo as ualebat. & erat ex argento par-
ua Sembella: quod si libelle dimidiū: q̄ semis assis.
Triuntius de tribus uncis q̄ libelle Valet: quarta
pars sic quadrans assis eadem pecunia uocabulum
mutat. Nam potest itē dici dos. Arrabo merces

Selibra
semodiu

In argento
nummi
Denarii
Quinarii
Sestertius
Dupondium

Assipondium
As
Treffis
Nomissis
Decussis
bicesis
Tricesis
centussis

Sextula minima ps gr
Semuncia
Vncia
Sextans
Quadrans
Triens
Semis
Sextans

Deunx
Dextans
Dodrans
Bes.

nummi denarii
Decuma
Sembella
Triuntius

Dos Arrabo. merces

Dos

Arabo

Damnū

lucū

Detrimētū

Intertrimentū

Intrigo

Mulctā

Dolū

culleū

pena

precū

Mercēs

Corollarū

corollarium. Dos si nuptiarum causa data. hec grece dotine: ita enim hoc seculi ab eodē domū. nam grece ut ipse: donion: & ut alii doma: & ut Attici dosin Arrabo sic dicta: ut reliquum reddatur: hoc uerbum a greco arrabon. Reliquum quod ex eo q̄ debitum reliquum: Damnum a demptione: cū minus re factū q̄ quanti constat. Lucrum a luendo si amplius q̄ ut exsolueret quanti esset ceptum. Detrimentum a detritu: q̄ ea que trita minoris pretii: ab eadem mēte Intertrimentum ab eo q̄ duo que iter se trita & deminuta a quo etiam: Intrigo: dicta: Mulctā a pecūia que a magistratu dicta ut exigī possit ob peccatum quod singule dnr̄ appellate esse mulctas. q̄ olim uinū dicebant mulctē. Itaq̄ cum dolium aut Culleum uinū addunt Rustici p̄ma urna addita dicūt etiā nūc Pena: a peniēdo aut qd̄ post peccatū sequit̄. Pretiū quod estimationis emptionisue cā cōstituitur dictum a peritis q̄ hi solum possunt facere recte id Siqū id datum pro opera aut opere: Mercēs a merendo q̄ manu factū erat. & datū pro manupretiū a manibus et p̄tio corollarium: si additū preter quā quod debitum eiḡ uocabulum fictum a corollis: q̄ hec cū placuerāt actores in scena dari solite. Preda: est ab hostib9̄ capta q̄ manu parta: ut parida preda. Premium: a preda: quod obrecte quid factū concessum si datur q̄ reddatur mutuū: quod siculi meton ita scribit Sophoron meton anthyimo: & munus quod mutuo animo qui sunt dant offitii causa: Alterum munus in muniendi causa nuncupatur a quo etiam municeps: qui iura munus fungi debent dicti: Si is ea pecunia que in iuditiū uenit in litibus. Sacramētū. a sacro quis petebat & qui inficiebatur de aliis

manupretiū

preda

premiū

meton mutuū

munus

municeps

Sacramētū

rebus utriq̄ quingentos eris ad pontem dependebāt. De aliis rebus item certo alio legitimo numero assum: qui iudicio uicerat suum sacramentum a sacro auferebat uicti ad erarium redibāt. Tributum dictū a tribubus q̄ ea pecunia que a populo Imperata erat tributū a singulis proportionē census exigebantur. ab hoc ea que assignata erant Attributum dictū ab eo quoq̄ quib9̄ attributa erat pecunia: ut militi reddant. Tribuni erarii dicti: id quod attributū erat es militare. hoc est q̄ ait Plautus cedit miles: es petit: & hinc dicuntur milites Erarii: ab ere q̄ stipendia facerent. hoc ipsum stipendium ab stipe dictum q̄ es quoq̄ Stipem dicebāt. Nam q̄ asses libe pondo erāt qui acceperant maiorem numerū non in arca ponebant sed in aliqua cella stipabant. i. cōponebant quo minus loci occuparet a stipando Stipē dicere ceperūt Stipa ab fortasse greco uerbo id apparet qd̄ ut alias tum institutum etiam nūc diis: cū thesauris asses dant stipem dicunt: & qui pecuniā alligat Stipulari & Restipulari. Milites stipendii ideo q̄ eam stipem pendebant ab eo Enni9̄ scribet. peni stipēdia pendent. ab eodem ere in pendendo dispensator & i tabulis scribimus Expensum: & prima pensio: & sic aut secūda aut que alia. & Dispendium ideo q̄ in dispendendo solet minus fieri. Compendiū qd̄ cōpedit̄ una. fit a quo usura quod i sorte accedebat Impendiū appellatū. que cum accederet ad sortē Vsum Vtura dicta. ut fors quod suum fit sorte: per trutinam solui solitū. Vestigiū etiam nūc manet i ede Saturni. q̄ ea iam nunc & propter pensuram trutinā habet positā ab ere Erariū appellatum. Ad uocabula que p̄tinere sumus rati ea que & loca & ea que in locis sunt satis

Tributū

Attributa

Tribuni

Erarii

Stipendū

Stips.

Stipulari

restipulari

Dispensator

expensū

Dispendiū

Compendiū

Impendiū

Vsum Vtura

Erariū

pensio

arbitror dicta: quod neque parum multa sunt aperta: neque si amplius uelimus uolumen patietur. Quare in primo ut in primo libro dixi quod sequitur de temporibus dicam. M. Terentii Varronis Liber Secundus Incipit Rignes uerborum que sint locorum & que in his in priore libro scripsi: In hoc dicam de uocabulis temporum & earum rerum que in agendo fiunt: aut dicuntur cum tempore aliquo: ut Seditur Ambulatur Loquitur: Atque si qua erunt ex diuerso genere adiuncta potius cognationi uerborum quam auditori calumniantis oremus morem: Huius rei auctor satis mihi Chrysippus aut Antipater: aut illi in quibus & si non tantum acuminis at plus litterarum in quo est Aristophanes & Apollodorus. qui omnes uerba eorum uerbis ita declinari scribunt: ut uerba litteras alia assumant: alia mittant: alia commutent. ut sit in Turdo & turdario Turdelicio. Sic declinantes greci nostra nomina dicunt. Lucienum Lucienon: & Quintum Quinton. & Aristarion illi nos Aristariu. & Diona. Dionem. sicut inquam consuetudo nostra multa declinauit: ut ab Solu Solum: ab Libero Liberam. ab Laibus Lares. que obruta uetustate ut potero eruere conabor. Dicemus primo de temporibus. que que per ea fiunt: sed ita ut ante de natura eorum: ea enim dux fuit ad uocabula imponenda homini: Tempus esse dicunt interuallum mundi & motus. id diuisum in partibus aliquot maxime ab solis & lune cursu: itaque ab eorum tenore temperato. Tempus dictum: unde Tempestiua. & a motore eorum qui toto celo coniunctus mundus deo. motus casu uenit quo tempus id ab hoc deo Dies appellatur. Meridies

Chrysippus
Antipater
Aristophanes
Apollodorus

De temporibus

Tempus

Tempestiua

Dies
Meridies

ab eo quod medius dies. D. antiqui non. R. in hoc loco dicebant. ut praeneste icisum in solario. Quod Cornelius in basilica Emilia & Fulvia in umbrauit: diei principium Mane quod tum manat dies ab oriente nisi potius quod bonum antiqui dicebant Manum: ad cuiusmodi religionem greci quoque cum lumen affertur solent dicere Suprema summum diei id a summo. hoc tempus. xii. Tabule dicunt occasum esse solis sed postea lex pretoria id quoque tempus esse iubet summum quo pretor in comicio supremam pronuntiauit populo Secundum hoc dicitur Crepusculum a crepero: id uocabulum sumpserunt a Sabinis unde ueniunt Crepusculi nominati. Amiterno quod eo tempore erant nati ut Lucii prima luce in creatione. Crepusculum significat dubium ab eo res dubie dicte Crepere quod crepusculum dies etiam nunc sit an iam nox multis dubium. Nox quod ut Catulus ait omnia nisi interueniat sol praeina obriguerint. quod nocet Nox nisi quod grece Nox cum stella prima exorta greci uocant Hesperon nostri Vesperuginem ut Plautus. Neque Vesperugo neque Vergilie occidunt. Id tempus dictum a grecis Hespera. latine Vesper: ut ante solem ortum quod eadem stella uocabatur Iubar quod Iubata. Pacuius dicit pastor exorto iubare noctis decurso itinere. Ennii Ajax lumen Iubarue in celo cerno. Inter Vesperuginem & Iubar dicta Nox Intempesta ut in Bruto Cassii quod dicebat Lucretia. Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intempesta Aelius dicebat cum tempus agendi est nullum quod alii Concubium appellarunt. quod fere omnes tunc cubarent. Alii ab eo quod siletur Silentium noctis: quod idem Plautus tempus Concubium: scribit enim Videmus factum Volo redito

Mane

Suprema
occasum

Crepusculum

Crepere

Amiterno
Iunij

Nox

Hesperon

Vesperuginem Plautus

Hespera Vesper

Iubar
Iubare

Intempesta

Concubium

Silentium noctis

Concubium

Bruma
 Solstitium
 Equinoctium
 Annus
 Circites anni
 Ibernacula
 Ibernica
 Ver
 Estas
 Estiuus
 Autumnus
 Mensis
 Menes
 Intermetis
 Menecena
 Lustrum
 Seculum
 Euum
 Euiternum

conticinio. Alter motus solis est. alter celi q̄ mouet
 a Bruma ad solstitium dicta Bruma q̄ breuissimus
 dies est. Solstitium q̄ sol eo die sistere uidetur. aut q̄
 sol ad nos uersum proximum ē Solstitium. Cum uenit
 in medium spatium inter brumā & solstitium & dies
 equus fit ac Nox Equinoctium dictum. Tempus a
 bruma ad brumam dum sol redit uocatur Annus: q̄
 ut parui circuli Anuli sic magni dicebatur circites
 unde anni huius temporis pars hyems q̄ tum multi
 Imbres. hinc Ibernacula Ibernica. ue q̄ tū anima que
 flatur omnium apparet ab hiatu Hiems. Tempus
 secundum uer q̄ tum uiuere incipiunt uirgulta. ac
 uertere se tempus anni. nisi q̄ Iones dicunt uer. Ter
 tium ab estu Estas. hinc Estiuus nisi forte a greco.
 Quartum Autumnus ab sole. Sic Mensis a lune
 motu dictus. dum ab sole profecta rursus redit ad eū
 luna q̄ grece olim dicta Menes unde illorū Menes
 ab eo nostri: a mensibus Intermetis dictus. q̄ pu
 tabat Inter prioris mēses senescentis extremū dies
 & nouam lunā esse diem quē diligētis attici Mene
 cenean appellaret ab eo q̄ ea die potest uideri extre
 ma & prima luna: Lustrum nominatum tempus q̄n
 quennale a luendo id est soluendo. q̄ quinto quoq̄
 anno uectigalia & ulro tributa per Censores per
 soluebantur. Seculum spatium annoꝝ centū uocarūt
 dictum a Sene q̄ longissimum spatium senescēdorū
 hominum id putant: Euum ab etate omniū annoꝝ
 hinc Euiternū quod factum est eternū. id ait Chri
 sippus esse ab eo Plautus Non omnino etas
 ad perdiscendū est satis. hinc poete eterna tēplaceli.
 A naturali discrimie ciuilia uocabula dies accesserūt.
 dicam prius quid eorum causa: tum qui hominū sint

Februarii

instituti: Dies Agonales p̄ quos rex in regia arietē
 immolat dicti ab agone. eo q̄ interrogatur a p̄cipe
 Ciuitatis & princeps gregis immolatur. Carmētalia
 nominantur q̄ sacra tum & ferie carmentis. Luper
 calia dicta q̄ in lupercali luperci sacra faciūt. Rex
 cum ferias menstruas nonis februaryis dicit hunc diē
 februaryum appellat: february Sabini purgamentum.
 & id in sacris nostris uerbum. nō & lupercalia february
 atio ut in antiquitatū libris demonstrat. Quirinalia
 a quirino q̄ huic deo ferie: & eorum hominum Qui
 fornacalibus suis non fuerunt feriat: Ferialia ab in
 feris & ferendo. q̄ ferunt tum epulas ad sepulchrū.
 quibus ius sibi parentare: Terminalia q̄ is dies anni
 extremus constitutus. Duodecimus enī mensis fuit
 Februarius. & cum i terralatur inferiores. quicq̄ dies
 duodecimo demuntur mense. Equiria ab equorum
 cursu eo enim die currunt in campo martio. Libera
 lia dicta quod per totum oppidum eo die sedent sa
 cerdotes liberi hedera coronate cum libis & foculo. p̄
 emptore sacrificantes. In libris Salorum quorū cog
 nomen agoneis forsitan hic dies ideo appellatur
 potius Agonia: Quinquatrus hic dies unus ab nois
 errore obseruatur: proinde ut sint quinq̄ dictus ab
 Tusculanis. Post diem sextum idus similiter uocat
 Sexatrus. & post diem septimū Septimatrus: sic hic
 q̄ erat post diē quintum Quinquatrus Tubulustrū
 appellatur quod eo die in atrio sutorio sacroꝝ tube
 lustrantur. Megalesia dicta a grecis q̄ ex libris Si
 byllinis accersita ab Actalo rege pergamum prope
 murum megalesion in templū eius det unde aduecta
 romam. Fordicidia a fordis bubus bos forda que fert
 in uentre q̄ ea die publice imolant boues pregnātes

Agonales
 Carmētalia
 Lupercalia
 february february
 Quirinalia
 Ferialia
 Terminalia
 Equiria
 Liberalia
 Agonia
 Quinquatrus
 Sexatrus Septimatrus
 Tubulustrū
 Megalesia
 Fordicidia forda. bos

Palilia
Cerealia
Vinalia

Rubigalia
Vestalia
Quinquagesima
Fortis Dies

Populifugia

Ficuleates
Fidenates

Caprotine

Neptunalia
Furinalia

in curiis. Cōplures a fordīs cedendis fordīcia dīcta:
Palilia dīcta a pale q̄ & ferie ei deē fiunt: ut cerealia
a cerere: Vinalia a uino. hic dies Iouis non Veneris
huius rei cura non leuis in latio: nam aliquot locis
Vindemie primum a sacerdotibus publice fiebant:
ut rome etiam nunc: nam flamen dialis auspicatur
uindemiam: & ut iussit uinum legere: agnam Ioui
facit inter cuius exta cesa & proiecta flamē prorsus
uinum legit: In Tusculanis sacris est Vinum nouū
ne uehatur in urbem ante q̄ Vinalia calentur. Ru-
bigalia dīcta ab Rubigo: secūdem segetes huic deo
sacrificat: ne rubigo occupet segetes: Dies Vestalia
ut uirgines uestales ueste sacrificent: Quinquagesima
Minuscule dīcte Iunie idus ab similitudine malorū
q̄ tibicines tum feriatī per urbem uagantur & con-
ueniunt ad edem minerue. Dies fortis fortūe appel-
latus ab Seruo Tullo rege q̄ is fanū fortis fortūe
secundum Tiberim extra urbem romam dedicauit:
Iunio mense. Dies Populifugia uidetur nominatus q̄
eo die repente tumultu fugerit populus. non multo
enim post hic dies q̄ decessus gallorum ex urbe & q̄
tum sub urbe populi ut Ficuleates. Fidenates & fini-
timi alii contra nos coniuerauerūt. aliquot huius dei
uestigia fuge in sacris apparent. de quibus rebus an-
tiquitatum libri plura referunt. Nōne caprotine q̄
eo die in latio Iunoni caprotine mulieres sacrificant
& sub caprifico faciunt: & e caprifico adhibēt uirgā.
ob hoc Toga pretexta data eis a pollinaribus ludis
deciuit populum. Neptunalia a Neptuno eius enim
die ferie. Furinalia furine q̄ ei deē ferie publice dies is
cuius deē honos a pud antiquos. nam ei sacra īstituta
annua & flamen attributus nunc uix nomen notum

paucis. Portunalia dīcta a portūno cui eo die edes
ī portu tiberino facta & ferie īstituta. Vinalia Ru-
stica dicuntur ante diem xii calend̄ septēbris. q̄ tū
Veneri dedicata edes: & orti eius tutele ad signifiāt
ac tum sunt feriatī olitores. Consualia dīcta a conso
q̄ tum ferie publice ei deo & in circo ad aram eius
ab sacerdotibus fiunt ludi illi quibus uirgines sabine
rapte: Vulcanalia a Vulcano q̄ ei tū ferie: & q̄ eo
die populus pro se in ignem animalia mittit. Opecō-
sua dies ab ea ope consuua cuius in regia sacrariū:
q̄ ideo actum ut. eo preter Virgines uestales & sa-
cerdotem publicū introeat nemo: Is cū eat suffibu-
lum haut habeat. scriptum id dicitur ne asuffiēdo
sub ligaculum. Vortunalia a uortunno cuius ferie
octobri mense. Meditrinalia dies dīctus a medendo
q̄ ut ait flacq̄ flamā martialis dicebat hoc die solitū
uinū nouū & uet9 libari & degustari medicāenti cā.
quod facere solent etiam nūc multi: cum dicant no-
uum uetus uinū bibo: nouo ueteri uino morbo me-
deor. Fontanalia a fonte q̄ is dies ferie eius ab eo
tum in fontes Coronas iaciunt & puteos coronant.
Armilustrū ab eo q̄ ī armilustrio armati sacra faciūt
nisi locus potius dīctus ab his: sed de his prius. id ab
luendo: aut lustrō id est q̄ circuibant ludentes anci-
libus armati. Saturnalia dīcta ab saturno q̄ eo die
ferie eius: ut post diem diem tertium. Opalia opis
Angeronalia ab Angerona cui sacrificiū fit in cu-
ria. Accalia ferie publice laurentine is dies quem diē
quidam in scribendo laurentalia appellant ab Acca
laurentia nominatus cui sacerdotes nostri publice
parent ante sexto die qui atria dicitur. diem Taren-
tum Accas Tarentinas hoc sacrificiū fit in uelabro

Portunalia
Vinalia

Consualia

Vulcanalia
Opeconsua

Tuffibulū subligaculū
Vortunalia
Meditrinalia

Fontanalia

Armilustrū

Saturnalia
Opalia
Angeronalia
Accalia
Laurentalia

Tarentina

Septimontium
paganalibus

Compitalia

Ferie

Sementine ferie

paganice ferie

Conceptive ferie
nonalibus

Calende

Quintana

Calo
Iuno
Couella

qua in nouam. uiam exitur ut aiunt quidam ad sepulch-
lorum acce: ut q̄ ibi prope faciunt diis manibus ser-
uilibus sacerdotes. qui uterq; locus extra urbem an-
tiquam fuit non longe a porta Romanula de qua in
priori libro dixi. Dies septimontium nominatus ab
his Septem montibus in quibus sita est. ferie non po-
puli: sed montanorum modo ut Paganalibus qui
sunt alicuius pagi: De statutis diebus dixi nunc de
Annalibus non de statutis dicam. Compitalia dies
attributus laribus. ut alibi ideo ubi me competunt tunc
in comptis sacrificatur: quot annis is dies concipit.
Similiter Latine ferie dies conceptinus dicitur a
latinis populis quibus ex albano monte ex sacris car-
men petere fuit ius cum romanis: a quibus latinis
latine dicte: Sementine ferie dies is qui a pontificibus
dicitur: appellatus a Semente quod stationis causa
suscepta: Paganice eiusdem agriculture causa susce-
pte ut haberent in agris omnes pagos unde pagani-
ce dicte sunt. Preterea Ferie Conceptive que ut sunt
annales ut he que dicuntur sine proprio uocabulo aut
cum perspicio ut Nouendialis. De his diebus nunc
iam qui hominum causa constituti uideam: Primi
dies mensium nominati Calende ab eo quod his diebus
calentur eius menses. Nonne a pontificibus Quint-
anean Septimane sunt future in capitolio in curia
calabria sic dicte quinque. Calo Iuno Couella. Septem
dicte. Calo Iuno Couella. Nonne appellate aut quod ante
diem nonum Idus seper aut quod ut nouum annus. Calende
Ianuarie ab nouo sole appellate. nouum mensis. noua.
luna bonis eodem die enim in urbem ab agris ad regem
conueniebat populus. Hanc iteque uestigia apparet in
sacris nonalibus in arce quod tunc ferias primas mensuras

De analibus

que future sint eo mense rex predicat populo. Idus
ab eo quod tusci Itus uel potius quod sabini idus dicunt dies.
postridie calendas. Nonas. Idus appellat atri quod per eos
dies noui inciperent. Dies fasti per quos prioribus omnia uer-
ba sine piaculo licet fieri. Comiales dicitur tunc dum esset
populus constitutus est ad suffragium ferendum. nisi si que
ferie concepte essent propter quod non liceret. ut Compitalia
& latie: contrarii horum uocant dies Nefasti per quos dies
nefasti fieri priorum. Do. Dico Aduco. Itaque non potest agi
necesse est aliquo eorum uti uerbo cum lege quod pagit quod
si tunc imprudens dixit Mutius ambigebat eum expiari
ut impium non posse. Intercisi dies sunt per quos ma-
ne & uesperis est nefas: medio tempore inter hostiam cesam
& exta pro iecta fas: a quo quod fastum intercidit Inter-
cisi: aut quod intercisum nefas. Dies qui uocantur sic
Quando rex comitia uit falsis dicitur ab eo. eo die rex
sacrificulus dicat ad comitium ad quod tempus est nefas ab
eo fas. Itaque post id tempus lege actum sepe: Dies
qui uocantur quando stercus delatum fas ab eo ap-
pellatus quod eo die ex ede ueste stercus eueritur &
per capitolium cliuam in locum deferitur certum. Alliensis
dies ab allia fluuio dicitur. nam ibi exercitum nostrum
fugato galli obsederunt romam. Quod ad singu-
lorum dierum uocabula pertinet dixi. Mensium
nomina sunt aperta fere: si a Martio antiqui insti-
tuerunt numeros: Nam primus a Marte Secundum
ut Fuluius scribit & Iunius Gracchus a Venere quod
ea sit aphrodite. Cuius nomen Ego antiquis literis
quod nusquam inueni: magis puto dictum quod Ver om-
nia aperit Aprilem. Tertius a maioribus Mauis
Quartus a Iunioribus Iunius. Dehinc Quintus
Quintilis & sic deinceps usque ad decembrem a numero

De mensibus

Idus

Nonas

Atri

Fasti
Comitiales

Nefasti

Do. Dico. Aduco

Intercisi

falsis

Fas dies

Alliensis

Martius

Aprilis

Maius

Iunius

Quintilis

Januarius
februarius

De his q̄ sunt in tempore

De primigeniis Xbis

Declina. i. derivatiua

ad hos qui additi: Prior a principe deo Iano Ianuari
us appellatus. Posterior ut idem dicunt scriptores
ab diis inferis Februarius appellatus q̄ tum his pa
rentent. Ego magis arbitror Februariū a die febru
ato q̄ tum februatur populus idest Lupercis nudis
lustratur antiquū oppidum palatium gregibus cin
ctum. Quod ad temporum uocabula latina attinet
hactenq̄ sit satis dictū: nunc quod ad eas res attinet
que in tempore aliquo fieri animaduerentur dicam
ut hec sunt. Legisti Currēs ludens. De quis duo pre
dicere uolo: quanta sit multitudo eoz & que sint ob
scuriora q̄ alia. Cum uerboꝝ declinatuum genera
sunt quatuor. Vnum qd̄ tempora adsignificat neq̄
habet casus. ut ab lego leges. Alterum qd̄ casus h̄t
neq̄ tēpora adsignificat: ut ab lego lectio & lector
Tertium qd̄ habet utrūq̄ & tempora & casus: ut ab
lego legens lecturus. Quartum qd̄ neutrum habet
ut ab lego lecte lectissime. Horum uerborum si pri
migenia sunt admitte ut Costonius scribit. Ex eo
rum declinationibus uerborum discrimina quin
gentamilia esse possunt: ideo quia singulis uerbis
primigenii circit̄ quingente species declinationibꝯ
fiunt. Primigenia dicuntur uerba ut. Lego. Scribo
Sto. Sedeo. & cetera que non sunt ab aliquo uer
bo sed suas habent radices: contra uerba declinata
sunt que ab aliquo oriuntur: ut ab lego legis legit
legam & sic itidem: & sic permulta. Quare si quis
primigeniorum uerborum origines ostenderit si ea
mille sunt quingentū milium simpliciu uerboꝝ cās
aperuerit unas In nulliq̄ tamē qui ab his reliqua orta
oñderit satis dixerit de origie uerboꝝ cū un̄ nata sūt
Prīcipio erūt pauca. Que ide nata sūt innumerabilia

Diuisio q̄nta

primigenia
i. primitiua

A quibꝯ iisdē principiis añpositis preuerbiis paucis
Inmanis uerboꝝ accedit numerus: q̄ preuerbiis ad
ditis atq̄ commutatis aliud atq̄ aliud fit ut enim ces
sit atq̄ recessit. Quod si hec decem solum preuerbia
essent quoniam ab uno uerbo: de Amationum quin
genta discrimina fierent: his decem plicatis coniun
cto preuerbio: ex uno quinquemilia numero effice
rent: ex mille ad quinquages centum milia discrimi
na fieri possunt. Democritus & item alii qui infi
nita principia dixerunt que unde sint non dicunt:
sed cuiusmodi sint: faciunt tamen magnū que ex
his constant in mundo ostendunt. Quare si ethi
mologos principia uerboꝝ postulet mille: de quibꝯ
ratio ab se non poscatur & reliqua ostendat q̄ non
postulat: tamen in manem uerboꝝ expediat nume
rum. De multitudine quoniam quod satis esset ad
monui. de obscuritate pauca dicā uerborū que t̄pa o
significant: ideo locutū difficillimū est. quod neq̄
his fere societas cum greca lingua neq̄ uerna
cula ea quorum in partum memoria adfuerit no
stram: de quibus ut dixi que poterimus Incipiam
hinc primum quod dicitur. Ago ab agitato fa
cta. Hinc dicimus. Agit gestum Tragedus. &
Agitantur quadrigē. Hinc. Agitur pecus pastū
quia uix agi potest. Hinc Angiportum quia nil
in eo potest agi. Hinc Angulus q̄ in eo locus an
gustissimus cuius loci is Angulus. Actionum tri
um primus agitatus mentis q̄ primum ea que su
mus acturi cogitare debemus. deinde tum dicere
ac facere. de his minime putat uulgus esse actio
nem cogitationē. Tertiu in quo quid facimꝯ id ma
ximū Sed & cū hos agitamꝯ: qd̄ & eā rē cogitamꝯ

preuerbia

Ago

Agitant

Angiportū

Angulus

Agitatus mentis

Actio

Augures

Cogitare

Concio

Coentio

Compitiu

Conaliu

Consilium

Curia

Curiones

Metuere

formido

pauor

in mente agimus: & cū pronūtiamus agimus. Itaq; ab eo Orator dicit agere causam. Et augures agere auguriū dicuntur cū in ea plura dicant q̄ faciāt. Cogitare acogēdo dictum: mens plura in unū cogit unde deligere possit. Sic e Lacte coacto Caseus nominatus Sic ex hominib9 Contio dicta. Sic Coētio Sic Compitū nominatum. Acogitatione. & Cōtium ūde Cōsilū q̄ ut Vestimētum apud fullonem cū igitur consilari dicit. Sic Reminisci cū ea que tenuit mens ac memoria cogitādo repetuntur Hinc etiā Conmursci dictum a con & mente Cum finguntur in mente que nō sunt: & ab hoc illud qd̄ dicit Reminisco Comuentū pronūtiatur. Ab eadē mēte Meminisse dictū. & Amēs quod a mente sua descēdit hinc etiā Metuo: mēte quodāmodo motā amoueo. Sic q̄ frigidus Timor ē: Tremuisti idest tenuisti: Tremo dictū a similitudine uocis que tūc cū ualde timetur apparet. Cū etiā in corpore pilī ut Arista in spica ordeī horent. Curare a cura dictum Cura qd̄ cor urat. Curiosus qui hac pretermo dum utitur. Recondere rursus in Cor reuocare. Curia ubi Senatus .rē.p. curat illa & ē Curia dicitur ubi cura sacrorū publica: ab his Curiones. Volo a uolūtate dictū & a uolatu q̄ animus ita est: ut puncto temporis per uolet quo uult. Libere a libēdo dictū q̄ lubrica mēs ac prolabitur ut dicebāt olim a libēdo libido Libidinosus ac labitina uenus. sic alia Metuere aquodam motu animi cū id q̄ malū casurum putat refugit mens cū uehēmētius in mouendo ut ab se abeat foras fertur Formido cum pauet: ab eo Pauor. Meminisse a memoria cū id q̄ remāsit in mēte in q̄ id rursus mouetur que ea manando ut mani

Casens

Reministi

Communisti

Meminisse

Amens

Metuo

Timor

Tremo

Curare

Curiosus

Recondere

Volo

Libere

libido

libitina

Meminisse

moria potest esse dicta. Itaq; Sali qui cantant memoriā ueterum significant memoriā. Monere ab eadem q̄ is qui monet proinde sit ac memoria Sic monumenta que in sepulchris. Et ideo secundū uiam: quo pretereuntis admoneant & se fuisse & illos esse mortales: ab cetera que scripta ac facta memorie causa monumenta dicta. Merere a marcere q̄ merorie corpus marcescere dicitur. hinc etiam Macri dicti. Letari ab eo q̄ latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. Itaq; Iuuentius ait Gaudia sua si omnes homines conferāt unum in locum tamen mea superet letitia. sic cum se habent leta: Narro .cum altero facio sermonem a quo Narratio per quam cognoscimus rem gestā. que pars agendi est ad iacendo: Ac sunt: aut coniuncta cum temporibus: aut ab his earum hoc genus uidentur: Fatur is qui primum homo significabile ore emittit uocem ab eo antequam ita faciant pueri dicuntur infantes. cum id faciunt iam fari Cum hoc uocabulorum: a similitudine uocis Pueri ac fatuus fari id dictum. Ab hoc tempore q̄ tum pueris constituent parte fando. dictum Fatum & res Fatales: Ad hec eandem uocem qui facile fantur Facundi dicti: qui futura p̄diuinando solēt fari Fatidici dicti: Idem Vaticinari q̄ uesana mente faciunt. Sed de hoc postea usurpandum cum de poetis dicemus. hinc Fasti dies quibus cetera uerba legitima sine piaculo pretoribus licet fari: ab hoc Nefasti quibus diebus ea fari ius non est: & si fari sunt piaculum faciunt: hinc Effata dicunt. q̄ augures finem auspiciorū celestū extra urbē agris sunt affati. Hinc Affari templa dicunt ab augurib9

Mamuria

Monere

Monimenta

Merere marcere

Macri

Letari

leticia

Narro Narratio

fatur

Infantes fari

fatuus

fatum

facundi

fatidici

Vaticinari

fasti dies

Nefasti

effata

Affari

affantur qui in his fines sunt: hinc Fana nomina
 q̄ pontifices in sacrandō fati sint finem: hinc Pro-
 fanum est quod ante fanum. id est coniunctum fano
 hinc Profanatum quod in sacrario pollutum. Atq̄
 inde Herculi Decuma data: ab eo est q̄ in sacrifi-
 cio quodam fanatur. id est ut fani lege sit. Id di-
 citur Pollutum quod a porriciēdo est fictum: Cū
 enim ex mercib⁹ libamēta proiecta sunt Herculi:
 iam ara tum pollutum est: ut cum profanum dici-
 tur: id est proinde ut sit fani factum. Itaq̄ ubi olī
 fano consumebatur omne quod profanum erat ut
 etiam sit. q̄ populus Romanus urbis quot annis
 faciat cum Herculi immolat publice iuuecā: Ab
 eodem uerbo Fari Fabule: ut tragedie & comedie
 dicte: Hinc Fassi & confessi qui fati id quod ab his
 questum. hinc Professi: hinc Fama & Famosi. Ab
 eodem Falli: Falsum: & Fallatia qua propterea q̄
 Fando quem decipit: ac contra dixit faciat: Itaq̄
 si quis refallit in hoc non proprio nomine Fallatia
 sed translatio: ut a Pede nostro pes lecti: ac pes Be-
 te. hinc etiam Famiger. Fabile & sic compositia
 alia: Item ut declinata multa in quo & Fatuus &
 Fatue. Loqui ab loco dictum q̄ qui primo dicitur
 Fari & uocabula & reliqua uerba dicit antequam
 suo quisq̄ loco ea dicere potest. hunc Crisippus
 negat loqui. sed ut loqui. Quare ut imago homi-
 nis non sit homo. sic in coruis. Cornicibus pueris
 primitus incipientibus fari uerba: non essent uer-
 ba. q̄ non loquebantur. Igitur is loquitur qui suo
 loco quodq̄ uerbum sciens ponit: & iste prolo-
 quitur cum animo quod habuit extulit loquendo
 Hinc etiā ampli⁹ dicuntur. Eloquium ac reliqui in-

fana
 profana
 profanati

pollutum

fabule
 fassi
 confessi
 professi

famiger
 fabile
 Loqui

proloque
 Eloquium

q̄re Decima hanc data

famosi fama
 falli falsi

fatuus fatue

fanis Sabinis e cella Dei qui eloquuntur. hinc dict⁹
 Loquax qui nimium loquitur. hic Eloquens qui co-
 piose loquitur: hinc Colloquium cum conueniunt in
 unum locum loquendi causa. hinc Adloquutū mul-
 eres ire aiunt cum eunt ad aliquam loquutum con-
 sulendi causa. hinc quidam loquelam dixerunt uerbū
 quod in loquendo efferimus. Concinne loqui dictum
 a concinne ubi inter se conueniunt partes. & interse
 cudant aliud alii: Pronuntiare dictum & Nuntiare
 pro idem ualet quod ante ut in hoc pro ludit: Ideo
 actores pronuntiare dicuntur quod Proscenio pro-
 nuntiant poeta cogitante. Quod maxime tum dicit
 proprie nouam fabulam cum agunt: Nuntius ē enī
 ab iis rebus nominatus: q̄ a greco uerbo uideri de-
 clinatum: Ab ea quidem greca uoce Neapolis Noua
 polis ab antiquis nostris uocitata. a quo etiam extre-
 mum Nouissimum quoq̄ dici ceptum uulgo. quod
 mea memoria ut Elius gallus Sic senes aliquod ni-
 mium Nouum uerbum quod esset uitabant: Cuius
 origo ut a uetere Vetust⁹ ac ueterrim⁹. Sic a nouo
 declinatum Nouissimum quod extremū: Sic ab eadē
 origine Nouitas Nouitius & Noualis I agro & sub
 nouis dicta pars in foro edificiorum. quod uocabulū
 eius peruetustum: ut noue uie que uia iam diu uetus
 ab eo quoq̄ potest dictum nominare quo res noue i
 usum quomodo addite erāt quibus ea nouissent no-
 mina ponebant: Ab eo Nuncupare q̄ tunc ciuitate
 uota noua suscipiuntur. Nuncupare. Nominare. uale-
 re. apparet in legibus ubi Nuncupate pecunie sunt
 scripte. Item in choro in quo est: Enea quis est qui
 meum nomen nuncupat: Item in medio. Quis
 tu es mulier que me insuetō nuncupasti nomine.

eloquens
 colloquium
 adloquutum

loquela

Concine

pronuntiare nuntiare

Nuntius

Neapolis

Vetustus Veterrimus

nouo nouissimum

Nouitas nouitius

Noualis
 sub nouis

Nuncupare

Dico
 Iudicare
 Index
 Dedicare
 Abdicando
 Indixit
 Addixit
 Additus
 Doceo

Dico originē habet grecā q̄ greci hīc Ennig
 Dico qui hunc dicare cupit: hinc Iudicare . q̄ tunc
 Ius dicatur . hinc Iudex q̄ Iudicat accepta potestate
 id est quibusdam uerbis dicendofinit: Sic enim edis
 sacra a magistratu pontifice preunte dicendo dedi /
 catur : hinc abdicando iudicium: hīc illa Indicit illū:
 Indixit funus: Prodiit diem. Addixit iudicium: hīc
 appellatum Dicitum in minimo . ac Dicitiosus: hinc in
 manipulis castronsibus ducibus: hinc dicitata in ludo
 hinc Dictator magister populi . q̄ is a cōsule debet
 dici: hinc antiqua illa Dicitur imo & Dicitis causa : &
 Addictus . Si dico quid scienti quod det quod ignora
 uit trado . hinc Doceo declinatum: uel q̄ cū docem9
 dicimus: uel q̄ qui docentur inducantur in id quod
 docētur . Ab eo q̄ scit ducere qui est dux aut ductor
 qui ita inducit ut doceat . Ab docendo docere Disci
 plina Discere litteris conmutatis paucis . Ab edem
 principio Documenta que exempla docendi causa
 dicuntur . Disputatio & Computatio cum prepositi
 one a putando q̄ ualet purum facere . Ideo antiqui
 purum putum appellarunt . Ideo Putator q̄ arbores
 puras facit : Ideo ratio putari dicitur in qua summa
 fit pura . Sic is sermo in quo pura disponūtur uerba
 ne sit cōfusus atq̄ ut diluceat dicit̄ disputare . Quod
 dicimus differit in areas: translatio ex agris fit . Nā
 ut olitor differit in areas sui cuiusq̄ generis res : sic
 in oratiōe qui facit . Disertus: Sermo opinor ē a serie
 unde Serta: & etiā in uestimēto Sartū q̄ cōphēsum .
 Sermo . n . non potest ī uno hoīe eē solo . sed ubi ratio
 cū altero iūcta: sic cōferere manū dicimur cū hoste .
 sic ex iure Manu confertū uocare . hīc Asserere ma
 nū . In libertatē cum prendimus sic Augures dicūt

Dicitū
 Dicitiosus
 Dicitata
 Dictator
 Dux
 Duxtores
 Documenta
 Disputatio
 Computatio
 putū . purū
 putator
 Disertus
 Sermo
 Serta
 Sartū
 Conferere
 Asserere

Si mihi auctor est uerbi . nam manum asserere dicit
 consortes: hinc etiam ad quod ipsi consortes Sors.
 hinc Sortes q̄ in his iuncta tempora cum homibus
 ac rebus: ab his Sortilegi: ab hoc pecunia que in fe
 nore Sors est . Impēdium q̄ inter se iungat . Legere
 dictum q̄ legantur ab oculis littere . Ideo etiā legati
 q̄ publice mittantur: leguntur . Item a Legēdo Le
 guli qui oleam aut uuas legunt . hinc Legumina in
 frugibus uariis . etiam Leges que lecte & ad populū
 late quas obseruet . hīc Legittima & Collega q̄ una
 lecti . & qui in eorum locum suppositi Sublecti: Ad
 diti Allecti: & Collecta que ex pluribus locis in unū
 lecta . Ab legendo Ligna quoq̄ q̄ ea caduca legebā
 tur in agro quibus in focum uterentur : Ibidem ab
 legendo Legio & Diligēs & Dilectus . Murmurat
 dictum a similitudine sonitus: qui murmurat ita le
 uiter loquitur q̄ magis id sono facere q̄ ut itelligat̄
 uideatur: hinc etiam poete Murmurātia littora: si
 militer Fremere Gemere Clamare Crepare ab uocis
 similitudine & sonitus dicta . hinc illa . Arma sonant .
 Fremor oritur . hinc: Nihil me increpitando omoues .
 Vicina horum Quiritare Iubilare . Quiritare dicit̄
 is qui quiritium fidem clamans implorat . Quirites a
 Curenibus . ab his Cum Tatio Rege in societate
 uenerunt ciuitates: ut Quiritare urbanorum: sic Iu
 bilare rusticorum : Itaq̄ hos Imitatus Aprissius ait
 Io Bucco quis me iubilat: uicinus tuus antiquus : sic
 Triumphare appellatum: q̄ cum Impatore milites
 redeuntes clamitant per urbē in capitolium Eunt
 Io Triumpe id a Triamuo greco liberi p̄ris cogno
 mento potest dictum esse: Spondere est dicere Spō
 deo a sponte: nam id ualet a uoluntate . Ideo Lucius

Legumina
 Leges
 Legittima
 Ligna
 Legio
 Aprissius
 Triumphare

Consortes
 Sors
 Sortilegi
 Impendium
 Legere
 Legati
 Leguli
 Collega
 Sublecti
 Allecti
 Collecta
 Diligens
 Dilectus
 Murmuratur
 Fremere
 Gemere
 Clamare
 Crepare
 Quiritare
 Iubilare
 Quirites
 Iubilare
 Spondere

scribit de Crecea cū ad se cubitū uenerit sua uolun-
tate Spōte ipsam suapte adductā ut tunicā & cetera
reiceret eandem uoluntatem. Terentius significat cū
ait. Satiq̄ esse sua spōte recte facere. q̄ alieno metu:
Ab eadem spōte a qua dictum Spondere. declinatū
Spondit & Respondet. Desponsor & sponsa: Item
sic alia: Spondet enī qui dicit a sua sponte: spondeo:
Spondit. est Sponsor quidem faciat obligatur: hinc
Sponsus Consponsus: Hoc Neuius significat cum
ait. Consponsi spondebat pecunia: aut filia nuptiarū
causa appellabatur & pecunia & que de sponsa erant:
sponsa: Que pecunia inter se contra sponsum rogata
erat dicta sponsio: cui desponsa: q̄ erat sponsus quo
die sponsum erat sponsalis. qui sponsonderat Filiam
dispondisse dicebatur: q̄ de sponte ei9 id est uolūate
exierat: Nō. n si uolebat dabat q̄ spōs9 erat alligat9.
Nam in Comediis uidet dicī. Sponde tuam gnatum
filio uxore meo. Quod tum & pretorium ius ad legē
& Censorium iudicium ad equum existimabatur: sic
Despondisse animus quoq̄ dicitur: ut despondisse filiā
q̄ sue spontis statuerat finem. a qua sponte dicere
cum spondere quoq̄ dixerunt: cum a sponte respon-
deretur id est ad uoluntatem rogationis: Itaq̄ ad id
q̄ rogatur non dicit: non respondet: ut non spondet
ille statī q̄ dixit: Spondeo: si iocādi causa dixit: Neq̄
agi potest cū eo ex sponsu. Ita quisquis dicit in Tra-
gedia. Meministi ne te despondere mihi agnatam
tuam: q̄ sine sponte sua dixit cum eo agi non potest
ex Sponso. Etiam spes a sponte potest esse declina-
ta q̄ tum sperat: q̄ cum uult: sic fieri putat: nam q̄
non uult. si putat. metuit. non sperat: Itaq̄ hic quoq̄
qui dicit ī Astraba plauti. Sequere ad seque Poliba

Sponste
Spondere
respondere
Sponsa
Desponsor
Sponsor
Consponsus. Sponsus
Sponsio
Sponsus
Sponsalis

Spes

disce meam spem. Cupio consequi. sequor heredes q̄
dem. nam libenter mea sperata consequor: Et q̄ sine
sponte dicunt. uere neq̄ ille sperat qui dicit Adolef-
cens. Neq̄ illa sperata est. Sponsor & Praes. & Vas
neq̄ idem. neq̄ res a quibus hi: sed ere similes. Itaq̄
Praes qui a magistratu interrogatus ipublicum ut
prestat a quo & cum respondet dicit pres. Vas app̄
latus qui pro altero uadimonium promittebat: Cō
suetudo erat cum reus parum esset idone9 in ceptis
rebus ut pro se alterum daret a quo cauere postea
lege ceptum est ab his qui predia uenderent Vades
ne darent: ab eo scribi ceptum in lege in aucupiorum
Vadem ne poscerent nec dabitur: Canere & Canit
& succanit & Canto & Cantatio ex canena permuta-
tato pro .N.M. Ab eo q̄ semel canit si sepi9 cātat
hic cantitat. Item alia. nec sine canedo. Tibicines
dicti: Omnium enim horum q̄ a canere etiam Bucin-
nator a uocis Similitudine & Cātu dictus: Oro ab ore
& Perorat & Exorat. & Oratio & Orator. & oscu-
lum dictum. Inde Omen. & Ornamentum. Alterū
q̄ ex ore primum elatum est osmē dictum. Alterū
cum propositione dicitur nunc ornamentum olim
osnamenta: ut Scenici populiq̄ pleriq̄ dicunt: hinc
Oscines dicuntur apud Augures q̄ ore faciunt au-
spicium: Tertium Gradum agendi dicunt ubi quid
faciūt mee propter similitudinem agendi & faciēdi
& gerendi: quidam error his qui putant esse unum.
potest enim aliquid facere & non agere: ut poeta
facit fabulam & non agit: Contra Actor agit &
non facit: & sic a poeta fabula fit & non agitur. ab
actore agit & non fit: Contra Impator q̄ dicit res
gerere: in eo neq̄ agit neq̄ facit sed gerit. i. substat

Ostulū
omē
ornamentū
osmem
osnamenta
ostines

Sponsor
praes
Vas
Vadimonium
Vades
Canere canit
succanit
Canto Cantatio
cantitat caned.
Tibicines
bucinator
Oro. perorat. exorat

Agere facere
gerere. Impatoris

facere
fictor
fingo

trāslatum ab his q̄ honera gerunt q̄ hi subſtinent :
pprio noīe dicitur facere a facie q̄ rei quā facit impo-
nit faciem: ut fictor cum dicit fingo . figurā imponit
cū dicit iformo. Formā. ſic cū dic facio faciē iſponit
a qua facie diſcernitur: ut dici poſſit aliud eſſe ueſti-
mentum aliud uas. ſic itē que fiunt apud fabros ficto-
res: Item alicis alia quicquid adminiſtrat cuius op9
nō extat quod ſub ſenſu ueniat . Ab agitato ut dixi
magis agere quam facere putatur . ſed q̄ hiſ magis
promiſcue q̄ diligēter conſuetudo eſt uſa. trāſlatitiis
utimur uerbis: Nam & quidem facere uerba dicimus
& qui aliqd agit nō eſſe iſcientē. Qui adlucet dicit
Lucere: Abluere. & luce diſſoluuntur tenebre: Ab
luce Noctiluca: Luere item a luce. q̄ propter lucem
amiſſam iſ cultus iſtitutus: Acquirere eſt ab ad. &
querere. Ipſum querere ab eo q̄ q̄ res ut reciperetur
datur opera: A querendo Queſtio: ab his queſtor.
Video a uiſu quinq; enī ſenſuum maximus eſt oculis.
Nam cum ſenſus nullus quod abeſt mille p. as. ſentire
poſſit. Oculorum ſenſ9 Viſ uſq; peruenit ad ſtellas
Hinc uiſendo uigilant Vigulum: & Vigilant uigiliū.
Inuidēt & Atticum illud Obluuo lauet qd̄ incidit
inuidēdem : a quo etiam Violauit uirginē puiſiuit
dicebant: Eque eadem modeſtia potius cum muliere
fuiſſe q̄ concubiſſe dicebāt: Cerno idem ualet itaq;
puido. ut ait Ennius. Lumē iubar ne ī celo cerno:
Can ius ait Senſumq; ieſſe & motum in menbris cer-
no: Dicitum Cerno a cereo id eſt creo ab eo q̄ cum
quid creatum eſt tunc deniq; uidetur: hinc fines ca-
pillorum deſcripti: q̄ finis uidetur diſcrimē: & qui id
in teſtamento: I. facito uideant te eſſe heredē. Itaq; ī
cretione adhibere iubent teſtes: Ab eodem ē qd̄ ait

Acquirere

Queſtio
conqueſtor

Viſendo
Vigilant

Figura
Forma
Fictores
Agere
adlucet
Lucere
Abluere
Noctiluca
luere

Video

oblucio .
Violauit p
uauit
Cerno
lumē

Diſcrimē
Creacione

Medea Ter ſub armis malis multa cernere q̄ ſemel
modo parere q̄ ut decernunt de uita eo tempore mul-
torum uideatur uite finis. Spectare dictū ab anti-
quo quo etiā Ennius uſus. Vos epulo poſtquā ſpe-
xit. Et quod in auſpiciis diſtributū eſt. Qui habēt
ſpectiōnē q̄ non habeant & q̄ in auguriis etiā nunc
ſeruat ut Aſpicio Cōſpicio Reſpicio Suſpicio De-
ſpicio ſic alia in quo etiā Expecto q̄ ſpectare uolo.
hinc Specula. hinc Speculū q̄ in eo ſpecimus Ima-
ginem: Specula de quo proſpiciamus. Speculator quē
mittimus ante. ut reſpiciat q̄ uolum9: hinc quo ocu-
los inungimus quibus ſpecimus Specillum. Ab au-
guribus uidētur dicta uerba Audio & Auſculto au-
dio ab Aueo q̄ auribus auemus dicere ſemper. qd̄
Ennius uidetur Etimon oſtendere uelle in Alexā-
dro cum ait. Iam dudum ab ludis animus atq; aures
auent auide expectantes numtium: propter hanc au-
riū auiditatem theatra replentur: ab audiendo etiā
Auſcultare declinamus. q̄ hi auſcultare dicuntur q̄
auditis parent. a quo dictum poete audio aut auſcul-
to: littere commutatione dicit. Olor. Olor: hinc
olet & odorari & odoratur & odorata res. Sic ab
ore Edo Sorbeo Bibo. Poto. Edo a greco Edon
hinc Eſculentum & Eſcedula: & quod grece golo
latine gūſtat Sorbere Item Bibere a uocis ſono: ut
Feruere aquam ab eius rei ſimili ſonitu: ab eadē lin-
gua quod poton Potio unde Poculum. Potatio re-
potatio. Itidem putes q̄ ſic grecū antiquū non ut
nunc phrear: dictum a manu Mancipium q̄ manu
capitur. Cū iungit plures manus Manipulus. Ma-
nipularis unde manica. Manubriū quod manu tenēt
Mantelium quaſi manuteliū ubi manus terguntur

Spectare
Sperit
Aſpicio conſpicio. Reſpicio
Suſpicio. Deſpicio
Specula Speculū
Speculator
Speallū
Audio auſculto
Aueo

Auſcultare
odor olor
olet odorari
edo. Sorbeo bibo poto
eſculenti
eſtula eſtedulia golo
Feruere
potio poculū potatio
phrear. reſpotata
Mancipiu
manipulus
manipularis
manica manubriū
Manteliū

censura

Nunc primū ponam de censoriis tabulis. Vbi noctu in templum censura auspicauerit: atq; de celo nūtiū erit p̄conis sic. Imperato ut uiros docet quod bonum: fortunatu felix Salutareq; fiet populo. R. o. qui ritū. R. e. q. p. p. R. q. ritū mibiq; Collegēq; meo fidei magistratūq; nostro. Omnes quirites pedites armatos p̄uatosq; Curatores omniū tribuū si quis pro se si uerbo altero dari rationem ualeat uocat inliciu. Huc ad me p̄co in tēplo primū uocat post eadem eris. Idē uocat: Vbi licet censor. Scribe magistratus myrrha unguentisq; unguetur: Vbi p̄tores Tribuniq; plebei quinq; in consiliū uocati sunt uenerunt. Censores inter se sortiūt Vter lustrū faciat: Vbi tēplum factū est: post aut conuentionē habet q; lustrum conditurus est: in cōmētariis consularibus scriptum sic inueni. Qui exercitum paraturus erit Accēso dicit hoc. Calpurni uoca inliciu: Omnes quirites huc ad me accēsus dicit sic. Omnes quirites inlicium uisite huc ad iudices. C. Calpurnius dicit: Voca ad conuentionem omnes Quirites huc ad me. Accēsus dicit Sic omnes Quirites ite ad conuentionem huc ad iudices. Deinde Consule loquitur ad exercitum. Impero qua conuenit ad Comitua centuriata quare hinc accēso illic p̄coni dicit. Hec est cā malis quot rebus Idem ut p̄co accensus acciebat: a quo Accensus quoq; dicitur. Accensum solitum Ciere Boetia ostendit quam Comediam alii eē dicunt hoc uersu Vbi primū accensus clamarit meridiem. Hoc idem Costonius in actionibus scribit p̄torē accēsu solitū tū eē iubere ubi ei uidebat horā eē tertiā iclā mare horā eē tertiā: itēq; meridiē & horā nonā circū aures mitti solitus quomodo inliceret populū in eū

Vnde censura
astensus

uocare posset ad contionem non solum ad consules & Censores sed etiā questores ut cōmentariū indicat uetus Inquisitionis. M. Sergii M. unii Filii questoris. qui capitis accusauit. rogū in aqua sic est auspicio orādo. Sed in tēplo auspiciis: dū aut ad p̄torē aut ad consulē mittas auspiciū petitū. Cōmeatu p̄tores uocet ad te. Et eum de muris uocet p̄co: Id imparare oportet cornicē ad p̄uati Januā & in arcē mittas ubi Cānat Colligam rogis & Comiti edicat & rostris & argētarii tabernas occludant. p̄res cēseāt: exquiras & adeē iubeas Magistratus cēseat ex ara Consules Pretores Tribunosq; Plebei collegasq; uos: & in tēplo iubeas adesse hominis: ac cum mittas contiones auoces. In eodē cōmentario acquisitionis ad extremū scriptū. Caput edicti hoc ē Itē q; attingat qui decēssoribus classicū ad comitia cēturiata redēptum habent. uti curent eo die: quo die Comitua erunt. In arce Classicus cānatū circumq; muros & ante priuati huiusce. T. Quinati Trogi hostium cānat: & ut in campo cum prima luci adsi t. & inter id cum circum muros mittitur: & cum contio aduocatur interesse tempus apparet ex iis que in ea fieri inlicitū scriptū ē: sed ad comitia tum uocāt populus: ideo q; alia de causa hic magistratus non potest exercitum urbanū conuocare. Cōsul Dictator. Interrex potest q; Cēsor exercitu centuriato constituit: Quinquēnalē cū lustraret: & in urbem ad uexillū ducere debet Dictator. & Consubim singulos annos q; hic exercitui Imparare potest quoeat: id qd̄ propter cēturiata Comitua imparare solēt. Quare non est dubium cum hoc Inliciu sit: cum circū muros itur ut populus inliciat ad magistratū

Comitia

Conspectū qui Consul uocari potest in eum locum
 unde uox ad contionē uocatis exaudiri possit. Quare
 una origine in licio & in licis. q̄ in choro Proserpi
 ne est & pellexit: Et in hermiona est cū ait pacuui9
 Regni alieni Cupiditas pellexit. Sic Eliciu Iouis
 uisa ara in auentino ab eliciendo: hoc nūc aliter fit
 atq; olim q̄ Augur. Consuli adest tū cum exercitus
 imperatur ac preit. Quid eū oporteat dicere. Cōsul
 Augur imperare solet ut Inliciū hocet: non Accē
 so aut preconii id inceptum credo cum non adesset
 accensus & nihil intereat cui imperaret & dicimus
 cum siebat quedam. neq; item facta neq; item dicta
 semper hoc ipsum inlicium scriptum Inueni in .M.
 Iunii cōmentariis: & tam̄ ibidem ē q̄ illicite illexit
 Que cū. E. & C. cū. G. magnā habent Comunitatē
 Sed qm̄ in h̄ de paucis rebus uerba feci. De pl̄ib9 re
 bus uerba faciam pauca: & potissimū que in greca
 lingua putant latina ut Scalpere Sternere Lingere
 ferte rete prouidere Erare: que omnia greca sunt.
 Item ablite gignitur ab eo q̄ dicunt Stragulam strā
 gulare Tinguere a greco. Preterea ades: ab eo nos ut
 Gargarizare sic maleffare portare. Domare. Mul
 gere ab ut Runcinare aruncina cuius ori
 go greca: Quid ad originē uerboꝝ hui9 libri ptinet
 satis multas arbitratorum positas huius generis desi
 stam & quoniam de hisce rebus: tres libros ad te
 mittere institui. De oratione soluta duo poetica
 unum & ex soluta oratione ad te misi duo Priorē
 de locis & que in locis Sunt: hūc de temporibus
 & que cum his sunt coniuncta: Deinceps In proxi
 mo de poeticis uerborum originib9 scribere institui

Stragula
 Stragulare
 Tinge
 Gargarizare
 maleffare
 portare
 Domare
 mulgere

Scalpere
 Sternere
 Lingere
 ferte
 rete
 prouidere
 Erare

Runcinare

Liber Tertius

EMPORVM uocabula & eorum que
 coniuncta sunt aut in agēdo fiunt aut cū
 tempore aliquo enuntiantur. priore libro
 dixi. in hoc dicam de poeticis uocabulis &
 eorum originibus in quis multa difficilia.
 Nam ut uerbum quod conditum est e quib9 litteris
 oportet scribi aperiam. Inde si post aliqua dempta sit
 obscurius fit: Voluntas in posteriores nō rephēndē
 da. Igitur in illis qui in scrutando uerbo lrās ad
 ciūt: aut demūt quid facilius: quid sub ea uoce subsit
 uidere possit. Et enim facilius obscurā operā Hyr
 mici dū ex ebore oculi uideāt extrisecus admoneant
 nigras setas: cū hec adminicula addas ad eruēdā uolū
 tatem impositoris tam̄ latent multa: qd̄ si poetice in
 carminibus seruabit: multa prisco que essent. sic ēē
 cur essent posuissent. fecundius poemata ferret fruc
 tum. Sed ut insoluta oratione sic in poemētis uer
 ba om̄ia que habēt et hīma possunt dici. Nec m̄ta
 ab eo q̄ non erunt in lucubratione littere profecute
 Licet multum legeret Elii hoīs in primo in litteris
 latinis exercitati interptationē carminū saliorū ui
 debis: & exili lrā expeditā: & preteritam obscura
 multa. Nec mirum cū n̄ modo Epimenidis op9 post
 annos. L. expetitum: multis non cognoscatur. Sed
 etiam Teucer Luuii post annos xii ab suis qui sit
 ignorat ad hoc qd̄ ad uerboꝝ poeticoꝝ etatē: quoꝝ
 si Pompili regnū fons in carminib9 salioꝝ: neq; ea
 a superioribus accepta tam̄ h̄nt. dcc. annos. Quare
 cur scriptoris industriā rephēndas: qui heroīs tri
 tanum attanū non potuerit reperire: cū ipse aui tri
 tani matrē non possis dicere quod interuallū multo

Hymici

elius

Epimenides

Tritanū
Attanū

tanto propius nobis quam hinc ad initium saliorum quo
romanoꝝ prima uerba poetica dicunt latina: Igitur de
originibus uerborum qui multa dixerit: comode potius
boni consulendum: quam qui aliquid nequerit reprehendendum
praesertim cum dicat etymologice non omnium uerborum
posse dici causa: ut quia quare ad medendum medicina: neque
si non noris radices arboris non possis me dicere per
rum esse ex ramo: ramum ex arbore causa ex radicibus quas
non uideo. Quare quod ostendit Equitatum esse ab equitibus
Equites ab equite Equite ab equo: neque equum de se
dicit: tamen hic docet plura: & satisfacit grato quem
imitari possim: ne ipse liber erit inditio. Dicam in isto
libro de uerbis que a poetis sunt posita. Primum de
locis. deinde de his que in locis sunt. Tertio de tempo
ribus: tum que cum temporibus sunt coniuncta: utque cum his
sunt coniuncta adiugam. Et si quod excidit ex hac qua
drupartitione tamen in eam ut comprehendam in
cipiam hinc

Vnus erit quem tu tolles in cerula celi templa. Templum
tribus modis dicitur: ab natura: ab auspiciendo ab similitu
dine: Natura in celo: ab auspiciis in terra: ab similitu
dine sub terra: In celo Templum dicitur ut in hecuba
O magna templa celi tum commixta stellis splendidis:
In terra ut in peribea Scrupea saxa bachi templa
propere aggreditur: Sub terra ut in Andromacha. Acheru
sia templa alta orci saluete ifera: qua quia initium erat
oculi. a tuendo primo templum dicitur quo circa
celum qua attuimur dicitur templum Sic contre
ruit templum magnum iouis altitonantis. id est ut ait
Neuius in esmiferio ubi tetracherulo septem stat Est
templi partes quatuor. Sinistra ab oriente. Dextra ab occa
su. Antica ad meridiem. Postica ad septentrionem. in terris

dicitur templum locus augurii aut auspicii causa quibusdam
conceptis uerbis finitus: concipitur uerbis non eisdem usque
quaque in arce item sic. Testaque meta sunt quoad
ego eas te linquam nuncupauero. Ollauer arbor
quirquir est quam me sentio dixisse templum tectum: quem fe
sto in sinistram. Ollauer arbor est quirquir: quicquid est
quod me sentio dixisse templum tectum quem festo in dextram
Interea Concretione. Conspictione Cortumione. utique
ea rectissime sensi in hoc templo faciundo arbores consti
tui fines. apparet & intra eas regiones. qua oculi con
spiciunt. id est tua mur a quo templum dicitur. & Contemplare
ut apud Ennium in Medea. Contempla & templum cereris
ad leuam aspice. Contemplare & Conspicere id esse apparet
idem dicere. Cum templum faciat augurum conspictione que
oculorum conspectum finiatur. quod cum dicitur conspictionem
addunt cortumionem: que dicitur a cordis uisu. Cor enim
Cortumionis origo. quod adit templa ut sint dextra aut
sancta esse qui glossas scripserunt: Id est falsum nam
curia hostilia templum est & sanctum non est. Sed hoc
ut putaret eadem sacram esse templum & esse sanctum. Quod
in urbe Roma plerumque edes sacre sunt templa: eadem san
cta & que loca quedam agrestia que alicuius dei sunt dicitur
Testa. Nam apud Accium in philecto Lenia quis
tu es mortalis que in deserta & Testa te appones loca:
Loca enim que sint designat cum dicit Lenia. Preest oli
tor arat. Et celsa cabyrum delubra tenes misteriaque per
stina castris concepta sacris. Deinde Vulcania templa
sub ipsis collibus in quos delat9 loc9 dicitur. alto ab lumine
celi: & Neuius expirante uapore uides unde ignes clauet
mortalibus diuis quare hoc loco testa dixit non errauit
neque ideo que sancta: sed que ubi misteria sunt aut tuetur
sta dicat tuesta post testa sancta. tueri duo significat unum

Templum Terre

Ollauer quinquim
L f

Contemplare
Conspicere

Cortumione

eadem facta

Testa

Vulcania Templum

Tuesta

Tueri

Equitatum
Equites

Diuisio huius libelli superiori
alludens.

Templum

Templum

Tetracherulo

Templi diuisio

Templum celi

ab aspectu ut dixi unde est illud. Tueor te senex p
Iuppiter. Et quis pater aut cognatus uolet nos
contra tueri. Alterum a Curando ac tutela ut cum
dicimus. Bellum tueor. & tueri uillam a quo etiā qui
dam dicunt illum qui curat edes sacras Edituū non
Editumū. Sed tamen hoc ipsum ab eadem profectū
est origine q̄ quē uolumus domum curare dicimus
Tu domi uidebis ut Plautus cū ait Intus. para. cura
uide qd̄ opus fiet. Sic dicta Vestica que uestē spice
ret idest uideret uestem ac tueretur. Quare a tuēdo
Testa dicta cum discrimine eo q̄ dixi: Etiā in itidē
Illud enim Ex tēplo acceptū me negato & filiū. Ex
tēplo est continuo q̄ omne templū debet esse conti
nuo septum: nec plus unū introitum habere. Quod
est apud Acciū. Peruade polū splendida mundi sive
ra bigis continuis se cepit spoliis. Polus grecum id
significat circū celi. Quare q̄ est peruade polū ualde
uade per polū. Signa dicūtur eadem & sidera. Signa
q̄ aliquid significēt. ut libra equinoctiū. Sidera que
insidunt: atq̄ ita significāt aliquid in terris peruren
do aliudue. Quare ut signum candēs in pectore qd̄ ē
terraꝝ amfracta re uisū. Amfractū ē idest ab origie
Flexū duplici dictū ab ambitu & frangēdo ab eo le
ges iubent in Directo Pedū. Viii. eē In amfractō
xvi idest flexu. Ennius Vt tibi Titanis triuia dede
rit stirpē liberum Titanis Triuia Diana est ab eo
dicta Triuia eo q̄ in triuio ponitur fere in oppi
dis grecis uel q̄ luna dicitur eē que in celo tribus uis
mouet in altitudinē & latitudinē & lōgitudinē: Ti
tanis dicta q̄ eā genuit unq̄ ex titanibꝫ ut i Plauto
latoātita is ut scribit maniliꝫ ē creata titano ut idē scri
bit: latoā parit casto cōplexu iouis delia deos gmiōs

edituū

vestica

Ex templo

polus

Signa
Sidera

Amfractū

Titanis
Triuia
Diana

Titanis

latoā

Appollinē
Diana

idest Appollinē & dianam. Idem de eodē. O sancte
appollo q̄ umbilicū certū terrarū obtines. Umbili
cum dictum aiūt ab umbilico nostro q̄ is medius lo
cus sit terrarū ut umbilico in nobis quod utrūq̄ est
falsum. Neq̄ hic locus est terrarū medius: neq̄ n̄
umbilicus est hominis medius: itaq̄ pingitur qui uo
catur ichton Pitagora ut media celi ac terre linea
ducatur infra umbilicum per id quod discernitur hō
mas an femina sit: ubi ortꝫ humanꝫ simul ut in mū
do: ubi enim omnia nascūtur in medio: q̄ terra mū
di media Preterea si quod medium id est umbilicus ut
pilla terre: n̄ Delphi mediū & terre mediū nō hoc
sed quod uocant Delphis in ede foramen: adlatum
est quiddā ut thesauri spetiem quod greci uocant
Omphalon umbilicum dixerūt. Pacuius Caldonia
altrix terra exuberatiū uirum. Vt ager tusculanus
sic caldonius ager est non terra. sed lege poetica q̄
terra etholia in qua Caldon aperte totā accipi etho
liam uoluit. Accius Mistica ad dextrā p uada uecti
Mistica a misteriis que ibi in propinquis locis no
bilia fiunt. Ennius. areopagite quid dedere quā pu
dam. Areopagite ab areopago: is locꝫ athenis: Mu
se que pedibus magnū pulsatis olympū. Celū dicūt
greci olympum montem in macedoniā omnes: a
quo potio puto dictas musas olympiadas. ita enim
ab terrestribꝫ locis cognouit Libetrides Pipleides
Pipliades: Thespiades: Helicomides: q̄si Hellepōtū
& claustra q̄ xerxes quōdā eum locum clausit: nam
ut ait Enniꝫ: Isq̄ Helleponto pontē contēdit i alto
nisi ab eo q̄ Asiā & Europā ibi concludit mare: &
iter angustias facit propontidis fauces: Pacuiꝫ liq̄
in egeo freto. Dictum fretum a similitudinē feruētis

Umbilicū

ichton

Omphalon Umbilicū

Tusculanus
Caldoni
etholia
Mistica

Areopagite
Muse
Celū olympū
olympiadas
libetrides
pipledes
piphiades
thespiades
helicomides
helleponto
Fretū

Egeu
Eges
Equor
Ratis

aque: q̄ infretū sepe cōcurrat estus atq; efferuescat.
Egeum dictum ab insulis q̄ in eo mari scopuli uocā
tur a similitudine caprarum Eges: Pacuius Eges
ferme aderāt equore ī alto ratibus repētibus. Equor
mare appellatum q̄ equatū cōmotū uento non est.
Ratis naus longa dicitur ut Ennius cū ait: Con
ferre aut ratem Eratam qui perit & qui dum mare
sudātes eunt atq; sedentes. Ratis dicta naus longa
ppter remos q̄ ii cum p̄ aquam sulcati sunt dextra
& sinistra duas ptis efficere uidentur ratis: unde hoc
translatum illic ubi plures mali aut asseres:

mali asseres

Agrestis

Agrestis ab agro: Infulas dictas apparet q̄
uelamēta hostiis e lana que dduntur dicūtur infule:
ītra hostiaꝝ cornua uelamēta erāt: Itaq; nūc cū ad
sepulchrū ferūt frondes ac flores addūt n̄ lanas: ideo
Neuig ait sed uelatas frondētis comas cornua tauꝝ
Vmbra iaci dicere apparet cornuatā a cornibꝯ. Cor
nua a curuore dicta q̄ pleraꝝ curuamꝯ. At q̄s me
morāt nosce nos eē. Casmenaz̄ priscū uocabulū: ita
natū atq; scriptū ē alibi. Carmene ab ead̄ origie sūt
declinate ī m̄tis uerbis ī quo antiqui dicebāt. S. pꝯ
ea dicūt. R. ut ī carmie salioꝝ sunt h̄: Orculo dolosi:
Elo: p̄ osculo. Dolori. Ero: oia uero ad patula co
emisse Iā cufianes duo nuscer uses. dūq;: Ianꝯq; uenet
post melios melior: Fedesum fedez̄: Plusima plurima
Meliossem meliorē: Asenā Arenā: Ianitos: Ianitor
Quare Casmena Carmena inde Carmina. Carmen
R pꝯea extrito Camena factū: Ab eadē uoce canite
p̄ quo in saliani uersu scriptū est Cante: hoc uersu
Diuū exta cāte: diuum deo supplice cante. In carie
pami apud Acciū qđ est Veteres Casmenas: Calcaf

Meliossem meliorē
Asenam arenā
Ianitos Ianitor
Casmena carmena
Carmina
Camena

Sulcati

Infulas

Cornuatā
Cornua

Casmenaz̄
Carmene

orculo
ostulo

melios melior
fedessū federū
plusima plurima

Canite. cante.

Calcaf

res uolo profari & primū cascum significat uetus.
Eius origo sabina que usq; radices in oscam linguā
egit. Cascus uetus eē significat Enniꝯ q̄ ait. Quā
primū Casci populi genuere latini. Eo magis Ma
nilius q̄ ait Cascū duxisse cascam non mirabile est:
quoniā Canoras faciebat nuptias. Itē ostendit papi
nii Epigramatū quod in adolescentē fecerat Cascā
Ridiculū est cum te cascam tua casca dicit. Amica
philopotoniis eiꝯ qui senex puerū dicit pusam. puellā
pusam. Sic fiet ut sis uere pusus tu tua amica senex.
Item ostendit quod oppidum uocat casinū. hoc enī
a sabinis orti Samnites tenuerunt: & nūc n̄ri unde
& casinū forū uetus appellant. Apud luciliū Quid
tibi ego ambages ambiui scribe re coner. Profectum
a uerbo Ambe qđ est in ambitu & ambitioso Apud
Valeriū foranum. Vetus adagio est. O. P. Scipio qđ
uerbum usq; eo euanuit ut grecū pro eo positū ma
gis sit apertū. nā idē quod Paroemion uocat greci
ut auribus lupū teneo. Canis caninā non est. Ada
gio est lra cōmutata Abagio dicta ab eo quod ābit
oionē: neq; in aliq̄ una re cōsistit sola. Adagio dicta
ut adustū q̄ circū ustū ē: ut Ambiegna bos apud
augures quā circum alie hostie constituuntur: Cū
tria sint conūcta in origine uerborum que sint ani
maduertenda: a quo sit impositū: & in quo: & quid
sepe. nō minus de tertio q̄ de primo dubitať: ut ī hoc.
Vtrum primum una Canis aut Canes sit appellata:
dicta enī apud ueteres Vna canes: itaq; enniꝯ scribit
Tātidē quasi freta canes sine dētibꝯ: latrat: Luculꝯ
Nequā & magnus homo lanioꝝ in manes canes: ut
Impositio unius debuit eē canis: pluriū cāes sed neq;
Ennius cōsuetudinē illā sequens est rephēdendus

Cascu Vetus

Casci pph

Canoras

pusam puellā

Casinū

ambitu ambitioso

canis canina

adagio

abagio circū agit

adustū circū ustū

Ambiena bos.

Att. Tria eē unꝯq; x
animaduertenda

Canis canes

neq; is qui nunc dicit Canis caninā nō est : Canes
 q̄ latratu signa dant ut signa canant Canes appel-
 late: Et q̄ ea uoce indicāt que noctu latēt Latratō
 appellatus. Sic dictum a quibusdam : ut una Canes
 una Trabes remis rostrata per altum. Ennius. V-
 tinam ne in nemore pelio securibus cesa accidisset
 ad terram abigna trabes. Cuius uerbi singularis ca-
 sus recte correptus ac facta trabs in medio: Ennius
 Celitum Camilla exspectata aduenis salue hospita
 camilla: Qui glossemata interpretati dixerunt ad-
 ministrā addi oportet in his que occultiora: Igitur
 dicitur in nuptiis Casmillus qui cum merum fert in
 quo quid sit i ministerio pleriq; extrinsecus neētūt
 hinc Casmillus nominatur in samo thrace misteris
 Dius quidam administer diis magnis: uerbum grecū
 arbitror quod apud Callimachum in poematis eius
 inueni: Apud Enniū Subulo finitimas ppter asta-
 bat aquas Subulo dictō q̄ ita dicūt Tibicines tusci
 quo circa radices ei9 i etruria non latio querūdū e
 uersibus: Quo oli Fauni uatesq; canebāt Fauni dei
 Latinoꝝ. ita ut faun9 & fauna sint in uersibus: quos
 uocāt saturnios: in siluestrib9 locis traditū ē traditū
 est solitos fari. Quo fando fatuos dictos: Antiquos
 poetas Vates appellabāt a uersib9 uiendis: ut i poe-
 matis cū scribā oñdā: Corpore tartario pgnata pa-
 luda uorago: Tartario a Tartaro dictū: Plato in
 q̄rto de fluminib9 apud iferos que sint in his unum
 tartarū appellāt. Paluda a paludamētis: sunt hec in-
 signia ac ornāmēta militaria. ideo ad bellū cū exit im-
 perator: ac lictores mutarūt uestē & signa icinuerūt
 paludatō dicit p̄ficisci que ppter q̄ aspiciūt q̄ ea
 hñt ac fiūt palam Paludamēta dicta. Plat9 Epeum

Canes

Latratu

Trabes

Camilla

Casmillus

Camillas

Dius

Subulo

Tibicines

Faun

Fatuos

Vates

Tartario

paluda

paludamenta

epeum

Fumicū

fumicū cocū: ab Epeo illo qui dicit ad Troiā fecisse
 equū troianū: & aptius cibū curasse ideo ait Epeū
 fumicū qui legioni nrē hñt coctū cibū: Apud Enni-
 um Atq; prius pariet locusta lucam bouē Luca bos
 elephas cur ita sit dicta duob9 modis inueni scriptū
 Nam & cornelii commentario erat a libycis Lucas.
 Et in Vergilii cōmētario ab lucanis Lucas ab eo q̄
 nostri cum maximā quadripedē quā ipi haberēt uo-
 carent bouē & in lucanis pirri bello primū uidissent
 apud hostis elephātos. Idem non item quadrupedes
 cornutas: nam quos dētes multi dicūt sunt cornua
 lucā bouē appellasse. Si a libya dicte eēt luce. Pāte-
 re & leones non a phrice bestie dicerentur sed luce:
 Si ab lucanis dicte: Vrsi cur potius lucani quā luci
 dicti. Quare ego arbitror potius Lucas ab luce q̄
 longe inducebant ppter inauratos regios clipeos
 quibus eoꝝ tumor nate erant turres Ennius Ora-
 tor sine pace redit regi9 refert rē. Orator ab oratioē
 dictus q̄ eni uerba habere orationū publice aduer-
 sus eū quo legebat: ab oratioē Orator dictus cū res
 maiore ratioē legebātur potissimū qui causā como-
 distime orare poterant. Itaq; Ennius ait Oratores
 doctiloqui Apd Enniū Ollim respondet suauis so-
 nus egria Olli ualet dictū Illi ab olla & ollo q̄ alte-
 rum comitiis cū recitatur a p̄cone dicit Olla cēturia
 non illa. Alterū apparet in funeribus indictuis quo
 dicit ollus dat9 letho: q̄ grec9 dicit lithi. i. obliuōi
 Apud Enniū mensas constituit idēq; Ancilla: An-
 cilla dicta ab ambecisu q̄ ea arma ab utraq; parte ut
 thracū incisa Saturnio i carmine. Liba que fictores
 argeos & titulos: Liba q̄ libādī causa fiūt. Ficto-
 res dicti a fingēdis libis. Argei ab argis Argei fiūt

epeus .n.p.

luca bos elephas

In pyri bello elephanti
q̄stipmū vrsi sunt.

pantere leones

Vrsi lucani

Orator

Doctiloqui
olli

ollus. lithi. letho

Anolla

liba

fictores

Argei

ponia

Tutulus
 flamines
 Marialis Quirinalis
 Volturiales Palatualē
 furinales florales falacer
 pomonalis
 Cata
 Siluri
 Amian
 Cortina
 Perduellos
 Duellū
 Duellona
 bellona
 Orion

e Scripeis uirgultis simulacra sūt hoīnū xxiiii. Ea quot annis a ponte Sublicio iaci solēt in tiberim. Tutulati dicti ii qui in sacris in capitib9 habere solent ut metā id titulus appellat ab eo q̄ matressfamilias crines conuolutos ad uerticē capitis quos habēt uti uelatos dicūt tutulos: siue ab eo q̄ tuēdi causa capilli fiebant: siue ab eo q̄ altissimū in urbe qd̄ est ea res tutissima Tutulus uocatur: Eūdem Pompolium ait fecisse flamines qui cū oēs sunt a singulis deis cognominati i quibusdā apparēt etyma: ut cur sit Marialis Quirinalis Sunt in quibus flaminū cognōnibus latent origines ut qui sunt in uersibus pleriq̄: Volturiales Palatualē furinales florales falacer Pomonalis obscura est eorum origo: Volturnus o diu a Palatua Furina Flora Falacer Pomona pomoz pat̄ Nā apud Enniū Iā cata signa fere sonitū dare uoce parabant: Cata acuta hoc enim uerbo dicunt sabini quare Catus Elius sextus non ut aiūt Sapiens sed acutus: Et quod est tunc cepit memorari simul cata dicta accipiēda acuta dicta apd̄ Luciliū. Timno capto Cornū excludunt foras: Occidūtq̄ lupos aperdite & iura siluri Sume rhete atq̄ Amian Piscium nomina sunt eorūq̄ in greca origo. Apud Ennium quoq̄ Curuleo fela. Orca nare ceptāt Caua. Cortina dicta q̄ est inter terrā & Celum ad similitudinē cortine appollinis ea a corde q̄ inde sortes prime extimate: Apud Enniū quin inde inuictis sumplerunt perduellibus: Perduelles sunt hostes ut perficit: sic perduellū. Duellū. i. postea bellū ab eadē causa facta: Duellona. Bellona. Apd̄ Plautū: Neq̄ Jugula neq̄ Vesperugo neq̄ Vergilice occidūt: Jugula signū est qd̄ Acci9 appellat Oriona cū ait. Citius orion pate

Tutulati

Jugula

fecit: huius signi Caput dicit e stellis quatuor quas infra due clare quas appellāt Vmeros inter quas q̄ uide ē Iugulum Iugula dicta. Vesperugo stella que uespere oriē: a quo ē Turpilij scribit Vesperū itaq̄ dicit alterū: Vesper adest quē dicūt greci Neuius patrē suū optimū appellat sup̄mum: Supremum a superrimo dictum: Ita q̄ in xii tabulis. Solis occasu diei Sup̄ma. Tēpestas esto: Libri augurū p̄ tēpore Tēpestatē dicunt. i. sup̄mū augurii tēpus: In Corula qui regi latrocinatus decē anno: Demetrio: Latrones dicti ab latere qui circum latera erant regi atq̄ ad latera hebebāt ferrū quos postea a stipatioē Stipatores appellarūt: & qui cōducebāt ea. n. merces grece d̄r Cerdō ab eo ueteres poete n̄ nūq̄ milites appellāt Latrones qd̄ itē ut milites cū ferro: aut qd̄ latent ad infidias faciendas. Apud Neuiū Rasi ego met me. Cassabūdum ire ebriū: Cassabundū a cadendo: Itē: Diabathra in pecudibus hēbat & erat amicus Epicuroco utrūq̄ uocabulū grecū: In Menechinis plauti. Inter ancillas sedere iubet lanam carere Idē est hoc uerbū in Ementhria Neuii carere a carēdo q̄ eā tū purgant ac deducūt ut careāt spurcia. ex qui Carminari dicitur tū lana cū caret ea quod in ea heret. Neq̄ est lana que in romulo Neuius appellat oscā ab oscis: In Persa Iam pol ille hic aderit credo congero meus. Congerero a gerra & grecū est & in Latina gratis. In Menechinis Idē. Istuc aliis adscriptiuis fieri in legionē solet: Adscriptiui dicti q̄ olim adscribebāt Inermes qui succederent armatis militibus si quis eoz̄ deperisset: In Trinummo. Nam illū ibi ferētariū a ferendo. i. inane ac sine fructu: aut q̄ ferendarii Equites hii dicti qui ea modo habebāt

Vmeros
 Jugula. Vesperugo
 Supremū
 Tempestas
 Latrones
 Stipatores
 cordon
 cassabundū
 Diabathra
 Carere.
 Carminari
 ostam
 Congero
 Adscriptiui
 Ferentarij

Rorani

Accensos

Diuidia

Sinceraſtu

Trames

Viuces

Limaces

limax

Vioulares

Mirones

Scrupida

Scrupea

Scrutabillas

Scrutabillando

Scrutare

arma que ferrēt ut Iaculū: huiuscemōi eq̄tes pictos uidi in Esculapii ede uetere & ferentarios adscriptos. Infruolaria: Vbi rorani estis: en sunt: ubi sunt accē si: ecce: Rorani dicti a rōre: qui bellum cōmittebant ante: ideo q̄ ante rorat q̄ pluit: Accensos ministros Cato esse scribit: potest id ab arbitrio nam inde ad arbitrium eius cuius minister: Pacuius deū triportenta in Mercatore ponit Idem in Mercatore Non tibi istuc magis diuidia est q̄ mihi hodie fuit hec eadē est in Corolaria Neuii Diuidia a diuidēdo dicta: q̄ diuisio distractio est doloris: Itaq̄ i Curculione ait: Sed quid tibi est lienes negant: renes dolent Pulmones distraūtur: In pagone Honos sinceraſto perit: Sinceraſtum est omne medullū antiquo uocabulo greco. In Parasito pigro domū ire cepi tramine dextra uia Trames a transuerso dictus: In fugitiuis Agerge specta uide uiuces quantas iā inspexi quid essent Viuces alii excitatum uerberibus corpus. In Cistalaria Non quasi ut hec sūt hic limaces Liuide. Limax a Limo q̄ ibi uiuit. Vioulares senicule miracule. Vioulares Sabini Soboles. Scenicule ab scenonugaria. Miracule a miris id est monstris a quo Accius ait Personas distortas oribi deformis mirones. Ibidem. Scratice Scrupide Rutabule Tantule Ab ex creando Scratice sic adsignificat Scrupidam Aurelius scribit Auscaripedā. Iuuentus Comicus dicebat a Vermiculo piloso qui solet esse in fronde Cumulatis pedibus Valerius a pede ac Scrupea: ex eo ab Accio positum curiosa itaq̄ est: In Menalippa Reicis abste Religionem Scrupea imponas. scrutabillas a Scrutillando scribare ab eo qui sistit egre i Ascriba ac sitiose anno

Senicule

Scratice
Scrupide
rutabule
Tantule

Lima

nam e uili concinat uiris: Ideo In Sitellitergo idem ait Mulieres uxorculauit ego noui scio ac sitio a quā Sic Claudius scribit Actitiosas demonstrari cōsupplicatrices: ab agendo Actitiosas ut ab una fauēdo Factiose: sic ab una agendo Actiose dicte: In Cestione Ceraſtibula ut de lunbo obcenabis. Ceraſtibula ut Opilius scribit circum eoxas indices sūt nobis id grecū est ab huius loci uersura. In eruolaria Scobina nam ago illam actutum adraſi: Scobinam a Scobe. Lima enim materia fabrilis est: Inpenulo Vinceretis circū curso uel ghalato rem gradū Ghalator a gradu magno dictus: In Truculēto sine Virtute argutum Ciuem nisi habeā. ppredicta ut Aurelius scribit mulier ab luco que conduceretur qua ante domum mortui laudes eius caneret: hoc factitatū Aristoteles scribit in libro q̄ scribit Nomina barbarica q̄bo testimonium est q̄ fretum est. Neuius Hoc quidē hercle opinor pro prefica est. Nā mortuos collaudat Cladius scribit dicta que pficeretur ancillis quemadmodū Lamentarentur pfica est dicta. Verūq̄ ostēdit pfectionem pficam dictam: Apud Enniū Decē Coelites quas montibus sūmis ripis federe ab oculo Cocles ut ocles dictus qui unum haberet oculū quo circa In Curculione ē decoclitū profapia eē arbitror. Nā sūt Vnoculi. Nūc de tēporibz dicā quod ē apud Cassiū Nocte Intēpeſta nostrā deuenit domū. Intēpeſta nox dicta ab tēpeſtate. Tēpeſtas ab tēpore Intēpeſta nox quo tēpore nil agit: Quid noctis uidetur in altisono celi clipeo temo superat stellas sub lime cogens etiā atq̄ ēt noctis iter: hic multā noctē ostēdere uult a temonis motu. Sed temo unde & cur dicatur latet. Arbitror antiquos rusticos primum

Vxorculauit

actitiosas

Factiose actiose

Ceraſtibula

Scobina scobs

ghalator

Argutum

prefica

Coelites

ocles

Intēpeſta

Tempeſtas

Temo

notasse quedā in celo signa que p̄ter alia erāt insignia. atq; ad aliquē usū culcture tēpus designādū conuenire aduertebātur: equi signa sūt: has septē stellas greci ut homer⁹ uocat & p̄p̄quū equi signū booten: nostri eas septē stellas boues & temones & p̄pe eas axem. Triones enī & boues appellāt a bubulcis: etiā nūc maxime cū arāt terrā: e quis ut dicti ualētes glebarii qui facile p̄cindūt glebas: sic omis qui terrā arabāt a terra Terriones: uide Triones ut dicerēt de tritu. Temo dict⁹ a tenēdo is enī continet iugū & plaustrū: appellatū a parte toti⁹ ut multa posūt. Triones dicti septē q̄ ita site stelle ut terne trigona faciāt. Aliquod lumē Iubar ne ī celo cerno Iubar dicit̄ stella Lucifer que in summo habet lumē diffusū: ut Leo incapite Iubā hui⁹ ortus significat circiter eē extremā noctē. Itaq; ait pacuui⁹: ex orto iubare noctis de curso itinere: Apud Plautū in parasito pigro: Inde hic dene potus primo crepusculo Crepusculum dictum a Sabinis & id dubium tempus noctis an diei sit: itaque in condalio est: Tam crepusculo fere ut ament: Lampadas accendite: Ideo dubie res crepere dicte. In Trinummo Concubium sit noctis. priusquam postremū perueneris Concubium a concubitu dormiendi causa dictum. In asinaria uidebitur factum uolo ad reditum conticinio: Conticinium puto a conticiscendo dictum siue ut Opili⁹ scribit ab eo cū conticuerūt hoīes nūc de his reb⁹ que adsignificāt aliqd̄ tps̄ cū dicūt aut fiūt dicā: Apud Acciū: reciproca tēdēs neruo eqno cōcita tela: Reciproca ē cū unū qd̄ p̄fectū redit: eoq; ab accipe reciprocare fictū aut q̄ poscere progare Dictū apud Plautū. aut occidēs uersum nō p̄uersus

bootem
boues Temones

glebarii
Temones
Triones

Temo

Iubar
Iubam

Crepusculū

crepera

Concubiū

Conticinio

reciproca

postere

cedit quasi cācer solet: dicit̄ ab eo q̄ in id q̄ ē uersus. & ideo qui exit in uestibulū q̄ ē ante domū: p̄dire & p̄cedere quod cū lenio non faceret sed secūdū parietem transuersus iret dixit ut trāsuersus cedit q̄ si cācer non p̄uersus ut hō: Apud Enniū Andromache nom̄ qui indidit recte ei indidit: Itē qua p̄pter paris pastores nūc alexādrū uocāt. Imitari dū uolūt Euripidem & ponere ethimon est lapsus: Nam Euripides q̄ greca posuit ethima sunt aperta: Ille ait Ideo nom̄ additū. Andromache q̄ Andromachete: Hoc Ennii quis pōt intelligere. Inuersū significare Andromache nom̄ qui indidit recte ididit: aut Alexandrum ab eo appellatū in grecia qui paris fuisset: a quo Hercule quoq; noiātū. Alexicaton ab eo q̄ defēsor eēt hoīnū: apud Acciū Iāq; aurorā rutilare procul cerno: Aurora dicit̄ ante solis ortum: ab eo q̄ ab igne solis tum auro aer aurescit: q̄ addit Rutilare ē ab eodem colore: Aurei enim rutuli: & inde etiam mulieres ualde ruffe rutilē dicte: apud Terentium Scortatur potat olet unguentū Demo: Scortari ē sepius meretriculā ducere que dicta a pelle id enī nō solum antiqui dicebant Scortū: sed etiā nūc dicim⁹ Scorta ea que secorio. ac pellibus sūt facta: Inde aliquid sacris ac Sacellis scriptū habemus: Neq; Scortum adhibeatur: Ideo ne morticinū quid adsit: In Atellanis licet animaduertere Rusticos se adduxisse pro Scorto pelliculam: Apud Accium: Multis nomē uestri numenq; ciēdo. Numen dicunt eē Imperiū dictū ab nutu: omīa sūt ei⁹: Impiū maximū eē uideat: Itaq; In Ioue hoc & Homer⁹: & ali⁹ aliquotiēs: apud Plautū sinnū epitira estur ī sane: Bene epitirū uocabulū ē cibi. quo frequēt⁹ Sicilia q̄ italia

Vestibulū
prodire p̄cedere

paris Alexandrū

ethima

Alexicaton hercules

Aurora
rutilare

rutilē

Scortari

Scortū

Numen

epitirū

Vehementer. Insane.
 Lymphata
 Nympha
 Lympholentos
 Lymphatos
 Lucha.
 Alcyomis
 Alcedo
 Dies Alcyonios
 ritu
 vite
 Comiter
 Comis
 Cicurare
 Cicur
 ueturij ciamii
 Cicium
 Ferme

usa: id uehementer cū uellet dicere dixit insane q̄ i-
 sani faciūt omnia uehemēter. Apd̄ Pacuuiū Flexa-
 nimat aquam Lymphatā dicit a Lympha-Nimpha ut
 q̄ apud grecos Thetis: Apud Enniū Eue thetis illi
 mater in gretia cōmota mente quos lympholentos
 appellant: ab eo lymphatos dixerunt nostri. Bacchus
 liber & eius Comites Bache: & Vinum in hispania
 Baca origo in his omnib9 greca: ut apud Pacuuiū
 Alcyonis ritu litus peruolgans furor: Hec enī auis
 nūc grece dicit̄ Alcyon-a nostris Alcedo h̄ h̄i me
 q̄ pullos dicit̄ trāquillo mari facere. Eos dies alcyo-
 nios appellāt: q̄ est in uersu altionis ritu: idest eius
 instituto: ut cū aruspex p̄cipit ut suo quisq̄ ritu sa-
 crificiū faciat: & Nos dicimus xii uiros greco ritu
 sacra nō romano facere. Quod enī sit rite Id ratū ac
 rectū ē ab eo Accius Recte p̄fectus sacris uult ac-
 cipit: apud Enniū si uoles aduertere comiter mōstra-
 bit. Comiter hilare ac lubenter cuius origo grece co-
 mos. inde comis actio latine dicta: & i greca ut qdā
 dicūt Comediā: apud Aticiliū cape. cede. lide. come.
 crede. cape uñ accipe sed hoc i p̄ximo libro tractan-
 dum. Apud pacuuiū: Nulla res neq̄ Cicurare: neq̄
 mederi potis est neq̄ reficere. Cicurare mansuefa-
 cere: quod enim a fero discretum id dicitur Cicur:
 & ideo dictum Cicur ingenim obtineo mansuetū
 a quo ueturii quoq̄ nobiles cognoiati Cicurii: In-
 natū a cito Cicur: Ciccū dicebāt membranā tenuē.
 que ē ut in malo punico discrimē a quo ē plaut9 di-
 cit qd̄ uolet densum ciccū nō inter duo: apud Neuiū
 Ciccū uenire uideo. ferme iniuria. Ferme dicit̄ quod
 nūc fere utrunq̄ dictum a ferendo: q̄ id quod fertur
 est in motu atq̄ aduentat. Apud Plautum Euax

Bachus
 bache

euax

Iurgio uxorem tādē ab regia Ianua Euax uerbū
 nihil significat: sed effutitū naturaliter est: ut Apud
 Enniū: Hebe ipse clipeus cecidit: Apud Enniū Heu
 mea puella spe quidē id succenses tibi: Apud Pōpi-
 lium: Heu qua me causa fortuna infeste premis: q̄ ait
 Iurgio idest litibus itaq̄ quibus res erat in contro-
 uersia ea uocabatur Lis: Ideo in actionibus uidemus
 dici: quā rem siue militē dicere oportet: ex quo licet
 uidere Iurgare ab Iure dictū. Nā quis Iure litigaret
 a quo obiurgat is q̄ id facit iuste: Apud Lucretium
 atq̄ aliquos ibi ab rebus clepsere foro. qui clepsere di-
 xit. uide etiā alii Clepere idest corripere quoq̄ origo
 a clam ut sit dictum. Clapere & ex ea cōmutatio ut
 multa & factū Clepere: potest a greco dictū Cleptin.
 Apud Martū Corpora graiorū merebar mādier igni
 dictum Mandier a mandendo unde Māducari: a quo
 In Atellanis Obsonium uocant Māducum Apud
 Martinum Obsceni interpres funestiq̄ omnis au-
 ctor: Obscenū dictum ab scena: Ea ut greci aut Ac-
 cius scribit scena in pluribus uerbis. a. ante. e. alii po-
 nunt alii non: ut quod partim dicūt sceptrū partim
 scaeptrū. Alii faeneratricē alii feneratricē: sic Fae-
 niseca & feniseca a quo rustici: Pappū Mesium non
 Maesum: A quo Lucilius scribit: Cecilius ne rusti-
 cus fiat quare turpe ideo ob sedum q̄ nisi in Scenā
 palam dici non debet: potest uel ab eo q̄ puerilis tur-
 picula res in collo quedam suspēditur: ne quid obsie
 Sceue causa: inde Sceuola appellat9: Sceua sinistra
 q̄ que sinistra sunt bona auspicia existimantur a quo
 dicunt̄ Comitā: aliudue qd̄ sit: aut sinistra que nūc
 est: id a greco: est q̄ hi sinistra uocant Sceam. quare
 quod dixi Sceuum omen est: quod unde id dicitur

euax
 effutitū
 Iurgiu
 lis
 clepsere
 clepere
 deprim
 mandier. Manducari
 Obsoniū manducū
 osteniū
 stetrū
 Feneratrice Fenise
 pappū Mesū
 Scene Sceuola
 Sceam

Osmen Omen exritro. S. Apd plautū. Quia ego añ
 hac te amaui ualet constitui: Itaq; heres cū consti
 tuit se heredē canere & cum id ferit creuisse: Apud
 eūdem Quo de sinu frequēt operā dedistis ualet ad
 siduam: Itaq; qui adest assiduus ferre quē oportet:
 his frequēs opponi solet: Itaq; illud q; eedem muli
 ercule dicunt quidem nos p̄tio per tātū est frequen
 tare: Ita in prandio nos lepide ac nitide accepisti: ap
 paret dicere: facile est ut curare ut adsim. cū iā bene
 nos accipias. Apud Enniū. Decretū ē stare corpora
 telis: hoc ūbū Enni dicitū a fodiēdo a quo fossa: apd
 Enniū Vocibus concide faxsin & obrutus. Mussa
 re dicitū q; muti non amplius q̄ mus dicūt: a quo
 idem dicit q; minimum est: neq; ut aiunt ni facere au
 dent apud Pacuuiū dicitur moneri ne meliora: atq;
 amentia auerruncassint a Vertendo Auerrūcare: ut
 deus qui meis rebus p̄est auerrimcus: Itaq; ab eo
 p̄cari solēt ut picula auertat. In aulularia. Pipulo te
 differt ā añedis idest cōuicio declinatū a pictu pul
 lorum. Multa ab animalum uocib; translata in ho
 mines partim que sunt aperta partim obscura. per
 spicua ut Enni: Animus cum pectore lactat. Pla
 uti gannit odiosus omni tote familie. Cecili Tanti
 rem dibalare pro nilo ut habuerit. Lucilii Hec nūq;
 rudet ex rostris atq; ei litabit eiusdem quantū hini
 tum atq; equiti cū minus aperiant portu ab lupo uo
 lutare ululantis. Enni Auitulo Tibicina maximo
 labore mugit: Equidem. A. boue Clamorē Bouātes
 Equidem a Leone pausam facere fremendi. Equi
 dem ab edo clamor ad Celum uoluendus per ether
 ra uagit sueta. Frendice Frunde Frutimi sua inter
 Macius in casina afringuilla. Quid fringuatis

creuisse
 Assiduus
 frequitare
 fossa
 faxsin
 Muscare
 Auerruncare
 Dibalare
 hinitus eqz
 Frendice. frūdo.
 frutimi fringuilla
 fringuatis

pipulo
 gannit
 Volutare
 mugit
 bouantes
 fremendi
 clamor
 Vagit

quid istuc tā cupide cupis sues auoluerat. Ita trade
 deq; in re neq; in iudiciū Esopi: nec theatri tritides i
 colace nexū. Manilius scribit omē q; per librā & es
 gerit in quo sint mancipia. Mutius que pes & libra
 fiāt ut obligent p̄terq; mancipio det: Hoc Verrius
 flaccus eē ipsū uerbū ostēdit de quo querit. Nam idē
 q; obligatur per librā neq; suū fit inde nexus dicitū
 Liber qui suas operas in seruitute p̄ pecunia quā de
 beat dū solueret nexus uocatur: ut ab ere Oberatus:
 Hoc. C. pollio uocare Sylla dictatore sublatū ne fi
 eret: & omis qui bonā copriā Iurarēt ne essent next
 dissoluti: In Casina Messes siue q; lubet id facias qn̄
 tibi domi deliquiū ē dicitū ab eo qd̄ deliquāda nō sūt
 ut turbida que sūt delinquāt ut liquida fiāt: Aureliq;
 scribit deliquē eē a liquido: Claudio. ab eliquato. Sigs
 alētrū seq; malet hēbit auctorē Ceciliū: Per leticiā
 liquit animus aliquādo liquitur fictum: Multa apd
 poetas reliq; eē uerba quoz; origines possint dici nō
 dubito: ut apud Neuiū in Eliona Enimvero gladii
 Lingula a lingua In clastudio: Vitulātes a uitula: In
 dolo. Caperata fronte a capre fronte: In Demetrio
 Persibus aperite: Itaq; sub hoc glossema callide sub
 scribūt In Lāpadione Protinā a ptinus cōtinuitatē
 significās. In Agidone Caudacus suauis tam & si a
 magr̄is accepim; māsuētū: In Romulo sp̄sus con
 tra sp̄sū rogat; In Istiginatia. p̄bita a p̄bendo ut
 sit tutū: q; sint remedia in collo pueris: In Terinio
 Conficeāt a confuto: Conuenire dicitū: In Tarētil
 la Pacuuii: Ab luce Illustre. i Trucularia. Ex bolas
 & hias quassant eiciūt a greco uerbo ex bole ictū. In
 bello punico. Nec satis sarrire ab serra dicitū .i.
 aperire. hinc ēt Sere. qua remota fores panduntur

Lingula
 Vitulantes

Tritides
 Manapiū
 nexus
 oberatus
 Deliquiū
 liquida
 eliquato
 Caperata
 protina ptinus
 Caudacus
 prebita
 Conficeant affuto
 Conuenire
 Iustrare
 exbola hias
 Sarrire aperire
 Sere

Excusatio

Sed quoque uereor ne plures sint futuri qui de hoc genere me quod nimium multa scripserim reprehendant: quamquam relinquerim quedam accusent: ideo potius iam repimendum quam produendum puto esse uolumen: Nemo reprehensus qui esegere ad spicilegium relinquit stipulam. Quare institutis sex libris quemadmodum rebus latina nomina essent inposita ad usum nostrum. Et quis tris scripsi. P. Septimio qui mihi fuit Questor: tris tibi quorum hic est tertius Priores de disciplina uerborum originis Posteriores de uerborum originibus: In illis que ante sunt. In primo uolumine est Que dicantur. Cur etymologice neque an sit neque ea utilis sit. In secundo que sint cur & ea sit: & in illis sit. In tertio Que forma etymologie: In secundis tribus quos ad te misi Item generatim discretis: primum in quo sunt origines uerborum: locorum: & earum rerum que in locis esse solent: Secundum quibus uocabulis tempora sint notata & eae res que in temporibus fiunt: Tertius hic in quo a poetis item sumpta utilia que dixi in duobus Libris soluta oratione. Quocirca quoniam Omnis operis de lingua latina tris feci partes: primo quemadmodum uocabula inposita essent rebus: Secundo quemadmodum in casus declinantur: Tertio quemadmodum coniungentur prima parte perpetrata: ut secundam ordinari possimus huic libro faciam finem

Finis Trinum Librorum
lingue latine Ad Ciceronem

M. terentii Varronis Analogie liber primus.

Quomodo oratio natura tripartita esse ut superioribus libris ostendi. eius prima pars: quemadmodum uocabula rebus essent inposita. Secunda quo pacto de his declinata in discrimina ierunt. Tertia: ut ea inter se ratione coniuncta sinam efferant. Prima parte exposita. de secunda incipiam. hinc ut propago omnis natura secunda: quod prius illud rectum: unde ea sit declinata. Ita que declinatur in uerbis rectum homo obliquum hominis: quod declinatum a recto. De huiusce multiplici natura discriminum ore sunt hec. Cur & quo: & quemadmodum in loquendo declinata sunt uerba: de quibus duo prima duabus causis percurram breuiter: quod & tum cum de copia uerborum scribam erit retractandum: & quod de tribus tertium quod est habet suas permultas ac magnas partes de declinatio inducta in sermones: non solum latinos: sed omnium hominum utili necessaria de causa. Nisi enim ita esset factum: neque dicere tantum numerum uerborum possemus. Infinite enim sunt nature: in quas ea declinantur: Neque: que didicissemus ex his: que inter se rerum cognitio esset apparet. At nunc ideo uideamus: quod simile est: quod propagatum: Legi ut declinatum est: duo simul apparent: quodammodo eadem dici et non eodem tempore factum. Ut si uerbi gratia Alterum horum diceretur. Priamus. alterum Hecuba nullam unitatem adsignificaret que apparet in lego & legi & in priamus priami: ut in hominibus quedam sunt cognationes & gentilitates: sic in uerbis: ut enim ab Emilio homines orti Emilio

Spicilegium

propago
rectus homo
obliquus hominis

Diuisio dicendorum

Divisio .2.
Impositia
Declinatio

ac gentiles: sic ab Emili nomine declinate uoces in gentilitate nominali ab eo enim qd est impositum recto casu Emilius orta Emilii. Emilium. Emilios. Emiliorum. & sic relique eiusdem: que sunt stirpis. Duo igitur onino uerboru principalia: Imposito Alterum ut fons: Alterum ut riuus. Impositia nomina esse uoluerunt qua paucissima quo cicius ediscere possent. Declinata quaplurima: Isto opere facilius omnes: quibus aduersum opus esset diceretur ad illud genus: qd prius historia opus est: nisi descendo enim aliter id non peruenit ad nos: ad reliquu genus: qd posterius: ars: adquam opus e paucis preceptis: que sunt breuia que enim ratio in uno uocabulo decliare didiceris in infinito numero nominu uti possis. Itaq; nouis nominibus allatis consuetudinem sine dubitatione eorum declinamus. Statim ois dicit populus. Etiam nouitii seruenti in magna familia cito omniu conseruoru omnis recto casu accepto in reliquos obliquos declinant: qs non nuq; offendunt. Non est miru & n. illa q primi nomina imposita fuerunt rebus fortasse: an in quibusdam sint lapsi. Voluisse enim putat singularis res notare: ut ex his in multitudine declinaretur ut est ab homine homines: sic mares liberos uoluisse notari: ut ex his femie declinarentur: ut est a Terentio. Terentia: sic in recto casu quas imponerent uoces: ut illinc essent future. quo declinaret. Sed hec in omnibus tenere nequisse: q & una dicunt scope: & mas & femina aqla & recto & obliquo uocabulo uis. Cur hec non tam sit in culpa q putant pleraq; soluere non difficile Sed nuc n̄ necesse non eni q potuerint assequi: sed qd uoluerint ad hoc q propositum refert: q nihilominus

a Terentio. Terentia

minus declinari potest ab eo q imposuerunt scope scopa: quam si imposuisset scopa ab eo scope sic alia causa: inq; cur eas ab impositis nominibus declinarent: qua ostendi sequitur. In quas uoluerunt declinari aut noluerint: ut generatim ac sumatim. Item in formis. Duo enim genera uerborum. Vnu secundum q declinando multas ex se parit disparilis formas: ut e lego legis legam. sic alia. Alterum genus sterile qd ex se parit nihil ut est: etiam uix magis cur. Quarum rerum usus erat simplex: ibi etiam uocabuli declinatio ut in qua domo unus seruus uno seruilio post nomine In qua multi pluribus: Igitur ea in his rebus quor sunt nomina: qd discrimina uocis plura. propagines plures: In his rebus: que copule sunt ac iunguntur uerba: q non opus fuit declinari in plura fere singula sunt: uno enim loro colligare possis uel hominem uel equum uel aliud qd quequid e: qd cum altero potest colligari. Sic q dicimus i loquendo: consul fuit Tullius & antonius eodem illo & omnis binos consules colligere possumus. Vel dicam amplius oia nomina atq; ideo etiam oia uerba cum fiunt tunc ex una sillaba illud & maneat unum. quare duce natura: si que imposita essent uocabula rebus: ne ab oibus his declinatus putaret: quoru generum declinationes oriuntur

scope

3. diuisio

Partes ois sunt due. si ite: ut Dion in tris diuiserimus partes: Res. que uerbis ad significan. Vna: que adsignificat casus. Altera que tempora. Tertia que neutrum: De his Aristoteles duas partes ois ee dicit. Vocabula & Verba ut ho & equus & legit & currit: utriusq; generis & uocabuli & uerbi. quedam pora & quedam posteriora.

Tripharis diuidit
Aristoteles

Priora: ut hō scribit. Posteriora: ut doctus & docte
 Dicitur. n. homo doctus & scribit docte: hec seqtur
 & locus & tēpus: q̄ neq; hō nec scribit pōt sine loco
 & tēpore esse: ita ut magis sit locus hōi cōiunctus
 tempus scriptioni. Cū de his nomē sit primū. prius
 .n. nomē ē q̄ uerbū tēporale & reliq; pesteriq; nō
 men & uerbū. prima igit; nōina. quare de eoz decli
 natione q̄ de uerbōz añ dicā. Nōina declinātur aut
 in eaz rez discrimina quaz nōia sunt: ut a Terētius
 Terētī: aut in eas res extrinsecus: quaz ea nōia non
 sunt: ut ab equo equito. In sua discrimina declināt aut
 ppter ipi9 rei naturā: de quo dn̄: aut ppter illius q̄
 dicit ppter ipiūs rei discrimina: aut a toto: ut ab ho
 mine: homūculus: a capite capitulū: ppter multitu
 dinē: ut ab hoīe hoīes. Ab eo q̄ alii dicūt Ceruices:
 & id Ortensius In poēatis. Ceruix que a parte decli
 nata aut a corpore: ut Māma māmosē: a manu mā
 nubria. alia ab aīo: ut a prudētia prudens. ab ingenio
 ingeniosus. hec sine agitationibus. aut ubi motus
 maiores: Itē ab aīo: ut a strenuitate & nobilitate stre
 nuī & nobiles: Sic a pugndo & currēdo pugiles &
 cursores: Vt alie declinationes ab aīo: alie a corpe sic
 alie: que extra hōinē: ut pecuniosi agrarii: q̄ foris pe
 cuuia & ager ppter eoz: q̄ dn̄. Sūt declinati casus:
 ut is: q̄ de altero diceret distinguere posset: cū uo
 caret: cū daret: cū accūsaret: sic alia eqdē discrimina:
 que nos & grecos ad declinādū duxerūt: Sine cōtro
 uersia sunt: quib; q̄ uocet: ut hercules quēadmodū
 uocetur: ut hercules quo uocet ut herculē cui uocet
 ut herculi: cuius uocet ut herculis. propter ea uerba
 que erant p̄inde ac cognominata: ut prudēs cādīdus
 strenuus: q̄ in his preterea sunt discrimina propter

De noīe

equito

Capitulū

a mama mamose
a manu manubria

prudens
ingeniosus
strenui nobiles
pugiles cursores
pecuniosi

agrarii

Casū diuisio

icremtū: q̄ maig f̄ mig i his eē p̄t: accessit declinatiōni
 gen9: ut a cādīdo cādīdī9 cādīdīssim9. Sic a lōgo diui
 te. id gen9. aliis: ut fieret: que i eas res: que extrinsecus
 declināt sunt: ab equo equile. ab ouib; ouile. sic alia h̄
 contraria illis: que supradicta: ut a pecuā pecunios9: ab
 urbe urban9. ab atro atrat9. ut n̄ nūq; ad hoīe loc9 ab
 eo loco hō. ut a Romulo roma: a roma roman9: ali
 quot moīs decliata ea: que foris. Nā a f̄r: q̄ a maiorib; 9
 suis latoni9 & p̄amides. a f̄r q̄ f̄cō: ut a p̄dando prede a
 merēdo merces. Sic alia sunt: que circūire n̄ difficile.
 sed qd̄ gen9 iā uidet & alia urget: omitto: In ūboz
 gnē: que t̄p̄a ad significāt: qd̄ ea erāt tria: p̄teritū: p̄ns
 futuz: declinatio faciēda fuit triplex: ut a saluto salu
 tabā: salutabo. Cū itē p̄sonaz n̄a t̄plex eēt. q̄ loquerēt
 d̄ quo: ad quē: h̄ ab eodē uerbo declinata: que in copia
 ūboz explicabūt. q̄ dictū de duab; declinatiōib;: cur
 & i qua sit fama: tertiū qd̄ relq̄t: quēamodū nūc d̄r:
 Declinationū gn̄a sūt duo: uolūtariū & naturale. uo
 lūtariū ē: quo ut c9q; tulit uolūtas declinauit. sic tres
 cū emerunt ephesi singlos seruos: nōnūq; ali9 declinat
 nom̄ ab eo q̄ uēdit artemidor9: atq; artemidorū app̄l
 lat: ali9 aut regiōe: q̄ ibi emit ab Ionia: Ionā: alius qd̄
 ephesi ephesiū: sic ali9 ab alia aliqua re: ut uisū ē cōn
 nālē declinationē dico: qd̄ n̄a singloz oriē uolūtatē
 sed aut cōi ōsensu. Itaq; oēs ip̄positis noīb; eoz. item
 declināt cas9 atq; eodē mō dicūt h9 artemidori & h9
 Ionis & h9 ephesii: sic i casib; aliis cū utrūq; n̄ nūq;
 accidat: & ut i uolūtaria declinatione aīduerta ē: nā &
 i n̄ālī uolūtas que e9mōi sint ap̄iet̄ ifra: q̄ utraq; d̄
 declinatione alia fiūt similia de eo greci latiniq; libros
 fecerunt m̄ltos. p̄tinet cū alii putarēt in loquēdo ea
 uerba seq̄ optere: que a s̄lib; s̄f̄r eēt decliata: quas

a equo equile
a ouib; ouile

prede

merces

Diuisio Tempoz

p̄sonaz diuisio

Declinationū gn̄a duo

Analogia

Anomalia
analogia

Divisio librorum sequenti

lib. p. m.
27 37

appellat analogias: alii cum id negligendum putarent ac potius sequenda similitudine: que in consuetudine est quam uocant. cum ut ego arbitror utrumque sit nobis sequendum quod declinatione uoluntaria sit Anomalia: in naturali magis Analogia: de quibus utriusque generis declinationibus libros faciam bisterinos. prioris tris de earum declinationum disciplina: posterioris ex eius discipline propriis: de prioribus primus erit hic: que cum similitudine declinationum dicantur: Secundus que contra dissimilitudinem: Tertius de similitudinum forma de quibus que experio singulis tribus: aut de alteris totidem scribere ac diuidere incipimus: Incipiamus quod huiusce libri est dicere cum eos. quod similitudinem sequuntur que est: ut in etate puer: ad senem: ad annum iuuenis. ut est scribo scribam. dico dicere: Prius cum uniuersam analogiam diuisum tum de singulis partibus a natura sermo sit incipiamus: omnis oratio cum debeat dirigere ad utilitatem: ad quam tamen denique peruenit: si est aperta & breuis que petimus: quod obscurius & longius orator est odio: & cum efficiat apta: ut intelligatur breuis: & cito intelligatur: & apta consuetudo breuem temperantiam loquentis & utrumque fieri possit sine analogia: nihil ea operum est. neque enim utrumque herculi an herculis clauam dici opteat. si doceat analogia: cum utrumque sit in consuetudine non negligendum: Sunt quod eque sunt & breuia & apta. propterea quod his utilitatis causa queque res sit iuuenta. si ex ea quis id sit consecutus: applicat ea scrutari: cum sit nimium ociosi: & cum utilitatis causa uerba ideo sint imposita rebus: ut ea significet: si id consequimur una consuetudine nihil potest analogia: accidit quod quecumque causa usque ad uitam sint assumpta: In his non utilitatem querere non similitudinem. Itaque in uestitu cum dissimillima sit uirilis toga tunice mænebris: stola pallio: tamen in equebilitate hanc sequitur: nihilominus in edificiis: quod non uidemus her atrium similitudinem & cubiculum ad equale: quod

Atrium

Virilis Toga

mænebris Tunica stolla

pallium uirilisque

tamen propter utilitatem in his dissimilitudines potius quam similitudines sequimur. Itaque & hiberna triclinia & estiuam non ite ualuta & fenestrata facimus: Quare cum in uestitu edificiis: sic in suppellectile: cibis: ceteris omnibus que usque ad uitam sunt assumpta dñetur: sequitur. in sermone quoque: quod est usque causa constituto ea non repudianda: quod si quis duplicem putat esse summam: ad quas metas nature sit perueniendum in usu utilitatis & elegantie: quod non solum uestiti esse uolumus ut hi temerarius frigus: sed et ut uideamur uestiti esse honeste. non domum hære: ut simus in tecto & tuto solus: quod necessitas intruserit. sed et ubi uoluntas retineri possit. non solum uasa ad uictum habilia. sed & figura bella atque ab artifice quod aliud homini: aliud humanitati satis est: Quous sitiet poculum homini idoneum humanitati si bellum patitur. sed cum discessum & ab utilitate ad uoluptatem: tamen in eo ex dissimilitudine plura uoluptatis quam ex similitudine sepe capit. quo nomine & gemina clauia dissimiliter pollent: & lectos non omnes parum magnitudine ac figura faciunt: quod si esset analogia petenda in suppellectile: omnes lectos harem domi ad unam formam. & aut cum fulcro aut sine eo: nec tamen ad tricliniarum gradum non ite ad cubicularum: neque potius delecteretur suppellectile distincta que esset ex eboris aliisque rebus disparibus figuris quam grabattis analogon: ad si eam formam plerumque eadem materia sunt: Quare aut negandum nobis disparia esse locuta: aut quam necesse est confiteri dicendum uerborum dissimilitudinem: que sit in consuetudine non esse uitanda: quod si analogia stamenda est nobis: aut ea obseruanda est: que est in consuetudine: aut que non est: Si ea: que est: sequenda est: preceptis nihil operum est: quod cum consuetudinem sequimur: ea nos sequuntur: Si que non est in consuetudine queremus: ut quosque duo uerba in quatuor formis finerunt: si quis quis hunc nolemus tamen erit sequenda: ut Iupiter: Maspiter: quis si quis seruet analogi

Triclinia
ualuta
fenestrata

Conclauia

fulcrum
Tricliniaris gradus

grabattis

Iupiter maspiter

as pro ifano sit rephend9. nō ergo ea est sequenda. qđ
si optet id est: ut a sifib9 sifir omia declinent uerba. se
q tur ut ab his sifib9 dissimilia debeāt fingi. qđ nō fit.
Nā & sifib9 alia fiunt sifia: alia dissifia: & a dissifibus:
pti sifia: ptim dissimilia: a similib9 sifia: ut a bono &
malo: bonū malū a sifibus dissifia: ut a lup9 lep9: lupo
lepori Cōtraria a dissifib9 dissifia: ut pā m9: paris: pā
mo. pari a dissifib9 similia: ut Iupiter Iouis ioui: Eo
etiā magis analogicos dissifia fingūt. Sed etiā ab iisdē
uocabulis dissifia: Neq; a dissifib9 sifia: sed etiā eadē
ab hisdē uocablis dissifia fingi apparet. qđ cū due sint
albe ab una dicunt albani: ab altera albenfes. cū trine
fuerit athene. ab una dicti athenei: ab altera athenesii.
a tertia atheneopolite. Sic ex diuersis uerbis mīta fac
ta i declinādo iueniunt eadē: ut cū dico a Saturni: luo
luā: & a soluēdo abluo abluā. Oīa fere nā. oīa liberalia
& muliebria. multitudinis cū recto casu fiunt dissifia:
cū dandi sifia: ut marces terentii. femine terētie. eadē
i dandi uiris terētis & mulierib9 terentiis. Dissimile
Plaut9 & Plautiq; & cōe: ut h9 plauti & plauti. deni
q; si ē analogia: qđ i mītis uerbis & sifitudo uerborū
seq; ē: qđ i plurib9 ē dissifitudo: ut nō sit i sermone seq;
da analogia. postremo si ē i orōne: aut i oib9 e9 ptib9
ē: aut i aliqua eē paz & i oib9 nō ē: in aliqua eē paz ē:
ut albū eē: ethiopē eē. nō satis ē: qđ hē cādidos dētes:
non ē ergo analogia: cū a sifib9 uerbis: que declinant:
sifia fore pollicē t: q; analogias esse dicūt: & cū simili:
letū deniq; dicētes se uerbo uerbū ex eodē sit genere
eadem figura trāsītū de casu: i calum sifir ostēdi possit.
q; hec dicūt utrūq; ignorāt: & i quo loco sifitudo de
beat esse: & quēadmodū spectari soleat: sifir sit necne:
que cū ignorāt: seq; ut cū analogiā dicere nō possint

56
90
Vox
sequi debeam9. Quero eni uerbū utrū dicāt uocem:
qđ ex syllabis est ficta eam: quam audimus. an quod ea
significat: quā itelligimus. an utrunq;. si uox uoci eē
debet similis nihil refert: qđ significat mas: an femina
sit & utrū nomen: an uocabulum sit: qđ illi interesse
dicūt Sin illud: qđ significat debet eē simile Theona
& Theona quos dicūt esse pene ipi geminos iueniūt
esse dissimiles: si alter erit puer: alter senex: aut unus
alb9 & alter ethiops. Itē aliqua re alia dissimile. Sin
ex utraq; pte debet uerbum eē simile: nō cito iueniē
qui in altera utra re claudicet. nec p perna & alfaena
erit simile: qđ altez nomē uiz: altez mīerē significat
Quare quoniā ubi sifitudo eē debeat: nequeūt oñdere
imprudētes sunt: qui dicunt eē analogias: altez illud
qđ dixi: quēadmodū simile expectari oportet igno
rare apparet: ex eoz precepto: qđ dicūt. cū trāsierit
e nominandi casib9 in eos quos appellant uocandi: tū
deniq; posse dici rectos eē similis: aut dissimilis. eē t. n.
ut si quis Menechinos geminos: cū uideat dicat se nō
posse iudicare similes ne sint: nisi qui ex his sint nati
considerarit: nūc discrepat inter se nihil inq;: quo magis
minusue sit simile. qđ oferas cū altero ad iudicandum
extrisec9 oportet summi. Quare cū ignorarēt: quē
admodū sifitudo debeat summi: de analogia dicere nō
possunt. hec aptiq; dixissem nisi breui9 eo nunc mallē
qđ ifra sunt planiq; usurpāda: quare qđ ad uniuersam
uerboz nomen attinet hē attigisse mō satis ē. qđ ad p
tis singlas orōnis deiceps dicā. quaz uis: qm sunt di
uisiōes plures: nōc ponā potissimū. Itē qua diuidit orō
seruāda: ut natura i quatuor ptis: Vnā que hē casus:
alterā que hē tpa: & tertia que hē neutz: & quarta i
qđ ē utzq;: has uocāt qđā appellādi: dñdi: aminiculādi

Diuisio orōnis
nomen
uerū
aduerbiū
pccipiū

2ª diuisio ptm

iungendi: appellādi dicitur ut hō: & nestor: dicēdi ut scribo & lego. Iungēdi ut q; adminiculandi: ut docte & cōmode: Appellādi partes sunt quatuor e q; dicta a quibusdā pro uocabula: que sunt ut quisq; uocabula ut scutū ut gladiū: noīa ut Romulus remg: Pronoīa ut hic hec: duō media dicunt noīatis: p̄ma & extrema articuli: Primū gen9 est ifinitum: Secundū ut ifinitū Tertiū ut effinitum: Quartū finitū: hec singula tim triplicia esse debent: quod sexum multitudinē casum sexus utrū uirile: an muliebre: an neut9 sit: ut doctus docta doctū: multitudinē unū: an plura significet: ut hic hi hec: casum utrū recto sit: ut marc9: an obliquo ut marco: an cōmuni ut Iouis: His dictis ptib9 singulas prospice quo facil9 nuf q; eē analogias: quas se q; debeamus uideas: Nempe esse oportebat uocis formas ternas: ut i hoc human9: humana: humanū. sed habēt quādam binas: ut ceruus cerua. quādam singulas: ut aper & sic multa. non ergo ē in huiuscemōi generibus analogia. Et i mltitudine: ut un9 significat: p̄ plures patres. sic oīa debuerint eē bina: sed & singlaria solū sūt mltā ut Cicer Siser: nō. n. dicit cicera sifera: & mltitudies: ut saline: n. n. ab his singulari spē dr salina & balnea. neq; ab eo q; dicūt balneū hēt multitudinem osuetudo: nā qd ē: ut p̄diū balneū: debuerit eē plura ut p̄dia balnea: qd nō ē: nō ē ergo in his quoq; analogia. Alia cas9 hnt & rectos & obliquos: alia rectos solum alia mō obliquos hnt utrosq; ut Iuno Iunonis. rectos mō ut Iupiter maspiter: obliquos solū: ut Iouis Iouē. nō ergo in his ē analogia. Nunc uideam9 in illa quadripartita: p̄mū si eēt analogia: ut i his trib9 articulis ut ē q;: quē: c9: sic dicerēt: qua quā cui9: & ut ē a q; cui: sic dicerēt qua que. nā ē p̄portione simile: ut dee

Cap^m

bone que sit: de ea bona que ē: & ut ē quē q;: sic quis ques: quare qd nunc dr: qui hoies: dicit oportuit ques: Preterea: ut ē ab is ei sic ab ea ee diceret: qd nūc dr ei p̄nūtiaret: ut i his uiris sic eis mlierib9: & ut ē i rectis casib9 ea: id i obliqs eēt ei9 & his. nūc nō mō in uirili sicut in muliebrī dr ei9. sed etiā i neutris articulis: ut ei9 uiri: ei9 mulieris ei9 pabuli: cū discriminēt i rectis casibus: is ea id: de hoc genere partiq; tetigi: qd libra rios h spōsiora idulgētio elaturos putauī Denoīatiuis q; accidūt proxime ad finitam naturam articulorum atq; appellant uocabula: ut homo & equus. eorum declinationū genera sunt quatuor: Vnū nominandi ut ab equo equile: alterū casuale: ut ab equo equū: tertiū augendi: ut ab albo albius: quartū minuendi: ut cista cistula: Primum genus ut dixi id est cum aliqua parte orationis declinata sunt recto casu uocabulum: ut a balneis balneator: hoc fere triplices habet radices: quod & a uocabulo oritur: ut a uenatore uenabulum & a nomine: ut a tibre tibur. sed a uerbo & a currēdo cursor: In nullo horum analogiam seruare uidebis primum cum dicatur: ut a boue & a sue ouille & suille sic a boue bouile non dr: & cum simile sit auis & ouis neq; dicitur: ut ab aue auarium: ab oue ouile: ab aue auile non est: neq; ab oue ouarium: & cum debuerit eē: ut a cubatiōe cubiculū sit: a sessione sediculū nō ē. Quoniā taberna ubi uenet uinū: a uino uaria: a creta cretaria: ab unguento unguētaria dr: Analogicon si eēt uocabū. ubi caro uenit carnaria. ubi pelles pellaria ubi calcei calcearia dicerēt: nō laniena: ac pellesuina: & sutrina. Et sicut est ab uno unica trib9. trini: a quatuor quadrini: sic a duobus diuni. non bini diceretur nec nō ut qdrige trige sic potiq; diuge: quā bige: pez

Cista cistula

Venabulum

Cursor

ouille suille

Bouile

Cubiculum

Vinaria

cretaria

Unguentaria

Laniena

pellesuina

Sutrina

bige quadriga

ly

bini trim

multa sunt huiusce generis que quoniam admonitus
p̄spicere potest: omitto: Vocabula: que a noib9 oriū
tur. si a sibi9 noibus silia eē debēt dicemus. Quoniā
gemina sunt parma alba roma parmiēsēs. aut qm̄ est
silis. Roma: hola: parma dicem9: ut romani: holani: sic
parmani. & a p̄gamo ab Illo s̄l̄r p̄gamē9 Ilien9: aut
ili9 un9. & alia mas & femia sic p̄gam9 & p̄gama uir
& m̄ier: & qm̄ silia noia sunt asia libya dicem9 asia
ticos & libyaticos hoies que uocabula dicūt: a ūbis
fiūt: ut a scribēdo scriptor a legēdo lector. h̄ quoq; n̄
seruare s̄ilitudinē licet uidere: ex his cū s̄l̄r dicat: ut
ab amādo amator: a salutādo saluator: a cātādo cāta
tor: & cū dicat lass9 sum metēdo ferēdo. ex his uoca
bula n̄ reddūt p̄portionē: quoniam sit: ut messor fertor.
m̄ta sunt itē i hac sp̄e: i q̄b9 potio9 ōsuetudinē seq̄mur
q̄ rōnē uerboꝝ: Preterea cū sint ab eadē origine uer
boꝝ uocabla dissilia supioꝝ: qd̄ s̄l̄r h̄ant cas9 & t̄pa
quod uocāt p̄ticipia & m̄ta sint ōtraria: ut amor amo
fero feror. ab amo & eiusmoī oib9 uerbis oriunt̄ p̄ns
& futuꝝ: & amās & amatur9: & ab eis uerbis tertius
qd̄ debet figi p̄teriti. In lingua latina repiri n̄ pōt: n̄
ergo ē analogia. sic amabor legor & eiusmoī uerbi ē
uocabl̄m ei9 gn̄is p̄teriti t̄pis sit ut amat9 erā: sum:
ero. neq; p̄tis & futuri ab his sit. n̄ ē analogia: p̄serti
cū tāt9 numer9 uocabuloꝝ i eo gn̄e iterierit. qd̄ di
cim9 i his uerbis que ōtraria n̄ h̄nt: loquor & uenor:
t̄n̄ dicim9 loq̄ns & uenās: locuturus & uenatur9 q̄
scd̄m analogias nō ē. qm̄ dicim9 loquor & uenor unā
illa que erāt supiora emi9 seruāt: q̄ cū ex his que ōtra
ria uerba n̄ h̄nt. aila efficiunt ter na: ut ea: q̄ dixi: alia
bia: ut ea: q̄ dicā: currēs: ābulās: cursur9 ābulatur9. ter
tia. n̄ p̄teriti n̄ sunt: ut curs9 sum: ambulatus sum. ne

messor
fertor

33
i his q̄dem: quā sepi9 p̄d̄ fieri oñdunt seruāt analogiā.
nā ut ē a cātando cātans: ab amādo amans nō est:
& sic m̄ta i his singlarib9: sic i m̄titudinis: Sicut. n.
cātātēs seditātēs n̄ dicūt: quoniā ē uocabuloꝝ gen9
qd̄ appellāt ōpositū & negāt ōferri id optere cū sim
plicib9: de q̄b9 adhuc dixi: de cōpositis sepati dicā. cū
a tibiis & canēdo tibicines dicūt: quēt si analogias
seq̄ opteat. cur n̄ a cythara & psalterio & pādura di
cam9 cytharicē & sic alia: si ab ede & tuēdo editu9 ē:
cur ab atrio & tuēdo potio9 atritum9 sit quā atriēs.
si ab auib9 capiēdis auceps dicat. debuisse aiūt ex pis
cib9 capiēdis pisciceps ut aucupe: sic piscipe dici: ubi
lauet es ferarias nō ere lauinās noīari: & ubi fodiat ar
gētū argētifodinas dici: neq; ubi fodiat ferrū ferifodi
nas: q̄ lapides cedūt lapicidas: q̄ ligna lignicidas non
dici: neq; ut aurificē sic argētificē: n̄ doctū dici i doctū
n̄ falsum isulsum. sic ab hoc quoq; fonte que p̄fluant
aiaduertere ē facile: Relinq̄t de casib9 i quo aristar
chei suos ōtēdūt neruos. p̄mum si i his eēt analogia:
dicāt dixisse oēs noīaturos & articulos h̄re totidē cas9
nūc alios h̄re nnū solū: ut l̄ras singulas oēs. alios tris:
ut p̄diū p̄dii p̄dio. Alios quatuor: ut mel mellis melle
Alios q̄nq;: ut q̄nt9 q̄nti q̄nto q̄ntum quinte. Alios
sex: ut unus unius uni: unum une uno. non esse ergo
icasib9 analogias. Secūdo qd̄ Crates dicebat. cur que
singlos h̄nt cas9: ut l̄re grece n̄ dicāt alpha & alp̄a
ti alphatos: si idem mihi respōdebit: qd̄ Crateti non
essent uocabula n̄ra: sed penit9 barbara: queram cur
idē n̄ra noīa & psax & ceteroꝝ: quos uocāt barbaros
cum casibus dicant: quare si esset in analogia aut ut
poenicoꝝ & egiptiorū uocabula singlis casib9 dicēt
aut plurib9: ut gallorū ac ceteroꝝ: Nā dicūt ab a laue

amans
Amans nō est

Tibicines

editus

Argentifodinas

Lapicidas

Aurificem

Isulsum

Dimisso flexionū cas9

crates

Barbaros

alaurus. & sic alias: In q̄ scribēt dicēt: qđ poenicū sit
singlis casib9. ideo eas litteras grecas noīari: sic greci
nra senis casib9: n̄ quis dicere debebāt: qđ cū n̄ faciūt
n̄ ē analogia. que si eēt negāt ullū casum duob9 moīs
debuisse dici. qđ sit contra. Nā sine rephensioe uulgo
alii dicūt i siglarī: hac oui & aui: alii hac oue & aue. In
m̄ltitudinis he puppis restis. & he puppes restes. Itē
qđ i patrico casu hoc gen9 dispariliter ciuitatū parē
tum & ciuitatiū parentiū. In accusandi hos montes
fontes & hos mōtis fontis: Itē cū si sit analogia dnt a
silib9 uerbis s̄lr declinatis similia fieri: & id non fieri
oñdi possit despiciēdam eam eē rōnē atq̄ ostēdit. Nā
qđ pōt similit9 eē q̄ mens: dens: gens. cū hoꝝ cas9 pa-
tric9 & accusati9 i m̄ltitudine sint dispariles. Nam
de p̄mo sit gentiū & gentis: ut rubiq̄ ut sit: a secunda
mētium & mētes: ut i p̄ore solo sit id ē a tertio dentū
& dentes: ut i neutro sit: sic itē qm̄ simile ē recto casu
Surus: lup9: lep9: rogant nō dicant p̄portionē. item
furo: lupo: lepo: Si n̄ respondeat s̄lia n̄ eē: q̄ ea uoce
mus diss̄r: sure: lupe: lepus. Sic enī respondere uoluit
Aristarch9 Crateti. Nā ut scripsisset s̄lia eē phylō
medes: heraclides: melicertes: dixit n̄ eē s̄lia: Inuocā
do. n. cū. e. breui dici philomede: cū. e. longo: heraclide
cum breui: melicerte: In hoc dicunt Aristarchū nō
itellexisse: qđ querere ē: si n̄ solueret. Sic. n. ut quicqđ
i obliqs casib9 discrepauit dicere potuit. pp̄ ea rectos
cas9 uoci eē s̄lis: cū querať: duo iter se s̄lia sint nec ne
n̄ debere extrinsec9 assummi: cur s̄lia sunt. Itē si eēt
analogia s̄lr ut dicūt: aues: oues: sues dicerent. Itē ut
ouiū: auiū: suiū: si analogia ē inqt. Cur populus dicit
dei penates. dei consentes: cum sit ut hic Reus: ferus
deus: sic hi: rei. feri: dei: Itē querunt si sit analogia: cum

Consentes

appellāt omēs edes deum consentū & n̄ deoꝝ oſentiū:
Itē cur dicat mille denariū: n̄ mille denarioꝝ. ē. n. hoc
uocabl̄m figura: ut Vatinio: Manilio: denario. debet
igit̄ dici: ut uatinioꝝ: manilioꝝ: denarioꝝ: & nō equū
publiū mille assariū eē sed mille assarioꝝ. Ab uno enī
assario m̄lti assarii: ab eo assarioꝝ. Itē scđ milloꝝ rōnē
debem9 scđis syllabis longiq̄ hectorē: Hectorē ē. n.
ut questor: p̄tor: nestor: questorē: p̄torē: hestorē ques-
toris p̄toris hectoris: & n̄ debuit dici qbusdas qsdas.
ē. n. ut ei his: qs. at sicut qb9 ib9. cū dicat da p̄i fami-
liar: si analogias seq̄ uellēt: n̄ debuerit dicere. da p̄i fa-
malias: qđ ē: ut attinie cattinie familie: sic una attinia
cattinia familia. Itē plures p̄ressfamiliaz dicere n̄ debu-
erit. Sed ut sisenna scribit p̄ressfamiliaz neq̄ optebat
oſuetudinē notare: alios dicere boū greges: alios bo-
ueꝝ: & similia: alios Iouū: alios Iouerū: cū eēt ut Iouis
bouis strui: & Iouē bouē struē Ioui boui strui: nec cū
h̄ uenirēt i obliqs casib9 dubitare debuerit i rectis
pp̄inqb9: nūc i oſuetudine ańr dicere p̄ Iouis: Iupi-
ter: p̄ bus bos: p̄ strues struis. Deiceps dicā de altero
genere uocabuloꝝ: i quo oſtētiones sunt: ut alb9 albi9
albissim9. In quo id analogia n̄ seruari apparet. nā cū
sit s̄lr falsum caldū. & dicat ab his falsiq̄ calidi9 falsissi-
m9 calidissim9 d̄bit dici: Quoniā s̄lr ē bonū malū
ab his boniq̄ & malus bonissimū & malissimū: nonne
d̄r bonū meliq̄ optimū: In aliis uerbis nihil ē: ut dulcis
dulcior dulcissim9: In aliis p̄mū: ut peiq̄ pessimum. In
aliis mediū cesior cesiq̄ cesissim9. In aliis b̄ia sunt. que
sint ab eadem uoce declinata & ea ita: ut alias desint
secundum & tertium: ut in hoc: Mane maniq̄ manis-
sime. Alias: ut duo prima absint: ut ab optimum op-
tius optimi. Alias ut primum & tertium desit: ut

mille denariū

*bus bos
Strues Struis*

a melus: meli9 melissim9. Preterea si diceret sifr: cum
sifra eent: Macer: sacer: tener: & macerim9: sacerim9
tenerim9. n̄ discreparent i his macior & magis sacer
tenerim9: neq; alia trisyllaba fierent. & si i his dñare
sifitudo dicerem9 ut cãdidissim9: cãdidissima: paupri
m9: pauprima: si cãdid9 cãdida: paup paupa. & ut dici
m9 doct9 docta: doctissim9 doctissima. Sic dicerem9
frugalissim9 frugalissima: frug9 & fruga. ea si pporti
one eent uerba & uno uocabulo dicim9 uiz & m̄ierē
sapiētē & diligentē & sapiētiorē & diligentiorē: sic
dicerem9. Itē cū puenerem9 ad sūmū: qđ facim9 aīr
nā uirū dicim9 sapiētissimū & diligentissimū. feminā
sapiētissimā & diligentissimā: qđ ad uocabuloꝝ h9 gñis
exēpla ptinet m̄ta sunt reliqua: sed eadē que dicta ad
iudicādū satis sunt: qđ analogias i collatione uerboꝝ
seq n̄ debē9. Magnitudis uocabula cū possint eē t̄na
ut cista cistula: cistella. i mediis n̄ sunt: ut i his macer
macriol9: macell9. niger nigricul9 nigell9. Itē minia
i qbusdā n̄ sunt: ut auis auicula auicella. caput capitu
lū capitellū. In hoc gñe uocabuloꝝ: qđ m̄ta d̄ sūt dñdū
ē n̄ eē i eo: sed potio sequēdā osuetudinē q̄ rōnem: qđ
ad uocabuloꝝ gñā quatuor ptinet: ut i hoc potio 9
suetudinē q̄ analogiā dñari facile aiaduerti possit dic
tū ē: Seq̄ de noib9: que differēt a uocabulis idō: qđ sūt
finita ac significāt res p̄pas: ut paris: helēa: cū uocabula
sint ifinita: ac res cols designēt: ut uir: mulier. e qbus
sunt alia noia a noib9: ut illū ab illo: & illa ab illo. alia
a uocabulo: ut ab albo albi9: & ab atro atrig. i neutris
seruata ē analogia. Nā & cum sit a Romulo Roma.
proportione non ē: qđ debuit esse perperni filia non
perpēne. perperna mulieris nomē eē debuit: & nata
eē a perpēno: qđ ē ut arbernus percernus: perpernus

perperni

Arberna & percerna perperna: qđ si marcus perpe
rna uirile ē nomē & analogia sequēda. Lutius elia &
qntus mutia uirilia noia eē debebūt: Itē que hnt ab
rhodo: andro cizico: Rhodius cizicenus sifr cizius
drēt: cuius unusq;sq;. Nā ut ab athenis athenic9 dicit
rhetor noie & si non sit atheniēsis in hoc ipō analo
gia non ē: qđ alii noia hnt ab oppidis. alii aut non ha
bēt: aut non ut debent habēt: hnt pleriq; libertini a
mūicipio manumissi: in quo n̄ societātū & fanoꝝ serui
non seruauerunt p̄portionē & rationē: & romanoꝝ
libertati debuerūt dici: ut a fauetia fauetius: a Reate
reatinus. Sic a Roma romanus: ut noiant a liberti
nis orti publicis seruis Romani q̄ manumissi ante q̄
sub magistratus noia: q̄ eos liberaret succedere cepit.
hinc quoq; illa noia lesis: Vfenas: Carinas: Mecenas
que cū eent a loco ut Urbinas & tamē Urbinus ab
his debuerūt dici: ad nostrorū nominū similitudinē

Liber Quintus

ESCIUNT docere q̄ discere: que igno
rant: in quo fuit Crates nobilis grammati
cus: q̄ fretus Crispo hoie acutissimo q̄ re
liq; perianomalias hilibri cōtra analogiā
atq; Aristarcū ē nix9. sed ita ut scripta in
dicāt eius ut: uētrius uideat per uidisse uoluntatē q̄
& crisippus de ineq̄litate: cū scribit sermoēs p̄positū
h̄t ostēdere si les res dissimilib9 uerbis & similib9 dis
similes eē uocabulis notatas. Id qđ ē uerbū. & cū ari
starchus de eq̄litate cōscribit & de uerboꝝ similitu
dine quarundā inclinationes sequi iubet: quoad
patiatur consuetudo. Sed ii q̄ in loquēdo partim seq
lubet nos consuetudinem: partim rationē. Nā tam

anumcipio manum

discrepant: q̄ consuetudo & analogia & ex hac cōsu-
etudo ex dissimilibus & similibus uerbis eoz̄ q̄ decli-
nationib9 constat neq; anomalia neq; analogia est
repudiāda: nisi si non est homo ex anima: q̄ ē homo
ex anima: q̄ ē ex corpore & anima. Sed ea que dicā
quo facili9 peruideri possūt: Prius de trinis copulis
discernendū. Nā cū cōfusim ex utraq; parte pleraq;
dicunt: quaz̄ alia ad aliā referri debēt sūmā: primū
de copulis nature & suis: Hec. n. duo sūt que exigūt
diuersa: q̄ aliud est dicere uerborū analogias: aliud
dicere uti oportere analogiis. Scđm d̄ copulis mlti-
tudis ac finis: utruq; oīm uerboz̄ dicat̄ eē analogia:
an us9: an maioris ptis. Tertū de copulis psonarū
q̄ eis debent uti que sunt plures. alia enī populi uniu-
uersi: alia singuloz̄: & de his non eadem oratores &
poete: q̄ eoz̄ non idem ius. Itaq; populus uniuersus
debet in omnibus uerbis uti analogia: & si perperā
ē cōsecutus corrigere seipm. Cū orator nō debeat
in oībus uti: q̄ sine offensione non pōt facere: cū po-
ete trāsilire lineas impune possint: populus. n. i sua
ptate: singuli i illius. Itaq; ut suā q̄sq; cōsuetudinē:
si mala ē corrigere debeat: sic populus suā. Ego ppli
cōsuetudis n̄ sum: ut dñs. at ille mee ē: ut rōni obtem-
pare debet gubernator. gubernatori unusquisq; in
nauis: sic ppli rōi: nos singli p̄plo: q̄re ad quemcunq;
summā in dñdo referā. si aduertes & Itelliges: utz̄
dicat̄ analogia eē: an uti oporteret redigere: dici
id in populū aliter: ac inde omnibus dici in eum: qđ
sit in populo. Nūc iam primum dicam pro uniuersa
analogia: cur non modo uideatur esse reprehendēda
sed et cur in usu quodāmodo seqnda. Scđo de singu-
lis crimibus: q̄b9 reb9 possit: que dicta sūt cōn solui

Diuisio seqntiu

Att qbus concedit uti
analogia

q̄ ordine de analogia dicit q̄
tenenda sūt

no q̄re potius
analogia vni

dicam ita ut generatim comprehendant: & ea que
i priori libro sunt dicta: & ea: que possunt dici: atq;
illic preterii;

Primum quod aiunt: qui bene loqui uelit con-
suetudinem non rationem similitudinum: q̄ al-
tez̄ si negligat sine offensione facere nō possit: altez̄
si sequatur: q̄ sine reprehensione non sit futurum
erat: q̄ qui in loquēdo consuetudinem: qua oportet
uti sequit̄: nō sine ea ratione: Nā uocabula ac uerba
que declinam9 sūt ea in consuetudinē eē uidem9 & ad
ea referim9. Et si qđ ē erratū: n̄ sine ea corrigim9.
Nā ut q̄ tricliniū constrarūt: si quē lectū de tribus
unū imparē posuerūt: aut de parib9 minus aut paz̄
pduxerunt una corrigim9: & ad consuetudinē cōem
& ad alioz̄ tricliniorū analogias. Sic siqs orōne in-
pnuntiando ita declinat uerba: ut dicat disparia: q̄
peccat redigere debemus ad ceterorum similiū uer-
borum rationem: cū duo peccati genera sint decli-
nationum. unum qđ in consuetudinē perperam
receptum ē. altez̄ qđ non dum est: & pperam dicat̄
unū dāt non oportere dici: q̄ sit i cōsuetudinē. Altez̄
nō cedit: qn ita dicat̄: ut sit sile cū id faciat: ac si
qs pueroz̄ p delicias pedes. male ponere atq; imitari
uacias cepit. hos corrigi oportere: si occidat. Cōtra
siqs i cōsuetudinē ambulādi iā fact9 sit uocia aut cō-
pnis: si eū corrigi non concedat: non sequit̄: ut stul-
te faciant: qui pueris i geniculis alligāt serperastra
ut eorum deprauata non corrigant crura: cum de-
culpandus non sit: medicus qui e longinqua mala
consuetudine egrū in meliorē traducit. quare rep̄hē-
dēd9 sit q̄ orōnē min9 ualētē p̄ter malā cōsuetudinē
traducit i meliorē: pictores app̄les: p̄to genes sic alii

Att consuetudinis loquēdi vi

improvis

Varias

artifices egregii non reprehendi: quod consuetudinem
miconos & aliorum Dyorosarim me etiam superi-
orum non sunt secuti. Aristophones improbandus
quod potius in quibusdam ueritatem quam consuetudinem
secutus: quod si uiri sapientissimi & in re militari. &
in aliis rebus multa contra ueterem consuetudinem
cum essent usi laudati despiciendi quod potiorē dicunt
oportere esse consuetudinem ratione. An cum quis
perperam consueuerit quid facere in ciuitate non modo
patiemur: sed etiam pena affinem id est si quis perpe-
ram consueuerit dicere uerbum non corrigemus tamen
id fiat sine pena. & hi qui pueros in ludum mittunt ut
discant: que nesciunt uerba: quemadmodum sitibant.
Idem bardaros qui ignorabunt uerba. quemadmodum
oportuit dici non docebimus ut sciant: qua ratio-
ne conueniat dici: sed ut nutrix pueros a lacte non
subito euellit a consuetudine cum a cibo pristino in
meliolem traducit: sic in maiore loquendo annis
commodis uerbis ad ea: que sunt cum ratione modice
traducere oportet: cum sit consuetudine contra
ratione. Alia uerba ita ut ea facile tolli possint. Alia
ut uideantur esse fixa que leuiter herent ac sine offen-
sione commutari possint. Si enim ad rationem corri-
gi oportet que tamen ad rationem sunt ita ut in presen-
tia corrigere nequeas: quoniam ita dicas. hic oportet si
possis non uti. Sic enim abolescent ac postea iam
oblitterata facilius corrigi poterunt: quas nouas uer-
bi declinationes ratione introductas respuit forum
his boni poete maxime sceneci consuetudine subi-
gere auris populi debent: quod poete multum possint
in hoc propter eos quedam uerba in declinatione
melius: quedam deterius dicunt. Consuetudo loquendi

est in motu. Itaque solet fieri & meliore deteriora: meliora
uerba perperam dictum apud antiquos aliquos propter
poetas non modo nunc dicantur recte: sed etiam que
ratione dicta sunt tum: num perperam dicuntur: Quare
qui ad consuetudinem nos uocant: si ad rectam sequamur.
In eo quoque enim est analogia: si ad ea inuocent: que est
deprauata nihilo magis sequemur: nisi cum erit necesse
sequar in ceteris rebus mala exempla: nam ea quoque cum
aliqua uis urget inuiti sequamur: Neque enim Lisippus
artificum priorum potius est uitiosa secutus: quam artem.
Sic populus facere debet: etiam singuli sine offensione
quod fiat populi: qui admissa modo querant. sed etiam
quod iudicium det: idem ex sermone: si quid deperit:
non modo nihil impendunt ut requirant: sed etiam contra
iudices repugnant: ne restituantur uerbum nouum.
& ratione introductum: quo minus: ut recipiamus iu-
uare nos debemus. Nam ad usum in uestimentis edificiiis
suppellectilis nouitati non impedit uetus consue-
tudo. quem enim amor assuetudinis potius in panis
possessorem retinet: quem ad noua uestimenta traducit.
An non sepe ueteres leges abrogate nouis cedunt. non
ne in usitatis formis uasorum recetibus a grecia allatis
oblitterate antique consuetudinis synorum: & capullarum
spes. His formis uocabulorum in contaminati uti nollent
que docuerit oratio propter consuetudinem ueterem. Et
tantum inter duos sensus interesse uolunt: ut oculis
semper aliquas figuras suppellectilis nouas conquirant:
contra auris expertes uelint esse: Quotus quisque iam
seruus habet prisca nomina: que mulier suum instrumē-
tum uestas atque auri ueteribus uocabulis appellat. sed
inductis: non tam irascendum quam huiusce prauitatis
patronis. Si enim usque quaque nomen esset analogia tamen

*Conclusio an sit sequenda
consuetudo: & qd.*

sequabatur: ut in uerbis quoque non esset: non cum eēt
usque quoque cum est: non esse in uerbis. quod enim est pars
mundi que non est innumerabiles habeat analogias.
Celum: an Mare: an Terra: quod in his nonne in celo: ut
ab equinoctiali circulo ad solstitialem: & huic ad sep-
tentrionalem diuisum. sic contra a paribus partibus. Idē
a bruma uersum contraria parte non quantum polo
superior abest. & abest & a septentrionali circūit cum
his ad solstitium tantūdem abest inferior ab eo quem
arti articon uocant astrologi. & is ad brumalem: non
quēadmodum quodque signū extortum. hoc anno quod
quotquot annis eodem modo exoritur. Num aliter
sola bruma uenit ad equinoctialē circulum. & inde ad
brumā. Nonne luna: ut a sole discedit ad aquilonem
& inde redit i eandem uiam: sic inde fertur ad austrū
& regreditur inde. Sed quid plura de astris: ubi diffi-
cilius repetitur quid sit aut fiat i motibus dissimile. At
in mari credo. motus non habent dissimilitudines ge-
minas: qui in. xxiii. horis lunaribus quotidie quater
se mutant. Ac cum sex horis estus circūerunt totidē
decreuerunt rursus idem. Item quoque ab his ante hanc a-
nalogiam ad diem seruant: ad mensem non item alios
motus. Sic item cum habeant alios inter se ueniētes:
De quibus in libro: quē de escuariis feci: scripsi. Non i
terra in sectionibus seruata analogia. Nec cuiusmodi
in preterito tempore fructuū genera reddidit: similia i
presenti reddat: & cuiusmodi a tritico iacto reddit sege-
tes: sic ordeo sato proportione reddidit parilis. Nam
ut europa habet flumina: lacus: montes: cāpos: sic hē
asia. Nam in uolucris generatim seruatur analogia
non ex aquilis aquile: atque ex tūrdis qui procreantur

Scuarijs

parilis

turdi: sic ex reliquis suis cuiuscūque generis. An aliter
hoc fit quod in aere: in aqua. non hic Conche inter se ge-
neratim innumerabili numero similes. Non pisces sane
Murena fit lupus: aut Merula. Non bos ad bouem
collatus similis. Et qui ex his prognerantur inter se
uituli etiam: ubi dissimilis uetus: ut ex equa mulus: ta-
men ibi analogia: quod ex quocūque asino & equo nascit
id est mulus aut mula ut ex equo & asina hinnuli. Non
sic ex uiro & muliere omnis similis partus: quod pueri &
puelle non horum ita inter se non omnia similia mēbra
ut sepati in suo utroque genere similitudines itra parit.
Non omnis cum sint ex anima & corpore partes quoque
horum proportione similes. quid ergo cum omnes aie
hominum sint diuerse in octouas partes inter se non
proportione similes: quinque: quibus sentim: sexta: qua
cogitamus: septima: qua progneramus: octaua: qua
uoces mittimus. Igitur quoniam qua loquimur uoce
orōne. hanc quoque necesse ē natura hē analogias. Itaque
habet an non uides: ut greci habeant eam quadripli-
catam: unā in qua sit casus. alteram in qua tempora.
tertiam in qua neutrum. quartum in qua utrunque: sic
nos habere & quid uerba nescis: ut apud illos sint alia
finita: alia ne sic utra esse apud nos equidem non du-
bito: qui aiaduertunt. Item in eam innumerabilem simi-
tudinem numerū: ut trium temporum uerba: ut trium
psonarū. quis enim potest nomina aiaduertisse i om-
ni oratione esse: ut legebam lego legam. si le go legis
legit. Cum hec eadem dicantur alias: ut singula. alias
ut plura significent. Quis enim tam tardus: qui illas
quoque non aiaduertit similitudines quibus utimur im-
pando: quibus i optando: quibus in iterrogando: quibus
in infectis rebus: quibus in perfectis: sic in alijs disci-

hinnuli

Non octo hominum partes

Volsillis

Analogia bifaria. ^{natis} Voluntaria

Declinatus

minibꝫ. Quare qui negat esse rationē analogie non uidet naturā non solū orationis: sed etiā mūdi. qui cū uidēt & seq̄ negāt oportere: pugnat contra naturā: non contra analogiā. & pūgnāt uolsillis non gladio: Cū pauca excepta uerba ex pelago sermois puluinis trita efferāt. Cū dicāt p̄pterea analogias non eē sifir: ut si quis uiderit mutilū bouē: aut luscū hoīem: claudicātem equū: neget ī cornibꝫ boum hoīm & equorū naturā sifitudies p̄portione constare. Qui cum duo genera eē dicūt analogie. unum naturale: quod ut ex natis nascunt̄ lētis sic & lupinū. Alterū uolūtariū: ut ī fabrica cū uident scenā: ut deteriore pte sint hostia sic eē ī sinisteriore sifir ratione factā. de his duobꝫ generibꝫ naturalem esse analogicem: ut sit ī motibus celsi uolūtariā non eē. q̄ ut quoqꝫ fabro lubitum sit possit facere ptem scene: sic ī hoīm ptibꝫ esse analogias: qđ eas natura facit. in uerbis non eē: q̄ & hoīes ad suam quisqꝫ uoluntatē fingunt. Itaqꝫ de eisdem rebus alia uerba h̄re grecos: alia Syros: alia Latinos: Ego declinatus uerborū & uoluntarios & naturalis esse puto uolūtarios qbus hoīes uocabula imposuerint rebus quādam: ut a Romulo Roma a Tybure Tyburtes Naturales ut ab ip̄positis uocabulis: que īclinantur in tēpore aut ī casu ut a Romuli Romulo: Romulū. & a dico dicebā dixerā: Itaqꝫ in uolūtariis declinationibꝫ icōstātia ē. In naturalibꝫ cōstātia: quas utraqꝫ quoniā id non debeant negare eē in oratione. q̄ ī mūdi ptibus oibus sit. Et declinationes uerborū ī uniuersales dicendū ē eē in his analogias. Neqꝫ statī idō ea ī oibus uerbis ē sequēda. Nam si qua p̄peram declinauit uerba consuetudo: ut ea aīr sine offensione m̄toꝝ hinc orationē uerborū p̄termittendū ostēdit loquēdi

ratio: Quod ad uniuersalem p̄tinet causam. Cur sifitudo & sit in oratione & debeat obseruari. & quam ad finē quoqꝫ satis dictum. quare qđ seq̄tur de partibus singulis deiceps expediemꝫ ac singla crimia: qđ dicūt analogias soluemꝫ. In quo aiaduertito nature quadruplicē eē formā. ad quā in delinādo accomodari debeāt uerba: qđ debeat subeē neqꝫ designeē. & ut sit ea res in usu. & ut uocis natura ea sit: que significauit. ut declinari possit. & sifitudo figura uerbi ut sit ea: qđ ex se declinata genus prodere certum possunt: quo neqꝫ a terra terrus: ut dicere postulādum ē. qđ natura n̄ subest: ut ī hoc alterū maris: alterū femine debeat eē. Sic neqꝫ p̄pter usum: ut Terentiꝫ significat unum: plures Terētiꝫ postulādum est: ut sic dicamus faba & Fabe non enī ī similibꝫ utrūqꝫ. Neqꝫ ut dicimꝫ Terētius Terentiū sic postulādum: ut īclinemꝫ ab a & b qđ nō oīs natura h̄t declinatus. Neqꝫ in forma collata querēdum solum qđ habeat in figura simile: sed etiā non nūqꝫ in eo que h̄at effectū. Sic. n. lana gallica & apula uideēt ī p̄p̄to similis p̄pter sp̄m: cū peritus apulam emat pluris: quod in usu firmior sit. hec nunc strictim dicta aptiora fient infra: Incipiā hinc: quod rogāt ex qua parte oporteat sifir esse uerbū. ab uoce an significatione: respondemꝫ a uoce: sed tamen non nūqꝫ querimꝫ genere similia ne sint: qđ significant ac nomē uirile: cū uirili conferimꝫ femie cū muliebri. nō qđ id qđ significant uocē omoueant. Sed qđ n̄ nūqꝫ ī re dissilis figure formas in dissiles īponūt: Dispariles ut calcei muliebres sint: an uiriles ad sifitudinē figure eū tñ sciamꝫ non nūqꝫ & mulierē h̄re calceos uiriles & uirū muliebris. Sic dici uirū perpēnā aut plenā m̄fī ebrī formā. Et contra parietē: ut obiectā eē formam

Att̄ quā ex pte analogia dicit̄ an uoce an a significatione

simile quo aliter uocabulum dicat uirile. aliter muliebri
& utrumque natura neutrum. Sic itaque ea uirilia dicimus. non
que utrumque significant: sed quibus proponimus: hic & hi. Et
sic muliebri: in quibus dicere possumus. h aut he. quare nihil
est: quod dicunt theona & diona non esse similes: si alter est
ethiops: alter gallus. si analogia rerum dissimilitudines as-
sumat ad discernendum uocis uerbis figuras. quod dicunt
sile sit: nec ne nomine nomini Impudenter Aristarchum
procipere oportere spectare non solum ex recto: sed etiam
ex eorum uocandi casu. Esset. n. deridiculum si siles inter
se pariter sint de filiis iudicare: qui errant quod non ab
eo obliquis casibus sit: ut recti simili facie ostendantur.
sed propter eos facilius prospici similitudo potest eorum
quos uim habent: ut lucerna in tenebris allata non facit:
que ibi sunt posita similia sint: sed ut uideant que sunt eo
desint. quod siles uidetur quod in his est extrema littera. crux frux:
quas qui audit uoces auribus discernere potest: nemo cum
eisdem non esse similes ex aliis uerbis intelligamus: quod
cum sit cruces & fruges: & de his extremis syllabis ex-
emplis sit. C. ex altero sit. ut ex c & s. crux. ex altero c &
s. frux frux. quod ite apparet: cum est demptum s. Nam sit unum
cruci. alterum frugi. quod aiunt: cum in maiore parte orationis
non sit similitudo non esse analogiam. Dupliciter stulte
dicunt: quod & in maiore parte est: & in minore parte est. & si
in minore sit. tamen sit in maiore: nisi etiam nos cal-
ceos negabunt hinc: quod in maiore parte corporis calceos
non habeamus: quod dicunt nos dissimilitudinem. Itaque in
uestitu: in suppellectile delectari uarietate: non paribus
sub oculis uxoris rideo. si uarietas: iocunditas: magis
uarium esse: in quo alia sunt similia: alia non sunt. Itaque
sicut abacum argento ornari: ut alia disparia: si oratione
Rogant si similitudo sit sequenda. cur malimus habere

lectos alios ex ebore: alios ex testudine. sic ite genere
aliquo alio: ad que dico non dissimilitudines quoque sequi.
Sepe itaque ex eadem suppellectili licet uidere. Nam nemo
facit triclinii lectos nisi pariter & materia & a latitudine
& figura. qui facit mappas triclinarias non siles iter
se. quis puluinos. quos denique cetera. quod unius generis sint
plura. Cum inquit utilitatis causa introducta sit oratio: sequi
dum non que habent similitudinem: sed que utilitatem. Ego
quidem utilitatis causa orationem factam concedo: sed
ut uestimentum. quare ut hic similitudines sequeremur: ut
uirilis tunica: sit uirili similis. Ite toga toge: sic mulier
stola proportionem & pallium pallio sile. Sic cum sint nomina
utilitatis causa tamen uirilia inter se similia. Item muliebria
iter se sequi debemus. quod aiunt: ut pedit & pstitit sic per-
cubuit. quoniam non sit: non esse analogiam: ut in hoc erant: quod
duo posteriora ex prioribus declinata non sunt: cum ana-
logia polliceat ex duobus sillis siles declinatis similia
fore. qui dicunt: quod sit a Romulo Roma & non Ro-
mula. neque ut ab oue ouilla: sic ab oue bouilla analogi-
as errant: quod nemo pollicetur e uocabulo uocabulum
declinari: recto casu singulari in rectum singulari. sed
ex duobus uoculis sillis casus siles declinatos: similes
fieri dicunt. quod uocabula litterarum latinae non declinantur in
casus non esse analogias. hinc ea: que natura declinari non possunt
eorum declinatio sequuntur. proinde ut non ea dicatur esse
analogia: que a sillis uerbis siles est declinata. quare
non solum in uoculis litterarum: hec non requirenda analogia:
sed in syllaba quidem ulla: quod dicimus hoc. ba. huius ba. sic
alia quod si quis in hoc quoque uelit dicere esse analogias rerum
tenere potest: ut. n. dicunt ipsi alia nomina: quod quoniam habent
figuras: hinc. v. casus. alia quatuor: sic minus alia dicere
poterit esse litteras ac syllabas in uoce: que singulos habent

casu i reb9 p'rimis: quemodū iter se cōferrēt ea: q̄ q̄
ternos hēbūt uocab'is casu. Itē ea iter se q̄ ternos sic
q̄ sing'los hēbūt: ut confert iter se dicētes ut sit hoc.
A. huic. a. eē. hoc ē huiusce. e. huic. e. qd̄ dicūt eē que
dā uerba: q̄ hēant declinat9: ut caput quoz par repiri
qd̄ n̄ possit: n̄ eē analogias r̄ndendū sine dubio. si qd̄ ē
sing'lare ūbū id n̄ h̄re analogias minimū duo eē debēt
uerba i q̄bus sit similitudo: quā i hoc tollūt eē analogias
sed i itiu uocab'ym recto casu apparet i hoc: que dedit
ira caput: nec dispēdi facit hīlū. qd̄ ualet neq; dispēdi
facit quicq; idē. hoc obliquo apud Plautū. Video. n. te
nibili pēdere. p̄hiloiacho oēs hoīes qd̄ ē ex ne & hīlū.
quā dict9 ē Nibili. q̄ n̄ hīlū erat. Casu tū cū ōmutat:
de quo dicit: de hoīe. dicim9. n. hic hō nibili ē: & hui9
hoīs nibili & hūc hoīem nibili. Si i illo ōmutarem9:
dicerem9: ut hoc linū & limū sic nihilū: n̄ hic nibili &
huic lino & limo: sic nihilo n̄ huic nibili. p̄t dicit p̄t i9
casu: ut ei p̄ponūt p̄noīa plura: ut hic casu Terentii
hūc casum Terētii. hic miles legionis: h9 militis le
gionis hūc milite legiōis. Negāt cū oīs natura sit aut
mas aut femina: aut neut9 debuisse ex sing'lis uocib9
ternas figuras uocab'ioz fieri: ut alb9 alba albū: nūc
fieri i m'ltis reb9 b'ias: ut metell9 metella: enni9 ē nia. n̄
nulla sing'la: ut tragedia comedia. Sic eē Marcū nu
meriū. at marcā numeriā: n̄ eē dicit. Corbū turdū. non
dicit corbā turdā: Contra dicit pātheram menilā: n̄ dicit
pātherū: menilū: nulliq; neutros: filiū & filiā: non acta
discerni marem ac feminā: ut Terētū & terētā. ōtra
deoz liberos & seruo9 n̄ id idē: ut Iouis filiū & filiā
iouē: Iouē & iouā. Itē magnū nūm uocabulo9 in hoc
ḡne n̄ seruare analogias. Ad h̄ dicim9 omnis o'ronis:
quīs res natura subsit: tñ si ea i usu n̄ puenerit: eo nō

puenire uerba. Ideo equ9 d̄r & equa. In usu. n. horum
discrimie coru9 & corua n̄ q̄ sine usu id qd̄ dissilis na
tura. Itaq; quedā aliter olim nam & tum oēs mares
& femie dicerēt colūbe: q̄ non erāt i eo usu domesti
co quo n̄c Contra p̄pter domesticos us9: qd̄ iternoui
m9 appellat mas columbus femia colūba: Natura cū
tria ḡna trāsīt. & id ē i usu discrimia totū deiq; appet:
ut ē i docto & docta & doctū. Doctrina. n. p̄ tria hec
transire pōt & us9 docuit discriminare doctas res ab
hoībus & in his marē & feminā: In mare & femia &
neutro. neq; natura mares trāsīt: neq; femie: neq; neu
tra. & ideo non dicitur feminus femina feminum: sic
reliq;. Itaq; singularibus & secretis uocab'is appel
lati sunt. q̄re in q̄bus reb9 n̄ subest silis natura aut
us9 i his uocab'is h̄cemōi r̄o queri non debet. Ergo
igīt ut surdus uir. surda mulier. sic surdū theatrū: qd̄
oēs tres ad auditū sunt ōpate. Contra nemo dicit cu
biculū. surdū. ad silentiū. n̄ ad auditū. Ac si fenestram
n̄ h̄t d̄r cecū: ut cec9 & ceca: qd̄ omia h̄nt lumen h̄re
deberet mas & femia h̄nt iter se nata quādā societate
neutra cū his: qd̄ sunt diuersa: interē quoq; de his p̄
pauca sunt: que hēant quādā coītatem dei & serui
noīa. qd̄ n̄ itē: ut libera n̄ra trāseunt eadē & causa: qd̄
ad usum attinet i stitui. Op9 fuit de liberis. de reliqs
nihil attinuit: q̄ i seruis gētilitia natura n̄ subē i usu
In n̄ris noīb9. q̄ sum9 i latio & liberis. necessaria itaq;
ibi appet analogia. ac d̄r Terēt9 uir: Terētia femia
Terētū gen9 i p̄noīb9 ideo n̄ fit. itē q̄ ad h̄ istituta
ad usum sing'laria: q̄bus discernēt noīa gētilitia: ut
a nūo scda: tertia: q̄rta. In uiris ut q̄nt9: sext9: deci9.
sic ab aliis reb9: cū eēt duo Terētii: aut plures dis
cernēdi causa: ut aliqd̄ sing'lare h̄erēt natabāt forsitā

colubus coluba

In noīb9 analogia

ab eo: qui mare natū diceretur: ut ismanius esset. qui
 luci Lucilius: qui post patris mortem postumus. Et
 quibus que cum item accidisset feminis proportione
 appellata declinarant prenomina mulierum antiqua
 mania: lucia: postuma. uidemus enim maniam matrē
 larum dici. luciam uolaminiam sakorum carminibus
 appellari. postumam a multis post patris mortem etiā
 nunc appellari. quare quocunq; progressa est natura
 cum usu uocabula similis proportione propagata est
 analogia. Cum in quibus declinationibus uoluntariis
 maris & femine. & neutri: que uoluntaria non debeāt
 sibi declinari. Sed in quibus naturales sint: declinatas hi:
 qui eē repiunt. Quo circa in tribus generibus nominū
 in que tollūt analogias: qui tum eas rephendūt: q̄ alia
 uocabula singularia sint solū: ut cicer. alia multitudinis
 solū: ut scale. cū debuerint eē omnia duplicia: ut equus
 equi. Analogie fundamentum eē obliuiscunt naturā. &
 usu singulare ē: q̄ natura uerū significat: ut equus: aut
 q̄ iuncta quodāmodo ad unū usum: ut abige. Itaq;
 dicim9 una musa. sic dicimus une bige. Multitudinis
 uocabula sunt unū infinitum: ut muse. alterū finitum:
 ut due: tres: quatuor. Dicimus. n. ut he muse. sic une
 bige. & bine & trine bige. sic deinceps. Quare tā une
 & uni & una: quodāmodo singularia sunt: q̄ unus &
 una & unum: hoc modo mutat: quod altera in singula
 ribus. altera in coniunctis rebus & ut duo tria sunt
 multitudinis: sic bina trina. Est tertium quoq; gen9
 singulare: ut in multitudine uter. in quo multitudinis
 ut utre id est uter poeta singulari. utri poete multitu
 dinis est. Qua explicata natura apparet non debere
 omnia uocabula multitudinis h̄re par singulare. Oēs
 enim nūeri a duobus sensum uersus multitudinis sunt

Att analogie fundamentū

Abige

De numeris

neq; eorum quisq; habere potest singulare compar
 Iniuria igitur postulant: si qua sint singularia oppor
 tere habere multitudinis. Item qui reprehendunt:
 quod non dicatur: ut unguentum unguenta: uinum
 uina: sic acetum acera: garum gara: faciunt imperite:
 qui ibi desiderant multitudinis uocabulum: que sub
 mensura ac pondera potius. q̄ sub numerum succedāt
 Nam in plumbo: oleo: aceto: cum incrementum ac
 cessit dicimus enim multum oleum: sic multum plum
 bum argentum. nō multa olea plumba: argenta. Cūq;
 ex hisce fiant dicamus: plumbea: & argentea. Aliud
 enim cum argentum. Nam id tum cum iam uas. Ar
 gentum enim sipocillum: aut quid item: quod pocilla
 argentea multa non: quod argentum multum. Ea
 natura: in quibus est mensura non numerus: si genera
 in se habent plura: & in usum uenerunt & genere
 multo: sic Vina & Unguenta dicta. Alii generis enī
 unum: quod chio: aliud quod lesbio. Sic ex regionibus
 que ipsa dicuntur nunc melius unguentia: cui nunc
 genera aliquod. Si item discrimina magna essent: olei
 & aceti: & sic ceterarum rerum huiusmodi in usu
 communi dicerētur: sic Olea & Vina. Quare in utra
 q; deniq; rescindere conatur analogiam. Sed cum in
 dissimili usu similia uocabula querunt. Et cum item
 ea que metimur. atq; ea: que numeramus dici putent
 oportere. Item reprehendunt analogias: quod di
 cantur multitudinis nomine publice balnee non bal
 nea contra quod priuati. dicunt unum balneum: quod
 plura balnea dicant: quibus respondere potest non eē
 reprehendendum: quod scale & aque calde pleraq; que
 cum multitudinis uocabulis sint appellata: neq; eorū
 singularia in usum uenerint idemq;. Item & contra

garū

pocillū

Lauatrina

Calde

Scalas

primum balneum nomen & grecum introiit i urbem publice ibi concedit: ubi bñ essent coniuncta edificia lauandi causa unū ubi uiri. alteꝝ ubi mulieres lauarent ab eadē rone domi sue qsq;: ubi lauāt balneū dixerit & q nō erant duo balnea dicere osueuerūt. Cum hoc antiq n̄ balneū. sed lauiatrinā appellare osuescēt. Sic aque calde a loco & aque: que ibi staret: cū ut colerēt uenissent i usum nr̄is. Cum alie ad aliū morbū idonee eēnt he. cū plures eēnt: ut puteolis & i tuscis. qbꝫ ute bāt multitudinis potiꝫ. q̄ singulari uocablo appellānt Sic scalas q̄ a scādeno dicāt: & singulos gradꝫ scāderēt. magis erat querēdū si appellāssent singulari uocabulo scalas cū origo noiatꝫ oñderet ōtra. Itē rephēdūt de casibꝫ: q̄ qdā noiatꝫ hnt rectos: qdā obliquos q̄ dicūt utrosq; i uocibꝫ oportere: qbus idem rñderi potest: i quibꝫ usꝫ & natura n̄ subsit ibi n̄ eē analogiā. Sed ne in his uocabulis: que declināt. si trāseūt e recto casu i rectū casum. Que tñ fere non discedunt a rone sine iusta causa: ut hi qui gladiatores faustinos. Nā q̄ pleriq; dicūt: ut tris extremas syllabas hēant easdem castelliani aquiliani aiaduertūt: ūde oriūt noia dissilia Caselius: Cecilius: Aquilius: Faustius recte dicerent Fastinos. sic Scipione. quidē male dicunt scipioninos. Nam contra scipionarios. sed ut dixi: quod ab huiusmodi cognominibus raro declinantur cognomina: neq; in usum etiam perducta natant quedam. Item dicuntur: cum sit simile stultus luscus & dicatur stultus: stultior: stultissimꝫ: n̄ dici Lusco: luscior: luscissimus. Sic in hoc genere multa ad que dico ideo fieri: q̄ natura nemo Lusco magis sit Luscus: cum stultior fieri uideatur. quod rogat: cur dicamus mane manius manissime. Item de uespertino tēpore uere magis &

De casibꝫ

ming eo n̄ pōt. ante & post pōt. Itaq; p̄us ē hora p̄ma q̄ scda n̄ magis hora. Sed magis mane surgere tñ dr̄ q̄ p̄mo mane surgit q̄ qui n̄ prior. Ut. n. dies n̄ pōt eē magis q̄ mane. Itaq; ipm hoc: qd̄ dr̄ magis sibi n̄ cōstat: q̄ magis mane significat p̄mū mane: magis uespere nouissimū uesp̄. Item huiusmodi similitudinibus rephēdit analogia: q̄ sum sit anus cadus sise & sit ab anu anicula aicilla. a cado duo reliq; qd̄ n̄ sint ppagata: sic n̄ dica t̄ a piscia piscinula: piscinulla ad hoc emōi uocabula analogas eē: ut dixi. ubi magnitudo aiaduertēda sit in uno quoq; gradu. En que sit i usu cōi: ut ē cista cistula cistella: & Canis catulus catellꝫ: qd̄ i pecoris usu n̄ ē. Itaq; osuetudo frequētiꝫ res i binas diuidi ptes: ut maꝫ & ming: ut lectus & lectulꝫ: arca & arcula. sic alia: qd̄ dicūt casꝫ alia n̄ h̄re rectos. alia obliquos. & ideo n̄ eē analogias falsum est. Negāt habere rectos: ut in hoc frugis: frugi: fruge. Itē roli rolis role obliquos nō h̄re: ut i hoc diespiter diespitri diespitrem Maspiter maspitri maspitrē. Ad hoc rñdeo & priora h̄re noandi & posteriora obliquos. Nā & frugi rectꝫ ē natura frux. Ac scdm osuetudinē dicimꝫ: ut h̄ auis h̄ ouis: h̄ frugis. Sic scdm naturā noandi est casꝫ rois scdm osuetudinē rolis. Cum utrūq; cōueniat ad analogiā: quod & id quod i cōsuetudinē non ē: cuiusmōi debeat eē apparet: & qd̄ ē i cōsuetudine nūc i rectu casu. Eadē ē analogia ad pleraq; q̄ ex mltitudine: cū trāseūt i singulare difficulter efferūt ore. sic cū trāsi ret̄ ex eo qd̄ dicebat̄. hec oues una nō ē dicta ouis sine una sed additū. i. ac factū ambiguū uerbū noandi an patrici eē casus: ut ouis & auis: sic i obliq; casibꝫ cur negāt eē diespitri diespitrē n̄ uidō: nisi qd̄ miꝫ ē tritū i cōsuetudine q̄ diespiter: qd̄ in nihil argumentū est.

Cista cistula cistella
Canis catulus catellꝫ

arcula lectulus

Frugi

rolis

Cōsuetudo y rone

nā tam cas9 q non tritus ē q̄ qui ē. Sed i casuū serie
alia uocabula non h̄re noiandi. alia de obliq̄s aliquem.
nihil. n. ideo quo min9 fit rō pcellere poterat hoc cri
men. Nam ut signa: que n̄ h̄nt caput: aut aliquā aliā
ptem nihilomin9 in reliq̄s mēbris eorū esse possunt
analogie: sic i uocabulis casuum possunt item fieri ac
reponi: qđ aberit ubi patiet natura & consuetudo: qđ
nonnūq̄ apud poetas inuenim9 factū. ut in hoc apud
Neuium i clastidio. uita in sepulta lectus i priam redux
Itē rēphendunt qđ dica ē hec strues: hic hercules: hic
homo. debuissent. n. dici si eēt analogia: hic hercul: hec
strux: hic homon. hec ostēdunt noua nō analogiā esse
sed obliquos cas9 nō h̄re caput ex sua analogia: non
ut sit in Alexandri statua imposueris caput Philippi
mēbra oueniūt ad rōnē sit & ad Alexandri mēbrorū
simulacrā caput qđ r̄ndeat ita sit. Nā si quis tunicam i
usu ita consuit: ut altera placula sit angustis clauis: al
tera latis. utraq̄ pars in suo gn̄e caret analogia. Item
negāt eē analogias: q̄ alii dicūt cupressus: alii cup̄ssi.
Item de ficis platanis & plerisq̄ arboribus: de qb9 alii
extremū. u. s. alii ei faciunt. Id ē falsum. Nam debent
dici. e. & i. fici: & nūmi: qđ ē ut nūmi fici: ut nūmorū
fico: si eēt plures fic9 essent: ut man9 diceremus: ut
manib9 sic ficib9. & ut manuū sic ficuū: neq̄ has ficos
diceremus: sed ficus: ut non manos appellamus. Sed
consuetudo diceret singularis obliquos casus h9 fici
neq̄ hac fico: ut non dici huius mani: sed huius man9
& hac mano: sed hac manu Et illud putant eē cause.
cur nō sit i analogia: qđ Lucili9 scribit. decui9 siue de
cusib9 ē. qui errant: qđ Lucili9 nō debuit dubitare qđ
ut xq̄. Nā i ere usq̄ ab asse ad cētussis numer9 es a sig
nificat. & e9 nūo finiti cā9 oēs. a dupōdio sunt: qđ d̄r

placula

cupressus

Fici
numi

ab as usq̄ ad centussis

a multis duob9 moīs. hic dupondius & hoc dupondiū
ut hoc gladiū & hic gladi9. a terrib9 uirilia mltitudi
nis. hi tresses & his tressibus. Confido singulare. hoc
tressis heo & hoc tressis. Cōfido sic deiceps a cētussis.
Deinde numerus es non significās numeri q̄. es non
significāt usq̄ a quatuor ad cētum. triplicis h̄nt foras
qđ dicunt in quatuor. he quatuor. hec quatuor: cum
puētum ē ad mille. quartū assumit singulare. neutz
qđ d̄r hoc mille denariū. a quo multitudinis fit milia
denaria. quare cum ad analogias: qđ ptineat non est:
ut oīa silia dicant: sed ut in suo quoq̄ genere similiter
declinent. Stulte querūt cur as & dupondius & tressis
n̄ dicant p̄portione: cum adsit simplex dupōdio fictus
q̄ duo asses pendeāt. Tressis ex tribus. eris quod sit
pro assibus. Nonnūq̄ es dicebant antiq̄: a quo dicim9
assem tenentes hoc ab erea eneaq̄ libra & mille eris le
gasse. quare qđ a tressis usq̄ ad ducētussis numeri ex
eiusmodi sunt d̄positi: eiusmōi h̄nt similitudinē dupōdio
qđ dissilis ē: ut debuit dissilem h̄re rōnem. Sic as qm̄
simplex ē ac p̄icipiū & unū significat & mltitudinis
h̄t suū ifinitum. dicim9. n. asses: quos cū finim9 dicim9
dupōdio & tressis. Et sic porro sic uidet̄ mihi. quoniā
finitū & ifinitum h̄at dissilitudinē n̄ debere ut xq̄.
Itē dicere magis: q̄ i ipsis uocabulis. ubi addit̄ certus
numerus in militaris a r̄ atq̄ in reliquis dicit̄. Nā sic
loquūt. hoc mille denarium: nō hoc mille denarii & h̄
duo milia denaria non duo milia denarii. Si eēt denarii
i recto casu atq̄ ifinitū mltitudinē significaret: tūc i
patrico denario: dici op̄tebat: & nō solū i denariis
uictoriat̄ & rachimis nūmis: sed eē i uitis idē seruari
op̄tere. Cū dicim9 iuditiū fuisse triū uirū: decē uirū:
non triū uiroz. Numeri antiqui h̄nt analogias: quod

hic dupondius hoc dupo
hic gladiū hoc gladiū
hic tressis hoc tressis

hoc mille denariū
milia denaria

As. Dupondius. Tressis.

es. p̄ asse

hoc mille denariū

uictoriat̄ denarij
rachimis nūmis
Triū uirū

nouentria
Duatus

oibus ē una non nouētria regula duactus: tres gradus
sex decurie. qua oīa sibi inter se respondēt regule. est
numerus nouētrius: quā ab uno nouem cū puenimus:
rursus redim⁹ ad unam & .v. hinc & .lx. ab una sunt
natura nouenaria. sic ab octonaria. & deorsū uersus ad
singularia pueniūt. Actus p̄m⁹ ē ab uno. dcccc. Scd⁹
a mille ad nungenta milia: quā idem ualebat unum &
mille utrūq; singulari numero appellat. Nā ut d̄r hoc
unū. h̄ duo milia. & sic deiceps m̄titudinis in duobus
actibus reliq; oēs. Itē numeri grad⁹ singularis est in
utroq; actu ab uno ad nouē denarios grad⁹ decē ad .lx.
cētenarij a centum. dcccc. Ita trib⁹ gradib⁹ sex de
curie fiunt tres miliaria & res minores. antiqui his
numer⁹ fuerūt contēti. Ad alios tertium & quartum
actura a decies minores iposuerūt uocabla: neq; rone:
sed tñ n̄ contra ē eā: de qua scribim⁹ analogiā. Nā ut
decienis cū dicaſ hoc deciens: ut mille hoc mille: ut
sit utrūq; sine casibus uocis dicem⁹: ut hoc mille: h⁹
mille. si hoc deciens h⁹ decies: nec eo min⁹ i altero quā
ē mille p̄ponem⁹. hi mille. h⁹ mille. qm̄ in eo ē nomē
commune: quā uocāt emonimia. obliq; cas⁹ ab eodem
capite ubi erit emonimia obliq; cas⁹: quo m̄⁹ dissiles
fiant analogia non prohibet. Itaq; dicimus hic arg⁹
cum hoīem dicim⁹. Cū oppidū grecācerie hoc argos
cum itaq; argi item faciemus. Si eadem uox nominet
uerbū significauit: ut & in cas⁹: & in t̄pa dispariliter
declinet: ut faciam⁹ A meto quā nomē ē motonis me
tonē quā uerbum ē metam metebam. Reprehēdūt cū
ab eadē uoce: p̄sa sunt uocabla decliata q̄s sinonimas
appellāt: ut Sapho & alce⁹ & alceo: sic gerio gerioes
gerion⁹. In hoc gñe: quā cas⁹ p̄parā pmutāt. quā non
reprehēdunt analogiam: sed qui eis utitur impite. quā

offonaria

hic argus
hoc argos

meto metonif

Si

...

Deciens

enomima

Sinonimas

quisq; caput prenderit sequi debet eius osequēti cas⁹
in declinādo: ac non facere: cū dixerit recto casu alce⁹.
in obliquis dicere alceon & alceonem. quā si instituerit
& nō secutus erit analogias reprehēdendū. Aristarchū
quā hec noīa melicertes & philomedes similia neget eē
quod uocandi casus habet alter melicerta. alter philo
mede. Sic qui dicat lepus & lupus non eē simile. quod
alterius uocandi casus sit lupe alterius lep⁹. Sic socer
macer. quā in transitu fiat ab altero trisyllabum soceri
ab altero bisyllabū macri. de hoc & si supra respōsum
est. cum dixi de lana. hic quoq; ampli⁹ additiam. si fia
non solum a facie dici: sed etiam ab aliqua coniūcta ui
& potestate. que & oculis & aurib⁹ latere soleāt. Itaq;
sepe gemina facie mala negamus esse similia. si sapore
sunt alio. Sic equos eadem facie non nullos negamus
eē similis in nationes ex procreante dissimilis. Itaq; in
homibus emendis: si natione alter est melior: eming⁹
pluris: atq; i hisce oibus similitudines nō summim⁹ tm̄
a figura: sed etiā aliūde. ut i equis etas. ut i his cui⁹mōi
faciant pullos. ut in pomis quo sint sucosi. Igit̄ idem
seq̄t i similitudine uerboꝝ. q̄s reprehēdēd⁹ n̄ ē: quare simi
tudines discernēdaꝝ causa nōnūq; ut p̄nomē assumit.
sic casum aliquē assumi: ut i his nem⁹: lepus: hic: lep⁹:
hoc nemus. Itaq; discedūt ac dicūt hi lepores: h̄ nemo
ra. sic aliud si quā assumptū erit extrisec⁹: quo similitudo
penitus p̄spici possit. n̄. n. erit remotū a natura. Neq;
enī magnetas lapides duo iter se siles sint. nec ne p̄
spicere possis. nisi minutū extrisec⁹ p̄pe apposueris
ferrū: quā siles lapides sibi ducūt dissilr dissiles: quā ad
noīatiuū analogia ptinet. ita declinatū arbitror: ut
oīa que dicūt t̄tra ad r̄ndēdū ab his fōtib⁹ sumi possit
quā ad ūboꝝ t̄paliū rōnē attinet: cū p̄tes sint. iiii. t̄pa

melicertes
philomedes
melicerta
lepus. lupus.

Attē quōr p̄tes Temp̄
p̄sone gēna Junij

In temporibus analogia

personarum: generum: diuisionum. Ex omni parte quoniam reprehendunt ad singula respondebo. primum quod aiunt analogias non seruari in temporibus: cum dicat legi lego legam: & sic simile alia. Nam que sint: ut legerim perfectam significare duo reliqua: lego & legam & lego inchoatam iniuriam reprehendunt. Nam ex eodem genere & ex diuisione idem uerbum quod sumptum est per tempora traduci potest: ut discedam disco discam & eadem perfecta sic didiceram didici didicero. ex quo licet scire uerborum ratione ostare. Sed eos per triu temporum uerba pronuntiare uelit scienter id facere. Idem illos: qui reprehendunt: quod dicimus: amor amabor amatus sum. non. n. debuisse in una serie unum uerbum esse duplex cum duo simplicia essent. Neque ex diuisione si uniusmodi ponas uerba discrepant inter se. Nam infecta omnia simplicia similia sunt & perfecta duplicita inter se paria in omnibus uerbis: ut hic amabar amor amabor amatus ero quare item male dicunt ferio feriam: percussi: quod est ordo feriam feriebam percussi percussio percussio. Sic deinceps in reliquis temporibus reprehenduntur ruderem potest. Sicut errant: qui dicunt ex utraque parte uerba omnia commutare syllabas oportere aut nullum. In his pungo pungam pupugi. Tundo tundam tutidi. dissilia. n. conferunt uerba infecti cum imperfectis: quod si infecta modo conferret omnia uerbi principia: incommutabilia uiderentur ut in his pungebam pungo pungam. Et contra ex utraque parte commutabilia si perfecta ponerent: ut pupugeram pupugi pupugero. Item male conferunt. fui sum ero: quod fui est perfectum cuius series sibi ut debet in omnibus personis constat quod est fueram fui fuero. de infectis sum quod nunc dicitur. olim dicebam esum. Et in omnibus personis constabat: quod dicebam esum es est. eram eras erat. ero eris erit. Sic huiusmodi cetera seruare analogiam uidebis. Etiam in hoc

esum sum

reprehendunt: quod quedam uerba neque personas habent ternas: neque tempora terna. Id impite reprehendunt: ut si quis reprehendat naturam. quod non uniusmodi fixerit animalis omnis. Sic enim natura non omnes forme uerborum terna habeant tempora: ternas personas: non habeant totidem uerborum diuisiones. quare cum impamus natura: quod infectabat solum habet: cum & presenti aut absentis impamus fiunt terna: ut lege legito legat. perfectum enim impat nemo. Contra que sunt impandi ut lego legis legit. nouena fiunt uerba infecti. nouena perfecti quo circa non si genus cum genere discrepat. sed in suo quisque genere si quid est deest requirendum ad hec addita si erunt ea: que de nominatiuis supra sunt dicta: facilius omnia soluentur: Nam ut illic externi caput rectos casus sic hic in forma est persona eius. qui loquitur: & tempus presens: ut scribo lego. quare ut illic sit: sic hic. Item acciderit in formula: ut aut caput non sit: aut ex alieno genere non sit proportione eadem: que illic dicimus. Cur nihilominus seruetur analogia. Item sicut illic caput suum habebit & in obliquis casibus transitio erit in aliquam formulam: qua assumpta reliqua facilius possunt uideri uerba: unde sint declinata. Fit enim ut rectus casus non nunquam sit ambiguus: ut in hoc uerbo uolo: quod id duo significat unum a uoluntate alterum a uolando. Itaque a uolo intelligimus & uolare & uelle quidam reprehendunt: quod pluit & luit dicamus in preterito & presenti tempore cum analogie sui cuiusque temporis uerba debeant discriminare falluntur. Nam est ac putant aliter quod in preteritis u. dicimus longum pluit in presenti breue pluit luit. Ideoque in uenditionis lege fundi ruta cesa ita dicimus: ut u. producamus. Item reprehendunt

Volo

pluit luit

ruta cesa

Sacrifico. sacrifico

quidam: quod putant idem esse sacrificio & sacrifico. relauat & lauatur. quod sit an non nihil comouet analogiam: dum sacrifici qui dicat. seruet sacrificabo. Et sic per totam formam ne dicat sacrificatur: aut sacrificatus sum. hec enim inter se non conueniunt apud Plautum cum dicit piscis ego credo qui usque dum uiuunt. lauatur diu minus lauari quam hec lauatur pronesium adlauatur lauari non conuenit ut. t. sit postremum sed e adlauatur analogia adlauari reddit: quod Plautius: aut librarii mediunt: si est non ideo analogia. sed qui scripsit: est reprehendendus omnia: & lauatur & lauatur dicitur sepatim recte in rebus certis: quod puerum nutrix lauatur. puer a nutrice lauatur: nos in balneis & lauamur & lauamur Sed consuetudo alterum utrum: cum satis heberet in toto corpore potius utimur lauamur. In partibus lauamus. quod dicimus lauo manus sic pedes & cetera. quare & ut in eis non recte dicunt lauatur: lauatur manus recte Sed quonia in balneis lauatur lauatus sum sequitur. ut contra quonia est soleo oportet dici solui: ut Cato & Ennius scribit: non ut dicit Vulgus solutus sum debere dici. Hec propter hec quod he discrepant in sermone pauca minus est analogia: ut supra dictum est. Item cur non sit analogia efferunt: quod a similibus similia non declinant: ut ab dolo & colo. ab altero enim dicitur dolui. ab altero colui. In quibus assummi solet aliquid quo facilius reliqua dicantur. ut in munericis opibus minutis solet fieri igitur in uerbis temporalibus: quo similitudo sepe sit confusa: ut discerni nequeat nisi transieris in aliam personam aut in tempus: que preposita sunt nosse. similia intelligitur cum transitum est in secundam personam. quod alterum est dolas. alterum colis. Itaque in reliqua forma uerborum suam uterque sequitur formam:

lauo. as.

Soleo.

Dolo. as.
colo. is.

utrum in secula forma uerborum temporale habeat in extrema sillaba as. ae si ad discernendas dissimilitudines interest quocirca quare ibi potius Index analogie quam in prima quam ibi abstrusa est dissimilitudo: ut apparet in his meo neo ruo. Ab his. n. dissimilitudo transit: quod sic dicitur meo as neo nes ruo ruis. quorum unum quodque suas conseruat similitudinis formas analogiam Item de his que appellatur participia reprehenduntur multa in iuria. Nam non debet dicitur terna a singulis uerbis amatur amas amatus. Illud analogia quam prestare debet: in suo quicque genere habet casum ut amatur: amato: amati: amate & sic in mulieribus: amata amate. Item amatur eiusdem habet declinationes amas paulo aliter: quod hoc genus omnia sunt in suo genere similia. proportione sic uirilia & muliebria sunt eadem. de eo quod in priore libro extremum est: Ideo non est analogia. quod qui de ea scripserint: aut inter se non conueniant. aut in quibus conueniat ea cum consuetudinis discrepant uerbis. utrumque sic enim omnis repudiandum est artis quod in medicina & in musica & in alijs multis discrepant scriptores. Item in quibus conueniunt: ut scriptis si etiam repudiant natura quod ita dicitur non sit ars: sed artifex reprehendendus qui debet in scribendo non uidisse uerum non ideo non posse scribi uerum qui dicit hoc motus & hoc fontis: cum alia dicantur hoc monte & hoc fonte. Sic alia: que duobus modis dicitur cum alter sit uerum: alter falsum non uter peccat tollit analogias. sed uter recte dicitur confirmat & quemadmodum is qui cum peccat in his uerbis: ubi duobus modis dicitur: non tollit rationem cum sequitur falsum. Sic etiam in his non in duobus dicitur: si quis aliter putat dici oportere atque oportet: non scientiam tollit orationis sed suam inscientiam denudat: quibus rebus solui arbitraremur posse que dicta sunt priori libro

meo. neo. ruo

De participiis

murena lupus

contra analogiam: ut potui breui percucurri. ex quibus si id fecissent quod uolunt ut in lingua latina esset anomalia tamen nihil legissent. Ideo quod in omnibus partibus mundi utraque natura inest: quod alia inter se alia sunt. Sicut in animalibus dissimilia sunt: ut equus bos: cuius homo. Item alia in unoquoque horum genere inter se similia innumerabilia. Item in piscibus dissimilia murena lupo his solee hec nerene & mustele sic aliis ut maior ille numerus sit similitudinum earum: que sunt separatim in murenis: separatim in asellis: Sic in generibus aliis quare cum inclinationibus uerborum numerus sit magnus a dissimilibus uerbis ortus quod etiam uel maior est: in quibus similitudines reperiuntur: conferendum est esse analogias: Item que cura ea non multo minus quam in omnibus uerbis patitur uti consuetudo comunis. fatendum illud: quo quando analogiam sequi nos debere uniuersos singulos: tum preterquam in quibus uerbis offensura sit consuetudo comunis: Quod ut dixi aliud debet prestare populus: aliud e populo singuli homines: neque id mirum est cum singuli quoque non sint eodem iure. Nam liberius potest poeta quam orator sequi analogias. quare cum hic liber id quod pollicitus est demonstraturus absoluerim faciam finem proximo. Deinceps declinatorum uerborum firma scribam

1
N uerborum declinationibus disciplina loquendi dissimilitudinem: an similitudinem sequi deberet multi querunt Cum ab his non que a similitudine oriretur: uocaret analogia. reliqua pars appellaret anomalia. De qua re primo libro: que dice-

Analogia
Anomalia

rentur cur dissimilitudinem ducere haberi oportere dixi. Secundo contra que dicentur cur potius dissimilitudinem conueniret preponi quarum rerum que nec fundamenta ut debita posita ab ullo neque ordo ac natura: ut res postulat explicata: ipse eius rei formam exponam. Dicam de quatuor rebus: que continent declinationibus uerborum: quid sit simile ac dissimile: quid ratio: quam appellant logon. qui proportionem quid dicunt analogon. quid consuetudo. que explicite declarabunt Analogiam & anomalia: unde sit quid sit: cuiusmodi sit. De similitudine & dissimilitudine. Ideo primum dicendum quod ea res est fundamentum omnium declinationum: ac continet rationes uerborum. Simile est: quod res plerasque uideat habere easdem: quas illud cuiusque simile. Dissimile est: quod uideatur huius minimum. ex duobus constat omne simile Item dissimile: quod nihil potest esse simile: quin alicuius sit simile. Item nihil dicitur dissimile: quin addatur: quod id sit dissimile. Sic dicitur similis homo homini: equus equo: Et dissimilis homo equo. Nam simile est homo homini ideo quod easdem figuras membrorum habent: que eos diuidunt ab aliquorum animalium specie. In ipsis hominibus simili de causa uir uiro similior: quam uir mulieri: quod plures habent easdem partis & sic senior seni similior quam puero. Et porro similiores sunt: qui facie quoque pene eadem habitu corporis filio: Itaque qui plura habent ea dem dicuntur similiores: qui proxime accedunt ad id ut omnia habeant: eadem uocantur gemini. simillimi sunt qui tres naturas rerum putent esse. Simile dissimile: Neutrum: quod aliis uocent non simile: aliis non dissimile Sed quamuis tria sint simile: dissimile

Analogie primum

Similes

Similiores

gemini

Simillimi

Simile dissimile neutrum

Neutrum: tamen potest diuidi etiam in duas partes: sic quodcūq; conferas aut simile esse: aut non esse simile esse & dissimile si uideatur esse: ut dixi neutrum. si in neutram partem preponderet: ut si due res: que conferuntur: uicinas habent partes & in his denis habeant easdem denas alias ad similitudinem & dissimilitudinē que aduertendas hanc naturam pleriq; subiciunt sub dissimilitudinis nomen quare quoniam fuit ut potius de uocabulo quā de re controuersa esse uideatur. illud est potius aduertendum cum simile quid esse dicitur: quin cui parti simile dicatur esse: In hoc enim solet esse error: q̄ potest fieri: ut homo homini simile sit non sit: ut multas partes habeat similis & ideo dici possit similis habere oculos: manus: pedes: sic alias res seperatim & una plures. Itaq; quod diligenter uidendum est in uerbis: quas partes & quot modis oporteat similis habere dicuntur ut infra apparebit. Is locus maxime lubricus est qd̄ enim similis potest uideri indiligenti q̄ duo uerba hec: suis & suis: que non sunt. quod alterum non significat suere. alterum suem. Itaq; similia esse uocibus ac sillabis consistemur. Dissimilia esse partibus orationis uidemus: quod alterum habet tēpora alterum casus. que due res uel maxime discernunt analogias Item propinquiora genere inter se uerba simile sepe pariunt errorem: ut in hoc q̄ numerus & lepus uidetur esse simile. q̄ cum utrumq; habuerit eundem casum rectum: sed non est simile: q̄ eas certe similitudines opus sunt. In quo est: ut in genere nomine sint eodem: quod in his non est Nam in uirili genere nominum sint eodem est lepus ex neutro nemus Dicitur enim hic lepus & hoc ne

Suis suis.

mus si eiusdē generis eēt utriq; p̄poneretur idē ac diceretur: aut hic lepus & hic nemus aut hoc lepus & hoc nemus quare que & cuiusmodi sunt genera similitudinū ad hanc rē p̄spiciēdū ei: qui declinationēs uerborū p̄portione sint: ne queret qd̄ locū qd̄ est difficilis: qui de his rebus scripserūt aut uitauerūt aut in ceperūt neq; ad seq; potuerūt. Itaq; in quo dissensio neq; ea uniusmodi apparet. Nā alii de omnibus uersis discrimnibus posuerūt numerū: ut Dionisius Sidonius q̄ scripsit eas eē septuaginta unā. Alii partes eius que hnt̄ casus: cuius eidē hic cū dicta eē discrimina quadraginta septē. Aristoteles rettulit in literas xiiii. Parmenisius viii. Sic alii pauca aut plura quaz similitudinū si esset origo recte capta & inde a ratione minus erraret in declinationibus uerborum quarū ego principia prima duorū generū sola arbitror esse similitudines exigi oporteat. Et quis unū positū in uerborū materia. alterū. ut ī materie figura que ex declinatione fit. Nam debet esse unum ut uerbum uerbo: unde declinetur sit simile Alterum ut ē uerbo in uerbum declinatio: ad quam conferatur eiusdem modi sit. Alias enim a similibus uerbis similiter declinantur ut ab herus ferus. hero fero. Alias dissimiliter herus ferus heri ferū cū utrumq; & uerbum uerbo. erit simile & declinatio. Tum deniq; dicam esse similem ac duplicem & perfectam similitudinē habere id qd̄ postulat analogia: sed ne astutus uidear posuisse duo genera esse similitudinum sola: cū utriusq; inferiores species sint plures: si de his retinero ut mihi relinquam latebras repetam ab origine similitudinis que in conferendis uerbis & inclinandis sequende aut uitande sint: prima diuisio in oratione: q̄

Dionisius

Aristoteles

q̄ sequēda in analogia sequenda sint oratio

alia uerba nusquam declinantur: ut hec uix: mox:
alia declinantur: ut a lima limabo a fero ferebam:
Et cum nisi in his uerbis: que declinantur: non pos-
sit esse analogia: qui dicit simile eē mox & nox errat:
quod non est eiusdem generis utrumq; uerbum cū
nox succedere debeat sub casuum ratione mox ne-
q; debeat: neq; possit. Secunda diuisio est de his uer-
bis que declinari possunt: quod alia sunt a uoluntate
alia a natura: Voluntatem appello cum unusquis
a nomine alie imponit nomen: ut Romulus Ro-
me Naturam dico cum uniuersi acceptum nomen
ab eo qui imponit non requirimus: quemadmodum
id uelit declinari Sed ipsi declinamus: ut huius Ro-
me: hanc Romam. De his duabus partibus uolun-
taria declinatio refertur ad consuetudinem natura-
lis ad orationem. Quare proinde ac simile conferri
non oportet ac dicere: ut sit A Roma Romanus:
Sic ex Capua dici Capuanus quod in consuetudine
uehementer natat: quod declinantes Imperite rebus
nomina imponunt. A quibus cum accepit con-
suetudo turbulenta necesse est dicere. Itaque neque
Aristarchii neque alii in analogiis defendam eius
susceperunt causam. Sed ut dixi hoc genere decli-
natio in cōmuni consuetudine uerborum egrotat
& languescit: Quod oritur e populo multiplici
Imperio. Itaq; in hoc genere in loquendo magis
anomalia quam analogia. Tertia diuisio est que uer-
ba declinata natura. Ea diuidit in partis quatuor
In V nam primam uidelicet que habet casus neq;
tempora habet. ut Docilis. Facilis & Amabilis.
In alteram que tempora habet neq; casus ut docet
facit amat. In tertiam que utraq; habet ut docens

³ diuisio in 2^{or}.

66.
faciens. In quartā que neutra: ut docte & facete. Ex
hac diuisione singulis partibus tres reliquere diffises:
Quare nisi in sua parte inter se collata erunt uerba:
si non cōueniunt non erit ita simile: ut debeat facere
idē ī articulis. Vix adumbrata est analogia & magis
rerum q̄ uocum ī noibus magis expressa: ac plus etiā
in uocibus ac similitudinib; q̄ in rebus suam optinet
rationē. Etiā illud accedit in articulis h̄re analogias:
ostendere sit difficile. q̄ singula sint uerba: h̄c contra
facile q̄ magna sit copia similium nominatiuū. Quare
non tam hanc ptem ab illa ob diuidendum q̄ illud ui-
dēdum: ut satis sit ueracūdi etiā illā in eādē harenā
uocare pugnatum ut in articulis due partes finite &
infinite. sic ī uocabulis due uocabulum & nomē. Non
enim idem oppidum & Romam. Cum oppidum sit uo-
cabulū: Roma nomen. quaz; discrimē in his reddēdis
rationibus alii discrimine alii non. Hos sicubi opus
fuerit quid sit & cur ascribimus uniuscuiusq; partes.
quoniā species plures de singulis dicam. Prima pars
causalis diuiditur in partes duas in noiatiuū scilicet:
quod neq; finitum est: ut hic & quis. de his generib;
duob; utrū sumpseris cum reliquo non conferēdum.
quod inter se dissimiles habent analogias noiatus: ut
simul sit noiatus h̄re debet: ut sit eodem genere: specie
eadem sic casu. Exitu eius genere ut si nomen est: qd̄
cōferas: sit nomen sp̄e simile: ut non solum utrūq; sit
uirile casu simile ut si alterū sit dandi itē alterum sit
dandi cū quo conferas Exitu ut quas unū habeat ex-
tremas l̄ras: eadē altez h̄eat: ad hūc quadruplicē fon-
tē ordines dirīgūtur bini: uni trāsuersi: alteri directi
ut in tabula solet in qua latunculus ludunt. Trans-
uersi sunt: qui a recto casu obliq; declinantur: ut alb; Vocabulū nomē

Vocabulū nomē

Causalis

quo sp̄e casus exitus
Ab analogia facit

Intriaculus

albi albo Directi sunt: qui a recto casu in rectos de-
clinantur: ut albus alba album. utriusque sunt partibus
senis. Transuersorum ordinum partes expellantur
casus directorum genere utriusque inter se implicatis
formam dicam. Prius de transuersis casuum uocabula
alius alio modo appellauit. Nos dicemus qui nominandi
causa dicuntur nominandi uel nominatiuum.

Scopa

Et scopa dicitur una scopa. aliter. n. natura. quod pri-
ora simplicibus posteriora in coniunctis rebus uocabula
ponuntur. sic bige. sic quadriga a coniunctu dicte. Itaque
non dicitur: ut hec una lata & alba. sic una biga. sed
une bige. neque ut dicitur: ut he due late albe. sic he due
bige & quadriga. Item figura uerbi qualis sit. refert:
quod in figura uocis alias commutatio fit. in uno uerbo
sint. modo sint. alias in medio: ut cursu cursito. alias in
extremo: ut doceo docui. alias communis: ut lego lege.
Refert igitur ex quibus litteris quodque uerbum ostet
maxime extrema: quod ea in plerisque commutatur. Quare
in his quoque partibus. similitudines ab aliis male. ab aliis
bene: quod solent summi in casibus. conferendis recte
an perperam uidendum. Sed ubicunque commouentur littere
non solum esse sunt aduertende: sed etiam que proxime
sunt: neque mouentur. hec enim uicinitas aliquantulum
potens in uerborum declinationibus. In quibus figuris.
non ea similia dicemus: que similis res significat: sed
que ea forma sint: ut eiusmodi res similia ex instituto
significare plerumque soleat: ut tunicam uirilem & mulie-
brem dicimus: non eam quam habet uir aut mulier
sed quam habere ex instituto debet. potest enim mulie-
brem uir: uirilem mulier habere. ut in scena. ab actoribus
habere uidemus: sed eam dicimus muliebrem: que de eo

genere est: quo indutui mulieres: ut uterentur est in-
stitutum: ut actor stola muliebrem. sic perpena &
cecina & purpurina figura muliebria dicuntur habere
nomina non mulierum. Flexure quoque similitudo uide-
da ideo quod alia uerba quam uim habeant. ex his uerbis
unde declinantur appellat: ut quemadmodum oporteat:
ut a pretor consul: pretori consuli. Alia ex transitu
intelliguntur: ut socer macer: quod alterum sit socerum.
alterum macrum. quorum utrumque in reliquis a transitu.
suam uiam sequitur: & in singularibus & in multitudinis
declinationibus. hoc fit ideo quod naturarum genera
sunt duo: que inter se conferri possunt. unum quod per
se uideri potest: ut homo & equus. Alterum sine assumpta
aliqua re extrinsecus perspicere non possit: ut equus &
equus. utrumque enim dicitur ab equo. quare hominem homini
similem esse: aut non esse sicut tuleris ex ipsis homini
aduersis scies. Ac duo inter se similiter: ne sint lon-
giores: quam sint leorum fratres dicere non possis: si illos
breuiore cum quibus conferunt: quam longi sint ignorant
si latiorum atque altiorum. Item cetera eiusdem generis
sine assumpto extrinsecus aliquo perspicere similitudines
non possunt. Sic igitur quidam casus: quod ex hoc genere
sunt: non facile est dicere similis esse. si eorum singulorum
solum aduertat uoces nisi assumpseris. alterum quo
flectitur in transeundum uox: quod ad nominatiuum
similitudines aduertendas arbitratus sum: satis est
augere hec sunt. Relinquitur de articulis. In quibus
quedam eadem. quedam alia. De quinque enim generibus
duo prima habent eandem: quod sunt & uirilia & muliebria
& neutra. & quod alia sunt: ut significant unum: ut plura
& de casibus: quibus habent quinos. Nam uocandi uoce
notatus non est proprium. illud habent quod partem sunt

Stola
pena
hecina
purpurina

Naturarum genera duo

equus equus

finita: ut hic & hec. partim infinita: ut quis & que: & quorum quod adumbrata & tenuis analogia. In hoc libro plura dicere necesse est secundum genus: que uerba tempora habent: neque casus: si habent personas eorum declinationum species sunt sex. Vna que dicitur temporalis: ut legebam: gemebam. lego: gemo. Altera personarum: ut sero meto. seris metis. Tertia rogandi: ut scribone: legone: scribisne: legisne. Quarta respondendi: ut fingo: pingo: fingis: pingis. Quinta optandi: ut dicere: facere: dicam: faciam. Sexta impandi: ut capere: capito: rapito. Item sunt declinatum species quatuor: que tempora habent sine personis in rogando ut foditur ne: seritur ne: & fodietur ne: seretur ne. a respondendi specie eadem figure fiunt extremis syllabis demptis. Optandi species: ut uiuatur: ametur: uiuere est ameretur. Impandi declinatus sum ne habent dubitationem: & eorum sint: ne hec ratio paretur pungetur parari: pugnari. Accedunt ad has species a copulis diuisionum quadrinis ab infecti: & perfecti emo: edo: emi: edi: a se & sepi: ut scribo: lego: scriptitau: lectitau: facie di & paciendi: ut uro: ungo: uror: ungor. A singulari & multitudinis: ut laudo: culpo: laudamus: culpamus. huius generis uerborum: cuius species exposui que late quicque pateat & cuiusmodi efficiat figuras: in libris qui de formulis uerborum erunt diligentius expeditur. Tertii generis que declinantur cum temporibus ac casibus. Ac uocantur a multis. Ideo participalia sunt hoc ge-

quemadmodum declinamus querimus. Casus eius etiam si is: qui finxit poeta aliquod uocabulum ut ab eo casu ipse aliquem perperam declinauit potius eum reprehendimus quam sequimur. Igitur ratio quam dico utrobique

Sex species declinationum

& in his uerbis: que imponuntur. & in his que declinantur: neque non etiam tertia illa que ex utroque miscetur genere. quarum unaqueque ratio collata cum altera: aut similis aut dissimilis: aut sepe uerba alia ratio eadem. Et non nunquam ratio alia uerba eadem: Que ratio in amor amor: eadem in dolor dolor: neque eadem in dolor dolor est. & cum eadem ratio: que est in amor & amoris sit in amores & amorum. tamen ea que non in ea qua oportet conferatur a materia per se solum efficere non potest analogias propter disparilitatem uocis figurarum: quod uerbum copulatum singularem cum multitudine. Ita cum est proportione: ut eandem habeat rationem. tum denique ea ratio conficit id quod postulat analogia: de qua deinceps dicam. Sequitur tertius locus: que sit ratio. proportione a greco uocatur ab analogo dicta analogia. Ex

eodem genere que res inter se aliqua parte dissimiles rationem habent aliquam. Si ad eas duas altere res due collecte sunt: que rationem habeant eandem: quod ea uerba bina habent eundem logon dicitur utrumque separatim analogon simul collata quatuor analogia. Nam ut in geminis: cum simile dicimus esse menechinum. menechino de uno dicimus cum similitudine esse in his de utroque: sic cum dicimus eandem rationem habere assem ad senissem: quam habet in argumento huius bella ad singulam. Quid sit analogon ostendimus: cum utrobique dicimus & in ere & in argento esse eandem rationem. tum dicimus de analogia: ut sodalis & sodalitas. Ciuis & ciuitas: non est idem sed utrumque ab eodem ac coniunctum. sic analogon & analogia idem non est. sed item est congeneratum. Quare si homines substuleris sodalis substuleris: si sodalis soda-

ris in coniungendo copulari: & cum recte sit ideo le
go & legebam non recte est lego adlegi: quod legi
significat: quod perfectum ut hoc tutudi: pupugi: tū
do: pungo: tundam pungam. Item hec catus sum: uer
beratus sum uerberabor. Iniuria reprehendunt: quod
& infecti inter se similia sunt: & perfecti inter se: ut
tundebam: tundo: tundam: & tutuderam tutudi tutu
dero. Sic amabar: amor: amabor: & amatus eram: ama
tus sum: amatus ero. Itaq; reprehendunt qui contra
analogias dicunt. cur dispariliter in tribus tempori
bus dicantur quedam uerba natura cum quadruplex
sit analogia. id non nunq;: ut dixi pauciores uidetur
habere partes. sic etiam alias pluris: ut cum est. quem
admodum ad tria unum & duo. sic ad sex duo & quat
uor: que tamē quadripartita cōprehenditur forma:
quod bina ad singula conferuntur: quod in oratione
quoq; non nunq; reperietur Sic ut Diomedes con
fertur Diomedibus. sic dicitur ab Hercules: Herculi:
& herculibus: & ut he hic ab uno capite a recto casu
in duos obliquos discedunt casus. Sic contra multa a
duobus capitibus recti casum confluunt in obliquum
unum. Nam ut ab his rectis. hi ebiei he bibie. fit his
bebieis. Sic est ab his. hi celi. he celie. his celiis. a duo
bus similibus similiter declinantur: ut fit in his Ne
mus: Olus: Nemora: Olera. Alia a dissimilibus simili
ter declinantur: ut in articulis ab hic iste hunc istum
Analogia fundamenta habet: aut a uolūtate hominū
aut a natura uerborum: aut re utraq; uoluntatem dicit
impositionem uocabulorum naturam declinationem
uocabulorum: quo decurritur sine doctrina qui imposi
tionē sequetur dicit. Si simile in recto casu Dolus &

Malus fore i obliquo Dolo & Malo: si naturā sequē
si sit sile i obliq; Marco Quinto fore ut sit Marcū
Quintū. Qui utrūq; sequē dicit ab hoc simile trāsit
ut est in serug serue. fore ut sit item in certus cerue.
Commune omnium est ut quatuor figura uocis hēat
proportione declinatus. Primum genus est ortum ab
similitudine in rectis casibus. Secundum a similitudie
que est in obliquis. Tertium ab similitudine que est i
transitibus de casu in casum. Primo genere ab imposi
tio ad naturam proficiscuntur. In secundo contra. In
tertio ab utroq;. Quo circa etiam hoc tertiū potest
bifariam diuisum tertium & quartum dici. Quod in
eo ut profas & rosas potest dici q; initia faciet ana
logie. Impositio ab his obliq; figuras declinare debe
bit qui naturā contra. Qui ab utraq; reliq; declina
tiones ab eiusmodi transitibus. Impositio est i nostro
dominatu. Nos in natura quemadmodum eius quisq;
uult iponit nomē: ac declinat quēadmodū uult natura
Sed quoniam duobus modis imponitur uocabulū: aut
re singulari: aut multitudine. Singulari ut Cicer. mul
titudinis ut Scale. Nec dubium ē quin ordo declinatuū
in quo res singulares declinabuntur. sole ab singulari
aliquo casu proficiscantur: ut Cicer ciceri ciceris. Itē
contra in eo ordine: qui multitudinis erit solum:
quin a multitudinis aliquo casu ordiri conueniat: ut
Scale scalis scalas. Aliud uidendum est cum duplex
natura copulata: ac declinatum bini fiant ordines: ut
est Mars martis Vnde tum ratio analogie debuit
ordiri: utrum ab singulari re in multitudine: an cōtra
Neq; enim si natura ab uno ad duo peruenit idcirco nō
potest amplius esse in docendo posterius: ut inde inci
pias: ut quod sit prius ostendas. Itaq; illi qui de omni

phifici
oro

natura disputant: atq; ideo uocantur phifici. tamen ex his ab uniuersa natura profecti retro. que eē principia mundi ostendunt. Oratio cū ex litteris constat. tamē ea gramatici de litteris ostenderunt. Quare in demō strando quoniā potius profecisse de litteris ostēdunt oportet ab eo quod apertius est: q̄ ab eo quod prius ē. Et potius q̄ ab incorrupto principio ab natura reꝝ q̄ ab libidine hominū. Et hec tria que sequēda magis sunt minus sunt in singularibus q̄ in multitudine. Cō modius potest ordiri q̄ i his p̄cipibus minus orōnis uerbis fingendis uerborum forma facilius singularia uideri posse q̄ ex singularibus mltitudinis. hec oñdūt trabes trabs. duces dux. Videmus enim ex his uerbis trabes duces de extrema syllaba e litterā exclusam. & ideo in singulari factū eē trabs dux. Contra ex singularibus non tam uidem⁹ quēadmodum facta sint ex b. & s trabes. & ex e & s duces. Silitudinis rectus cas⁹ forte figura corrupta erit. id quod accidit raro: prius id corrigem⁹ q̄ inde ordiemur. obliq; assumere oportere figuras eas que nō erūt ambigue: siue singulares siue mltitudines ex quib⁹ id cuiusmōi debēt eē p̄spici possunt. Nam nūq̄ alterū ex altero uideēt: ut Crisipp⁹ scribit quēadmodū p̄r ex filio & filio ex p̄re: neq; mī⁹ i fornicib⁹ p̄pter sinistra dextra stat. q̄ p̄pter dextrā sinistra. Quap̄pter ut ex rectis casib⁹ obliq; & ex obliquis recti. & ex singularib⁹ multitudines. & mltitudinis singulares. nō nūq̄ recuperari possunt. p̄cipiū id potissimū seq; debem⁹: ut i eo fundamētū sit in natura q̄ i declinationib⁹. ibi facili⁹ ratio. facile. n. ē aī aduertere peccatū magis cadere posse i impositionē eas que sūt plerūq; i rectis casib⁹ singularib⁹ q̄ hoīes ipiti & dispersi uocabla r̄b⁹ ipōnt quocūq; eos libido iuitauit.

Suapte sponte

Natura icorrupta est plerūq; suapte sponte nisi qui eam usu inscio deprauabit. Quare si quis principium analogie potius posuerit in naturalibus casibus. q̄ in positiciis non multe in consuetudine occurrent. & natura libido humana corrigi nō ab libidine natura. Quod qui impositionē sequi uoluerint. facient otraria sin a singulari q̄s potius proficisci uolet: in illū facere oportebit ab sexto casu. qui est propus latinum. Nā eius casus. his litterarum discrimibus facili⁹ reliquoꝝ uarietate discernere poterit. q̄ eius habent exitus. aut in a: ut hac terra. aut in e: ut hac lance. aut in i: ut hac leui. aut in o: ut hoc celo. aut i u: ut hoc uersu. Igitur ad demonstrandas declinationes biceps. una hec. Sed quoniā ubi analogia a tria unum q̄ in rebus alterum. a alterum q̄ in uocibus. tertium q̄ in utroq; duo p̄ora simplicia. Tertium duplex. aī aduertendum hec que inter se habeāt rationem. Primū ea que sunt discrimia in rebus. partim sunt que ad rationem non attineant. partim que pertineant. Non pertinēt ut ea que obseruant in edificiis & signis faciendis. ceteris que rebus artifices. e quius uocantur. alie armonice sic. Item alie nominibus aliis. Sed nulla harum fit loquēdo pars ad oratiōem. que pertinent res eē. sunt que uerbis dicūt proportionē. neq; a similitudine quoq; uocum declinatus habent: ut Iupiter. Maspiter. Ioui. Marti. hec. n. genera nominum & numero & casibus similia sunt. proportionē similes inter se q̄ utraq; nomina sunt & uirilia sunt & singularia & casu nominādi & dandi. Alterum genus uocale est in quo uoces modo sunt proportionē similes: non res: ut Biga bige. Nuptia nuptie. neq; enim in his res singularis subest. una cū dicitur biga quadriga. neq; ab his uocibus que decli-

nata sunt multitudinis significant quicquid. Ideo quod omnia multitudinis que declinantur ab uno: ut a merula merule. sunt eiusmodi: ut singulari subiungantur sic Merule due: Catule tres: Facule quatuor. Quare cum idem non possit subiungi cum dicimus bigenne quadrigae: due: nuptie tres. Sed pro eo uene Bige bine quadrigae trine nuptie. Apparet non esse a biga & quadriga & bige & quadriga. Sed ut est huius ordinis. uene due tres. principium una. sic in hoc ordine altero. uene bine trine. principium est uene. Tertium genus est illud duplex quod dixi. in quo & res & uoces similiter proportionem dicuntur: ut bonus malus: boni mali. de quorum analogia & Aristophanes & alii scripserunt. Etenim hec denique perfecta ut in oratione illic due simplices inchoata analogie. de quibus tamen sepe dicam quod his quoque utimur in loquendo. Sed prius de perfecta in qua & res & uoces quadam similitudine continentur Cuius genera sunt tria unum uernaculum ac domesticum. alterum aduentitium. tertium nothum. Ex peregrino hic natum uernaculum est: ut sutor: & pistori: sutori: pistori. Aduentitium est: ut Hectores: Nestores Hectoras: Nestoras. Tertium illud nothum: ut Achilles & Peleus. De genere multi utuntur non modo poete. sed etiam plerique hec. Primo omnes qui soluta oratione loquuntur dicebant ut questorem: pretorem sic Hectorem: Nestorem. Itaque Ennius ait. Hectoris natum de troiano muro iactari. Accius hoc in tragediis. Largio a prisca consuetudine mouere cepit & ad formas grecas uerborum magis reuocare. & a quo Valerius ait. Accius Hectorem nollet facere. Hectora mallet. Quod aduenticia plerique habemus greca secutum: ut de nothis grecanicis quoque naminatos plu-

*Vernaculum
aduentitium
nothum*

rimum habemus Itaque ut hic alia greca: alia grecanica sic analogie Equis que sic nocte fuit declinationes de his alie sunt prisca ut bachides & chrisides & bachidas. cum his omnibus tribus utantur nostri maxime qui sequuntur media in loquendo offendunt minimum. Quod prima parum similia uidentur esse grecis unde sicut translata. Tertia parum similia nostris omnis analogie fundamentum similitudo quedam ut dixi que solet esse in rebus in uocibus & utroque. In qua hanc parte cum que sit in ferendo & cuiusmodi uidentur. Nam ut dixi neque reque neque uocis similitudo ad has duplicis que in loquendo querimus sepe satis est quod utraque parte operum est simili analogie uerborum exprimendas quas ad loquendum ut perducas accedere debet usus. Alia .n. ratio qua facias uestimentum: alia quemadmodum utare uestimento. Vni species uidentur esse tres una consuetudinis ueteris: altera consuetudinis huius Tertia autem neutra. Vetera ut Cascus cascus Furus furi huius consuetudinis: ut albus. caldus. albo caldo. Neutra ut scala. scalam. falera. faleram. Ad quas accedere potest quarta mixta. ut amicitia Inimicitia Amicitiam Inimicitiam. Prima est qua usi antiqui & nos relinquimus. Secunda qua nunc utimur. Tertia qua utuntur poete. Analogie non item ea diffiniendo que derigitur ad naturam uerborum atque illa que ad usum loquendi. Nam prior diffinienda sic. Analogia est uerborum similium declinatio similis. posterior sic. Analogia est uerborum similium declinatio similis non repugnante consuetudine communi ad quam harum duarum ad extremum additum erit hoc ex quadam parte poetice analogia erit definita harum prima sequi debet populo Secundam omnem singuli e populo. Tertia Poete:

Omnia Analogie fundamentum similitudo quod sit

Analogia quod sit

hec diligentius q̄ apertius dicta eē arbitror. sed nō
obscurius q̄ de re sibi definitioēs gramaticoz sunt. ut
Aristre aristodomi: aristodi. Item aliaz quoz obscu
ritates eo minus reprehendende q̄ plereque definitio
nes re icognita propter sūmam breuitatē nō facile
prospiciūtur nisi articulatim sunt explicata: Quare
magis apparebit si erit aperte de singulis partibus.
quid dicatur uerbū. Quid similitudo uerbi. Quid de
clinatio. Quid similitudo declinationis non repugnāte
consuetudine comuni. quid ex quadā parte uerbū di
co orationis uocabulis partē: que sit indiuisa. Eo mi
nima si declinationem naturalē habeat similitudine
uerbo: Tū quoniā & res quā significat: & uocē qua
significat: Est in figura transitū declinationis parile:
Declinatio est cum ex uerbo i uerbum: aut ex uerbi
discrimine ut transeat mens uocis commutatio fit
aliq̄ similitudo declinationis cū itē ex aliqua figura in
figurā trāsit: ut id trāsit cū quo gferē: adiectū ē non
repugnāte consuetudie cōi: q̄ quedā uerba cōn usum ue
terē decliata patiet ut possit hortēsiū dicere p̄ hac si
ceruices ceruix: quedā n̄ ut si dicas p̄ fauces: faux: ubi
addit ex q̄dā pte significat n̄ eē i consuetudine: In his
uerbis oīs ptis ut declinatū .amo iuuo. amor: iuor:
qd̄ uideret analogia i orōe & q̄s hēret spēs: & que
de his seq̄nda uideret ut breui potui i formau: Nūc
i q̄bz n̄ debeat eē ac p̄iñ ac debeat soleat queri dicā:
Ea fere sunt q̄tuor ḡna. Primū i id ḡns uerbis q̄ n̄
declināt analogia n̄ debet queri: ut i his neq̄. mox:
uix. De his magis i alio q̄ i alio errat uerbo dicūt. n.
n̄ h̄re cas9: mox: & uix. neq̄ h̄re: q̄ dicam9 hic neq̄
h9 neq̄: huic neq̄. cū intelligim9 aut hoīs ei9 quem
uolum9 ostendere esse nequam dicimus casus & ei

82
proponimus non cuius putamus nequitiam Quod
uocabulum factū ut ex non & uolo Nolo sic ex Ne
& Quiq̄ Nequā: Secūdo si unū solum h̄nt casum i
uoce q̄ non declinētur ut littere oīs: Tertio si sin
gularis est uocabli series: neq̄ h̄t cū qua comparari
possit: ut esse putāt Caput Capiti Capitis Capite:
Quartū si ea uocabula quatuor que conferūtur in
ter se rationē habent quā oportet. ut Socer Socro
Soceros socerū: Cōtra in quibus debeat queri ana
logia fore tottidē grad9 debent eē coniuncti: Pri
mū ut sint tres: Secūdum ut eaz sit usus: Tertium
uti heres uocabula h̄at. Quartū ut habeat declinat9
naturalis: De primo gradu q̄ natura subest & mul
titudinis & singularis dicim9. Hi asses. hosce asses. hic
as hunc assem: contra q̄ in numeris finitis m̄titu
dinis natura singularis non ē: dicimus hi duo & hi
tres his duobus & his tribus. Secūdo gradu si est
natura neq̄ est usus id genus ut sit discriminandum
ut sit infaba & id genus: item ex parte & uniuersa
nominamus ;

Finis eius quod inuenitur Marci Varronis. Parce
qui legeris: si aliqua minus polita inuenieris. Nam
ita ex omni parte: siue seculum fecerit siue librarii
Volumē q̄d̄uis corruptū erat ut necesse fuerit aucu
pari hinc inde sentētias ideo sine rubore ueniā dabis
& Errori manū inponas Pōponius tuus orat Vale

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

(75)